אסיר ציון הגיע בפנים קורנות

אסיר ציון ולדימיר רדיאקוביץ' מהעיר צ'רנוביץ' שליד העיר צ'רנוביל הגיע ארצה במפתיע, לאחר שהורשה ע"י שלטונות בריה"מ לעזוב את המדינה. ולדימיר, המחכה כבר 11 שנה לבקשת היתר יציאה, סיפר כי ביום ד' שעבר הגיעו לעיר קייב בה הוא שוהה נציגי משרד הבריאות המחוזי, בדקו אותו במונה גייגר ולאחר שבחנו את תוצאות הבדיקה הודיעו לו כי הוא מקבל אישור יציאה מבריה"מ, בתנאי שיעזוב תוך 48 שעות. אסיר ציון רדיאקוביץ' נחת בנמל התעופה בן־גוריון בפנים קורנות ב־20 אחוז יותר מהרמה המקובלת, אבל רחוקות עדיין מרחק רב מהמידה שיש בה כדי לסכן את הציבור. הוא הובל ישר למרכז הקליטה הגרעיני בנחל שורק ויעבור שם את חבלי הקליטה הראשונים בישראל.

עדילירן
"צאתך לשלום
ושובך לשלום"

„מי ייתן ונזכה לראותך שב"

זכו השבוע: דוד מנור, חיפה
כריס אדאמס, ניו־יורק

מחפשים אתכם לאורך כל הדרך

דבר המדור ליום העצמאות

מקום 19, לפני אחרון, בברגן. סטירת לחי מצלצלת, ביזיון לאומי. ואצלנו? מקבלים את המפלה בשוויון נפש, בבדיחות הדעת, בהרמת גבה: „הנה, ראיתם בדיוק מה אנחנו שווים. כלום לא אמרנו לכם?"

רמת גן, 2:7 נגד נבחרת הכדורגל של ארגנטינה. תבוסה מחפירה שלא היתה כמוה מאז ימי וורוצלאב העליזים. ואנחנו? אבלים וחפויי ראש? מבכים מרה את עלבון המדים והסמל? איפה! אצלנו שורה שמחה במעונות: „חוויה בלתי נשכחת", „הצגה מדהימה", „מבט מקרוב על גאון" וכיוצא באלה.

ועל כורחך אתה שואל עצמך: מהיכן נובעת השמחה לאיד הזאת? מדוע ההתבוססות בכשלונות מעלה אצלנו את המורל הלאומי במקום שתעשה בדיוק ההיפך? לאיזה צורך נוברים אצלנו בכל הפינות המרוחקות כדי לשלוף ולהוציא את הרע ואת המכוער ואת המעוות ולהציגם כפומבי כמוצאי שלל רב? מה העבודה הזו לכם?

השמאל. השמאל הישראלי. ככל שירע – כן ייטב. ככל שייחשף קלוננו ברבים, ככל שתתגלה „אשמת ציון" לעיני כל, ככל שנוצג עירום ועריה בפני תבל ומלואה – כך ירוו אלה נחת וחדוות השנאה העצמית הבוערת בקרבם תבוא על סיפוקה. הגרועה שבאומות, הדוחה והמכוערת מבין כולן. שומר נפשו ירחק.

הם ששלחו לתחרות את גלעדי וצוריאל במקום את ריטה, הם שקבעו לנבחרת יריב ומועד משחק בו תהיה תבוסתה מובטחת, הם שיעשו הכל על מנת להשפיל ולבזות ולפחת ולהכשיל, היכן שרק יתאפשר. וככל שייחשף הקשר השמאלני על כל שלוחותיו מהר יותר, כן יגברו סיכויי המאבק נגדו, כי בנפשנו הדבר.

יהי זה דברנו בפרוס חג העצמאות תשמ"ו.

בתום מסע הופעות
בארצות הברית

הקוסם ארידוריני

יכבול עצמו לפסי הרכבת
בקו תל־אביב חיפה
וישתחרר תוך 30 שניות
לפני שתעבור עליו
ועדת בייסקי

**הציבור מוזמן
לחזות במופע**

כל הארץ דגלים

הצעה לפזמון „משוחררי המחתרת" לקראת החג העומד בפתחנו:

הרימו הניפו הדגל
ישבנו שנה על כל רגל
זה מחיר מציאה
ובפעם הבאה
נדאג שיעוף
גם כל שאר הגוף!

הרימו הניפו הדגל
הורדנו להם שליש הרגל
גם לנו בקשיש
הורידו כבר שליש
עכשיו בשמחה
נמשיך במלאכה!

חידת השבוע

באיזה הקשר נכתבה השבוע הכותרת הזו בעיתון „חדשות": „עוד יבואו ימים שבהם תגידו: אנחנו חיינו שם!"

אם סברתם שהכותרת קשורה במשהו ליום השואה, טעות. היא צמודה למשחק כדורגל מפורסם שהתקיים בחסות העיתון המפרסם והסתיים בתוצאה ידועה לכל.

בעוד עשרים שנה, חידון עולמי לנוער: מי ומתי הבקיע, וכמה היו ביציע?

פרץ ויפת יקימו „עמותת נרדפים"

„לפני 12 שנה אמרתי: יבוא יום וינסו לסלק אותי, וירצו להרוג אותי" כך התבטא מר ארנסט יפת, מנכ"ל בנק לאומי בראיון לאחד מעיתוני סוף השבוע. „שופכים את דמי, לא אתפלא אם מישהו ינסה לרצוח אותי" אמר שר הפנים יצחק פרץ בתום טיעוניו בנושא שעון הקיץ.

שני האישים שיש חשש לחייהם נפגשו לשיחה והחליטו להקים „מועדון דפוקים" שחברים בו יוכלו להיות אישי ציבור ששותים את דמם, או שמנסים לתקוע סכין בגבם. המועדון יספק לאמצעי התקשורת ראיונות מעוררי רחמים ויערוך כנסים פתוחים בהם יתנו הנרדפים את צרותיהם בפומבי. המועדון ייקרא בשלב זה: „מקלט לאישים מוכים" ויקבל חסות זמנית של משמר הכנסת. ההתעניינות רבה.

בכל זאת

מדוע מזכירים בלא חרף את שבעת השערים לחובתנו במשחק הכדורגל נגד נבחרת ארגנטינה, ולא מזכירים כמעט כליל את שבע הנקודות לזכותנו בתחרות האירוויזיון בנורווגיה?

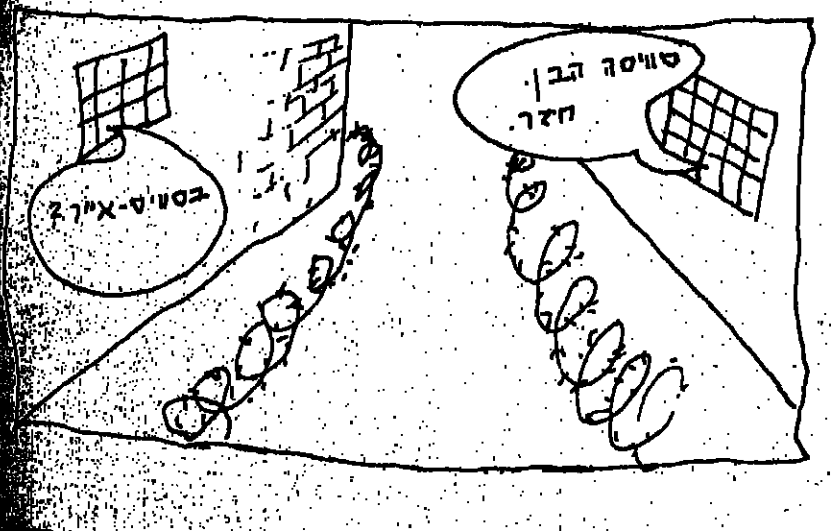

עוד על חגי ויורי

יש לנו, לתנועה הקיבוצית, שליחים ממינים שונים ומשונים כמעט בכל ארץ וארץ. לנו קשרים כאלה ואחרים כמעט עם כל קהילה יהודית בעולם. האנשים שלנו בניו־יורק, בסאן פאולו, בבואנוס איירס; לא תמיד בלתי פנויים להצעות נוספות. שיחפשו אותם בליף וסאלאבט. שיפעילו את הקשרים הטובים עם אנשי המקום, ויחזרו ארצה כשימצאו, אם ימצאו, זה יהיה החלק המרתק ביותר בשליחות שלהם. את הכסף אולי נראה בחזרה, אבל יהיה איזה רגע של קורת־רוח, של חיכוך בפות ידיים בהנאה, שיעבור בכיוון החווה התרמית היותר סימפאטית שלנו: שלומיאלים, אבל לאוהדים, עשו משהו בנרון. מתנה לחגים.

עוד שבוע

חותם

כתובת המערכת:
„על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב

העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל

עורך: אריה פלגי

עורכת משנה: תאיר זבולון

עיצוב גרפי: איתן פימנטל

ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ העניין הזה של ה„ביחד" — היתה שנת דמוקרטיה? מאת עדנה קוברסקי 6

■ חלם באמריקה — מתכנסים ומגשימים מאת זאב צחור 8

■ יום עם הרמטכ"ל — מבית אלפא עד ירושלים מאת אבי בניהו 10

■ בלון על כיסא גלגלים — יש קצב גם בלי רגליים מאת עמית ויסט 12

■ להיות היג בעמו — אהבה ללא פרנסה מאת יהודה צור 14

■ לגדול עם אוסף דיין — תצוגה „מגביהה" מאת חיים מאור 20

מדורים וטורים

■ חותם אישי — מאת בארי צימרמן 16

■ שלום בית — מאת חיה יוסף 19

■ חראקירי — מאת לזר 28

עודד ליפשיץ — 2; מיכאל הרסגור — 3; אלי הכהן — 3; ראובן רחוביצקי — 2; אהוד דור — 5; רון כחלילי — 13; יעקב רבי — 17; שמואל בונים — 17

■ הלו חותם 5

■ כל יום (עיצוב רחל דביר) 27–22

■ בשער לאחר החגיגות חולין

צילום: נועז לניר

עיצוב: איתן פימנטל

המדור המורחב „עוד שבוע" יחזור לעמודים הפותחים, מן השבוע הבא

מסמך

בן־גוריון על זכות ההגדרה העצמית

„יש בעולם עיקרון ששמו זכות ההגדרה העצמית. אנחנו היינו תמיד ובכל מקום מעריציו ולוחמיו. הננו בכל לב בעד זכות ההגדרה העצמית לכל עם, לכל אבר מן העם, לכל קיבוץ אנשים, ואין ספק כי יש לעם הערבי בא"י הזכות להגדרה עצמית. ואין זכות זו מוגבלת ומותנה בתוצאות השפעתה עלינו ועל ענייננו. אין לגרוע מחופש ההגדרה העצמית לערבים מחשש שמא יהא עלול להקשות על עבודתנו. כל הגרעין המוסרי הגלום בתוך הרעיון הציוני הוא הדעה שהעם — כל העם — הוא מטרה לעצמו, ולא אמצעי למטרותיהם של עמים אחרים, וכשם שאנו רוצים שהעם היהודי יהיה אדון לעצמו ובעל יכולת לקבוע את גורלו ההיסטורי מבלי להיות תלוי ברצונם — ואפילו ברצונם הטוב — של עמים אחרים, כך אנו חייבים לבקש גם לגבי הערבים. אין אנו יכולים לראות את הערבים בא"י כאמצעי לנו ולהתוך את גורל זכויותיהם מבחינת ענייננו אנו. אילו גם היה הדבר מסור כולו לידינו ולרצוננו, זכויותיהם של הערבים נובעות מעליוניהם הם ומצרכי חייהם הם, ונשענות על עקרונות אנושיים כלליים. יתכן כי התגשמות שאיפתם של הערבים והגדרה עצמית תכביד על מצבנו פי כמה, אך אין זה יכול לשמש יסוד לשלול מן הערבים את זכותם הם. כל כוח שאין עמו יסוד מוסרי — אין לו תקומה. עוד לא היה בדברי הימים, אשר כוח אגרוף בלבד ינצח לדורות. אנחנו, על כל פנים, לא נוכל להישען על פוליטיקה של כוח — גם אם נרצה בכך. דעת הקהל העולמית, אשר להכרתה ולאהדתה אנו זקוקים לטובת מפעלנו — דרוש תדרוש מאתנו ביחס לזולתנו מידת צדק בכל מאת האחוזים, אם לא למעלה מזה. — — — חלומות על פוליטיקה של כוח ציונית, שאיננה מקפידה על מאה אחוז של צדק לגבי זכויותיהם של הערבים, מגלים לא רק העדר כל רגש של יושר, אלא גם חוסר כל חוש לפוליטיקה ריאלית. אחת היא הפוליטיקה הכשרה לציונות — והיא העומדת בפני הביקורת המוסרית. אין, אפוא, כל ספק בזכות ההגדרה העצמית לתושבים הערבים בא"י, חובתנו להכיר ולתמוך בה."

אנחנו ושכנינו, ד. בן־גוריון
הוצאת דבר, תרצ"א, ת"א

מלה רעה

להיות עם חופשי בארצנו

בשנה שהסתיימה ביום העצמאות תשמ"ו היה שינוי כיוון במאבק נגד הכפייה הדתית בישראל. שנים רבות התנהל בתחום זה קרב נסיגה מתמשך, שבו המחנה החילוני נסוג ממשלטים וויתר על עמדות. כל מו"מ קואליציוני הפך לתחרות פרועה על חסדי הדתיים, כשהאתנן הוא ויתורים בתחום חופש המצפון, וכמובן גם תקציבים שמנים למפלגות ולמוסדות דתיים.

השנה, לראשונה, המחנה השני, המתנגד לכפייה דתית, יצא להתקפת נגד. הקרב הראשון נערך בקולנוע „היכל" בפתח תקוה, שלא האפיל את המסך בלילות שבת גם כשאלפי דתיים מחו והפגינו. אחר־כך סגרו את „היכל" לרגל שיפוצים. החשדנות הפאראנואידית שהתפתחה במחנה החילוני אחרי שנים רבות של ניסיון מר, גרמה לכך שרבים חשבו ש„שיפוצים" הוא כינוי אלגנטי להסוות כניעה נוספת לדתיים, כמו ש„סטטוס קוו", שפירושו הקפאת מצב קיים, הפך במשך השנים לשמן של התחנות שבהן תהליך ההשתלטות הדתית על חיי הציבור הלא־דתי נעצר לרגע, לפני שהוא ממשיך להתקדם ולכרסם.

אבל, למרות הפראנויה, „היכל" באמת רק שופץ — ונפתח מחדש, גם בערבי שבת. יתר־על־כן: התברר שכשהמשטרה נחושה בדעתה — אפשר לעצור ולהעמיד לדין, לראשונה בתולדות המדינה, גם רב עירוני ראשי, הרב סלומון מפתח־תקוה. גם אם הרב יזוכה או ייצא בעונש סמלי, העיקרון נקבע: רב העובר על החוק, מפגין ללא רשיון ומסית לאלימות — אינו מעל לחוק, וכשהוא בא לבית הדין ומביא את לוחות־הברית כעֵדים, השופט מציע לו למנות לעצמו עורך־דין, ולא להסתמך על סייעתא דשמייא בלבד...

ברמת־גן ניצחו חובבי הכדורגל את הדתיים ליד מבצרם, בני ברק, ואת ראש עיריית רמת־גן, אורי עמית, שחפץ ביקרם. באצטדיון משחקים כדורגל בשבתות, ואפילו ארבעה משחקים בשבת אחת... כשלון הדתיים כאן נבע דווקא מתחושת העצמה שלהם: כל השנים נמנעו משני דברים: מלפגוע בכדורגל, ומלדרוש את סגירת חופי הרחצה. על שני אלה ידעו הדתיים, הציבור החילוני לא יוותר. השנה הפריזו בהערכת כוחם — ולמדו את הלקח.

גם בחיפה נפתחו השבוע בתי הקולנוע. אם לדתיים נוח לקרוא להסדר בחיפה „פשרה", ולטעון שנפתחו רק בתי קולנוע בסביבה שאינה דתית — שיבושם להם: קולנוע „עצמון" מרוחק כמאה מטרים בלבד מבית הכנסת ברחוב צפת.

הקרב על הרכבל בחיפה עוד לא תם: בתקופת הרצה הוא סגור בשבתות, אבל לא ברור מה יקרה בחודש הבא, כשיחל התפעול הסדיר. הכשלון הצורב ביותר של לוחמי הכפייה הדתית היה בעניין שעון הקיץ. הדיון עצמו הוא בדיחה: שלושה וחצי חודשים של שעון „מתוקן", במקום שישה, שבעה או שמונה חודשים, כמתבקש באקלימנו הסובטרופי. מה שחשוב הוא העיקרון: הרב פרץ, שר הפנים, נכנע.

לפני מספר חודשים הגיע הרב פרץ, במשבר שרון־פרס, לשיא כוחו: כשהוא תיווך בין הצדדים אפשר היה לחשוב שהוא מנהל את המדינה. הפעם התייצבה מולו חזית מלוכדת של ההסתדרות והתעשיינים, הכנסת והממשלה, עם גיבוי ציבורי רחב. הוא התקפל, ואפילו לא התפטר במחאה, וזה בתחום המסוה, פורמלית, לסמכותו הבלעדית. אם לא די בכך, המפד"ל, כולל התכסיסן הוותיק, שר הדתות בורג, ששנים הכשיל את שעון הקיץ, הפגין את עורה — ותמכה הפעם בהנהגתו...

גם בצה"ל, מבצר מסורתי של כפייה דתית, היתה תזוזה: רבים מהמחזירים בתשובה, שפעלו באין מפריע והפכו טייסים וקצינים לאברכי ישיבות אנטי־ציונים, נזרקו משטחי המחנות, ויש לקוות שבעתיד גם החב"דניקים, הגורמים נזקים דומים, יילכו בעקבותיהם. כשרב פיקודי בשטחים רס"ן שמואל הולנדר, הטיף להשמדת הערבים, במסווה של פסוקים על הכרתת זכר עמלק, לא היסס קצין החינוך של צה"ל, נחמיה רגן, האמיץ מקודמו, לכנות את דברי הרב בשם היאה להם: פרסום נתעב.

בגזרות אחרות של המאבק נגד כפייה דתית, שלא היו בהן הישגים, לפחות לא היו נסיגות וכשלונות. חוק החזיר הוקפא, חוק „מיהו יהודי" הורד שוב מעל הפרק. המאבק על גיור האתיופים הסתיים, בשלב זה, בתיקו: הרבנות הראשית לא ויתרה על הגיור והטבילה, אך האתיופים עורכים טקסי נישואין על פי מנהגיהם וללא טבילה, ויש סיכוי טוב שהנישואין האלה יקבלו תוקף חוקי.

קשה לדעת אם תשמ"ו היא חריג, שאחריו נחזור לשנים ארוכות של כשלונות ונסיגות במאבק נגד הכפייה הדתית ובעד חופש המצפון, או שהיא תחילתו של מהפך.

קשה לנתח מה הן הסיבות להצלחות של השנה הזו: ירידת משקלם של הדתיים בממשלת האחדות הרחבה? הפרזה מצד הממסד הדתי המיליטנטי, שהמאיסה אותו על הציבור החילוני שהתקומם?

אסור לשגות באשליות: ייתכן לאחר שמשבר ממשלתי יחזיר אותנו, כבר בחודשים הקרובים, לנתיב המסורתי: חיזור אחרי הקולות הדתיים במחיר כניעה של הרוב החילוני לדרישותיהם.

כך או כך, השנה, כששרנו את „התקוה" ביום העצמאות, התקרבנו מעט לאחת המשאלות שההמנון הזה מביע: „להיות עם חופשי בארצנו".

● עודד ליפשיץ

תמונת מצב

חזיז

„הכל יהיה מאה אחוז"

דוד בלאס

ההיסטוריה צעירה תמיד

מיכאל הרסגור

נושא אסור מספר שתיים

ברשימה הקודמת הזכרנו שהירידה מן הארץ היא נושא „טאבו". לא השלטונות ולא דעת הקהל אינם חפצים לטפל בנושא. לפיכך הנני מציע להחליף את סמל המדינה מן המנורה לבת־יענה, ראשה בחול ואחוריה אל־על.

המצב בצה"ל גם הוא נושא אסור. כבר הקדשתי במדור זה רשימות אחרות לתנאי השירות של הקצונה. תנאים אלה גורמים לאנשים כשרונים וטובים, לרדת אל המגזר הפרטי — ומשם, לא פעם, גם אל מעבר לאוקיאנוס.

שקיעתה של מדינה מתחילה עם שקיעת צבאה, כי הצבא מהווה את הפוטנציאל העליון של רצון הקיום הלאומי. שקיעתה של ספרד האימפריאלית הוכחנה כבר במחצית השנייה של המאה ה־16, כאשר ציה הענקי, שנשלח להנחית את החיילים שעמדו לכבוש את אנגליה ב־1588, נוצח — נמצא מיד הסבר מרגיע במאדריד: „לא האנגלים ניצחונו — אלא סערות פיזרו את הצי". אולם כאשר הגדולה הספרדית קיבלה את מכת המוות שלה בקרב רוקרוֹא (1643) גילו המנצחים הצרפתים, אשר טיפלו בשבויים, בפצועי האויב ובמתיו, דבר מדהים — בצבא הספרדי המוכה כמעט שלא היו עוד ספרדים. היו בני נאפולי, בני מילאנו, וואלונים בלגיים ושכירי־חרב מכל האומות. הקצינים הספרדים היו רחוק — חלקם באמריקה (ההופכת לאטינית גם הודות להם). רק עתה, בסוף המאה ה־20, משקמת עצמה ספרד בתור מדינה אירופית חשובה.

רומה היה מצבו של הצבא הצרפתי ערב הפלישה הגרמנית של 1940. הצבא הזה הצטיין ברמטכ"ל מאובן, המפזר סיסמאות מרגיעות — מוריס גאמלין (1958־1872), ובעוזרו הראשון של הרמטכ"ל, שלא דיבר אתו כי הסתכסכו בשל מאבק קליקות, וברגע שהופיעו קשיים בחזית, נהג עוזר ראשון זה לשפוך ליטרים של דמעות — זה היה הגנרל ז'וזף ז'ורז' (1951־1875). במטה הכללי סברו רבים כי „הקונצפציה" האסטרטגית הבסיסית היא מוטעית מן היסוד — כפי שהוכיחו המאורעות. אבל גנרלים וקולונלים פטריוטים אלה לא פצו פיהם, מפחד להזיק לקריירה והקריירות שלהם הסתיימו במחנות השבויים — יחד עם למעלה ממיליון חייליהם). הקצין היחיד אשר הגה רעיונות מקוריים, ואף הציגם לציבור הרחב, הוחרם למעשה על־ידי חבריו. היה זה הקולונל שארל דה־גול (1970־1890). איש לא העז, במטה הצרפתי, להגיד שהשריון הגרמני עלול לחצות את הרי הווז'ים, מפני ששר הביטחון פיליפ פיטאן קבע ב־1934 „חוק": לפיו הרים אלה הם בלתי־עבירים לשריון. אלא שהטנקים הגרמניים עברו אותם כפי שהסכין עוברת בחמאה, רק שש שנים מאוחר יותר...

בימים אלה יצא לאור אצלנו ספרו הקצר של איתי שילוני שלושה מדורי לבנון (הוצאת ספרים יוסף שרברק). אפשר להגיד שזהו הספר לך חילינו מאז מבצע שקר/לעג/גניבת־דעת (מבצע שלי"ג). הכותב, סגן־משנה, ולאחר זאת סגן קרבי, בהרפתקתם האמורה של שרון־בגין־שמיר (מבצע שב"ש) מתאר בפשטות וכנות מה עבר עליו ועל חייליו, מה התרחש בנפשו, ומה היו הפקודות אותן נאלצו לבצע, במסגרת המפלה הראשונה של צה"ל — ומפלה אשר שמה מלחמת לבנון. זהו ספר חובה. עצם העובדה שעדיין לא הוקמה ועדת חקירה ממלכתית לבירור הפשע הלאומי הזה אומרת דרשני. כפי שהעיר ח"כ שריד — על מנת לחקור את מפולת הבורסה נמצא רוב בממשלה, אבל על מנת לחקור מפולת לבנון ומותם של כמעט 700 חיילים ישראליים ללא טעם והצדקה — מחוץ להגברת תהילתם של שרון־בגין־שמיר — אין לשפני הממשלה עוז־רוח. כי ממנהלי הבנקים הם לא פחדו כאותה מידה שהם מפחדים משרון...

לאחרונה נודע שהאחראים לביטחוננו הלאומי מסרבים בכלל להתייחס ללקחי מפלתנו בלבנון. מן השבועון כותרת ראשית (22.4.86), ומתחת עטו של הח"כ הנ"ל, אנו למדים דבר מעניין ומראיג: אלוף־משנה ד"ר עמנואל וולד, מי שהיה ראש מחלקה באגף תכנון במטכ"ל, ערך מחקר מקיף על הסיבות למחדלים במלחמה. קבלת הפנים אותה ערכו האחראים לביטחוננו הלאומי למסמך זה, הביאה לפרישתו של ד"ר וולד מצה"ל. אולי מפני שבדרוקומנט ההוא נמצא המשפט הבא, שמשפט דומה לו מותר לבטא כאשר מדובר במנהלי הבנקים, אבל לא לגבי אנשי רפול ושרון: „הפיקוד הצבאי, אותו חייבים להחליף לאחר מלחמת שלי"ג בגלל הביצועים שלו במהלכה, קודם בעקבותיה". זהו משפט שרי בו. אם הוא נכון — הרי המצב מחריד. אבל כיצד נדע אם הוא נכון או לא — כאשר אין ועדת־חקירה ממלכתית אשר תחקור את מלחמתם של שרון־בגין־שמיר?

אולם אם הצדק עם אל"מ ד"ר עמנואל וולד — אנחנו בצרה. כל עור צעיף של שתיקה וטשטוש מכסה על שלי"ג. שום ישראלי אינו יכול לישון בשקט, כי שגיאות שלא נותחו תחזורנה על עצמן — והתוצאות תהיינה קטלניות. הנושא אינו נעים, אבל הוא חיוני. ועדת־חקירה אשר תחקור הן את הדרג המדיני והן את צמרת הדרג הצבאי, האחראים לשלי"ג, היא חיונית, הכרחית ובלתי־נמנעת. כי שרון ורפול חשודים (כלשון המעטה) שהוליכו שולל דרג מדיני אשר נהנה להיאנס, והם רימו את הממשלה, את הכנסת, את העם — אשר שילם את מחיר הדמים.

אין הבראה לחברה הישראלית אפשרית ללא בירור עד הסוף של שלי"ג. רצח ארלוזורוב כן — ושלי"ג לא?

על מנת לקדם את הבירור המבריא חייב הנושא לצאת מתחום הנושאים האסורים. הדבר תלוי בך, הקורא(ת). דעת הקהל הקימה את הוועדות אשר חקרו את פרשות הטבח במחנות הפליטים ומפולת הבורסה. אנו חייבים לנופלי שלי"ג ולעתיד הדור הצעיר את חשיפת האמת בנוגע לשלי"ג — אם אין אנו רוצים ששלי"ג ארום־מרם זה יעיק על מצפון האומה ויסמן את הדור הבא.

רשות דיבור

לפרופ' הלל שובל ראש ארגון „חמדת"

רוב הציבור מחייב פעולות תרבות בשבת

הערב צפוי כנראה סיבוב נוסף בפרשת פתח־תקוה. קשה לצפות מה יהיה בחיפה, והאם תעבור שבת שקטה בירושלים. ארגון „חמדת" — חופש, מדע, דת ותרבות — שהוקם לפני כ־3 שנים על־ידי יגאל ידין, אפרים קציר, ועמוס עוז, חושף בימים אלה ממצאי סקר חדש שהוזמן על־ידו, ובוצע על־ידי „דחף". אלף ומאתיים מבוגרים, יהודים — חילוניים ודתיים — נתבקשו להגיב על צעדים לצמצום ההגבלות בשבת.

פרופ' הלל שובל, יו"ר „חמדת": „אין ספק שרוב הציבור הרוצה בארץ נקט עמדה חד־משמעית: 54% מחייבים הקלות בנושא ההגבלות בשבת ומחייבים פעולות תרבות ואמנות רציפות בכל הארץ. בין המשיבים שהגדירו עצמם מסורתיים — 40% חייבו פעולות תרבות בשבת, בין המגדירים עצמם חילוניים — 65% חייבו פעולות אלו ובין ילידי הארץ ישנו רוב של 64% בעד ההקלות.

אם כך מה עושה „חמדת" נוכח ההידרדרות בענייני חילוניים־דתיים, שבת בפתח תקוה, אלימות בירושלים?

כבר בימים הקרובים אנחנו עומדים להיפגש עם שר המשטרה חיים בר־לב. נבקש ממנו הסבר מדוע, למשל, מתייחסים לשכונת מאה שערים כאל אקס־טריטוריה ואין נוקטים שום צעדים נגד החסידים מפירי חוק וסדר. בעניין זה אני יכול לגלות לך שפרשת חילול הקבר של הרב הרפורמי ברמן בהר הזיתים עלולה להפוך לפרשייה חמורה ממדרגה ראשונה. הרבה יותר ממה שהיתה עד כה. לפני כשבועיים־שלושה חולל קברו על־ידי בריונים חרדים ומאז נודע לנו שיש בכוונתם להעביר את עצמותיו של ברמן מירושלים לתל־אביב. כמו־כן, בשיחות שהתקיימו בינינו לבין קבוצות של חרדים באמצעות מתווכים, הם מאיימים שאם האלמנה לא תוותר על חלקת הקבר ליד בעלה הם אכן יממשו את איומם להעביר את הקבר. את כל המידע שיש לנו בפרשה זו נעביר לשר בר־לב. נבקש ממנו לנקוט את כל האמצעים למניעת פרשייה חמורה זו.

עם היד על הלב — אתה באמת מאמין ש„חמדת" תוכל לגשר על פערים כה עמוקים?

ב„חמדת" חברים חילוניים ודתיים, לאו דווקא רפורמיים, גם פרופ' אורבך ופרופ' סימון נמנים עם חברינו. אנחנו עוסקים הרבה בהסברה, ופועלים כל הזמן מתוך דבקות במטרה של פלורליזם וכיבוד הדדי. כדי שדברי לא יישמעו כקלישה, אני יכול לומר שלפני כשבועיים התקיים כנס בני־עקיבא, שהצטיין במתינות על החלטתו לפעול לדו־קיום בדרכי נועם בין חילוניים לדתיים. אנחנו מברכים. אנחנו מקווים שגם הכנסים הבאים, ששותפים להם ארגונים דתיים ציוניים, יחליטו החלטות דומות לאלו של בני עקיבא, שכן זהו הסיכוי היחיד לגשר על הפער בדרכי סבלנות וסובלנות.

● אלי הכהן

נשים

השידיון הנורווגי

זה לא משלחת לקונגרס הנשים, גם לא עקרות בית בקייטנה וגם לא יום האם. אלה, כולן, שרות (מלשון מיניסטר) בממשלתה החדשה של נורווגיה. כה 18 חברים בסך הכל וכראשה עומדת אשה. לא ייצוג הוגן, אלא חלוקת עבודה לפי כישורים. נוסח נורווגיה. (ההערה האנטי־פמיניסטית: ראש הממשלה החדשה בחרה בהן כדי שיהיה לה עם מי לדבר)

הלו... חותם

התורה מאחורי „מלחמת הכוכבים"

תשובה לסדרת הכתבות של עודד ליפשיץ

לפני כמה שבועות נתפרסמה ב„חותם" סדרה בת 3 כתבות מאת עודד ליפשיץ, על תכנית „מלחמת הכוכבים" — בע:לעצמה ובהקשר הישראלי. המחבר השקיע עמל רב בתחקיר טכנולוגי, קיבל בתום לב את הטיעונים של דוברי הממשל האמריקני, לא טרח לברוק ולאמת אותם, והתעלם כמעט כליל מן הרקע, שבלעדיו אי־אפשר להעריך את תכנית „מלחמת הכוכבים" (אס.די.איי. — התפתחותו של מירוץ החימוש האסטרטגי מאז שנות החמישים, והבסיס האידיאולוגי עליו מושתתת „יוזמת ההגנה האסטרטגית". בביקורו בארה"ב הקפיד המחבר לשוחח אך ורק עם אנשי הממשל, ולכן לגבי מספר נתונים וטיעונים, הארתו את הנושא היא מעוותת, חד־צדדית ובלתי אמינה. כך, למשל, האגדה האמריקנית המופיעה מדי עשור בלבוש חדש בדבר היתרון האסטרטגי הסובייטי — פעם כמותי ופעם אחרת איכותי.

לו טרח המחבר לחקור היה נוכח לדעת שג'ון פ. קנדי השתמש בטענה המפוברקת של יתרון אסטרטגי סובייטי במערכת הבחירות שלו, ואחרי היבחרו הורו דוברי הממשל כי להד"מ; האגדה הנוכחית מספרת על יתרון כמותי של ראשי־חץ גרעיניים מדויקים של בריה"מ. האמת היא הפוכה. כזב אמריקני נוסף הוא, כי לבריה"מ יש יכולת להנחית מכה גרעינית ראשונה — האמת היא שוועדת שאוקרופט, שמונתה על־ידי הנשיא רייגן עצמו, קבעה כי אין לבריה"מ יכולת כזו.

להנחית מכה גרעינית ראשונה המפציץ B־1, המפציץ „סטלס", טילי האם־אקס. ומידג'טמן, וכן טילים משוגרים מצוללות טריידנט. לכך יש להוסיף את הטילים המוצבים במערב אירופה פרשינג־2 (מאוד מדויקים) וטילי השיוט. בתחקיר חסרים טילי הפרשינג־2..."

אילו רצה, יכול היה לקבל את כל המידע בביקורו בארה"ב מאמריקנים השוללים את המגמות הדומיננטיות במדיניות של הממשל, ובפרט את פרוייקט האס.די.איי. ואת ההאצה המטורפת של מירוץ החימוש. אם הוא ממאן לקבל את טענותי, יוכל לאמת אותן בפרסומים של מכונים מכובדים לחקר השלום, כגון זה בשטוקהולם.

מהי התשתית האידיאולוגית עליה מתבססת תכנית „מלחמת הכוכבים"? מאז שבריה"מ הגיעה ליכולת אטומית, ולאחר מכן לאיזון אסטרטגי עם ארה"ב והובטחה ההרתעה ההדדית — הרגישו האידיאולוגים הגרעיניים בארה"ב מתוסכלים: הם התגעגעו לעידן הירושימה כאשר רק לארה"ב היתה ה„פצצה". מאז נעשו כל מיני ניסיונות מצד האידיאולוגים האלה להניע את הממשל להצהרות ולפעולות נגד עצם מאזן האימה, ונגד ההסכמים הבילטרליים והמולטילטריים המעוגנים בהרתעה ההדדית. אחד הניסיונות האלה (שנכשל ופגע קשות בתדמיתו של רייגן במערב־אירופה) היו דבריו על האפשרות של מלחמה גרעינית מוגבלת באירופה. עם הצבת טילי פרשינג־2 וטילי השיוט שהם נשק הקרומים של האמריקני המצוי (ובעיקר באמריקה התיכונה), רחוק מן התחכום והאינטליגנציה של החופים.

כורתים את ראשו של האויב

התסריט המעורבן של הפנטגון הוא כזה: לוויינים אמריקניים משמידים את לוויני המודיעין והתקשורת הסובייטיים, ובדרך זו הופכים את הפיקוד הסובייטי לעיוור, חרש ואילם. נשק כשיר להנחית מכה ראשונה (פרשינג־2 וטילי שיוט) „כורתים את ראשו של האויב" על־ידי הריסת מרכזי הפיקוד המדיניים והצבאיים שלו. המכה הראשית על־ידי מפציצים, טילים באליסטיים בין־יבשתיים, וטילים משוגרים מצוללות, חותרת לפירוק הנשק של ארצות ברית ורשה. מערכות ההגנה בחלל תופעלנה נגד מכת התגמול הסובייטית. לבסוף, כוחות קרקע יתקדמו ויכבשו את שטחי האויב שהובס. כל שלושת השלבים: כריתת הראש, פירוק הנשק וכיבוש, וכן מערכות ההגנה בחלל, צריכים להיות מתואמים באופן אלקטרוני, במסגרת של המערכת האמריקנית „סי־3 איי" (C^3I) (קומנד, קונטרול, קומוניקיישן, אינטליג'נס). מערכת שב־80% היא מוצבת על לוויינים. הלוויינים טעונים „הקשחה" כדי שיוכלו להמשיך ולתפקד נוכח המכות האלקטרו־מגנטיות (בדומה לברקים ענקיים) שבעקבות ההתפוצצויות הגרעיניות מעל הקרקע היו גורמות להאפלה במתקנים אלקטרוניים. לוויינים מן הדגם הקשוח זה כבר שוגרו על־ידי מעבורות החלל.

ספק רב אם הדיבורים על „מטריה בלתי חדירה בחלל" היו יותר מתרגיל ביחסי ציבור. למעשה כל המדענים תמימי דעים, שאין אפשרות לממש מערכות־הגנה בלתי חדירות. בין הסיבות לכך, גם אי־היכולת לבנות תוכנה למחשב ענק, החייב בעת ובעונה אחת להתייחס אל לפחות 300000 עצמים שונים בחלל. וזהו מספר שעל־ידי שיגור של עצמים שמיועדים לשיבוש ולהטעיה אפשר להגדילו בהרבה. אין ספק שיהיו הישגי־ביניים, כגון מה שקרוי „הגנת נקודות" באמצעות קרני לייזר וטילי הגנה קינטיים, וקיימת סכנה מוחשית שכבר באמצע שנות התשעים הממשל האמריקני יגיע להנחה המפתה שהישגי הביניים של תכנית „מלחמת הכוכבים" מקנים לו יתרון אסטרטגי כזה שיוכל להשתמש בו לסחיטה גלובלית. או: אם בריה"מ לא תיכנע לה, להפעלה אופרטיבית. האיום האמריקני, כמובן, יחייב את בריה"מ לנקיטת אמצעים נגדיים.

רישום של טיל נגד לוויין

פרופ' ליינוס פאולינג, חתן פרס נובל לשלום ולכימיה, אמר על תכנית „מלחמת הכוכבים": „מירוץ חימוש בחלל מעורר איומים חדשים, האיום של הריסת הפלנטה שלנו, והשמדת האנושות. האופי ההולך ונעשה מורכב יותר ויותר של מערכות נשק מגביר את הסכנה."

בין מתנגדי התכנית בארה"ב ישנם הנשיאים לשעבר ניכסון, קארטר ופורד; שרי ההגנה לשעבר מק נמארה, קליפורד, לרד, ריצ'רדסון, שלזינגר ובראון, המומחים לנושא מירוץ החימוש ופירוק החימוש ווארנקה, בנדי, קינן, בטה ועוד.

בין המחייבים המשולהבים ביותר — דוברי התשלובת הצבאית־התעשייתית (שמפני עצמתה והשפעתה הזהיר אייזנהאור עם פרישתו) שהתכנית מעניקה לה עצמה ועושר. „ביזנס ויק" הגדיר את הפרוייקט, שעלותו מוערכת בטריליון עד טריליון וחצי דולרים — „עסק המאה".

רק תמימות שאין לה תקנה — או השתלבות במסע התעמולה הדמגוגי של הממשל האמריקני — עלולות להביא להנחה שעיקר דאגתו של הממשל במאמציו להביא להצטרפות ישראל לפרוייקט, נובעים בראש ובראשונה מדאגה לכושר ההגנה של ישראל נגד טילים באליסטיים. גם ההנחה שיש השתלבותה תבטיח לישראל את הידע הטכנולוגי הדרוש להגנה כזו. לא משכנעת, כי לגבי ישראל מדובר על מערכות זולות יחסית המוצבות על הקרקע, הממשל מאוד מעוניין בהצטרפות ישראל, כדי למתן את התנגדותם של מדענים יהודיים רבים, וכן כדי לרתום את השדולה הפרו־ישראלית בקונגרס, למען הקצבות הולכות וגדלות ליישום התכנית.

אשר ל„מחדל" שהשאיר את ישראל חשופה לטילים באליסטיים שבידי סוריה — איני בטוח שהמערכת הביטחונית הישראלית התעוררה רק עם קריאת התחקיר... לגבי הסכנה של שיגור טילים באליסטיים על־ידי בריה"מ נגד ישראל — סביר לשער שעצם הצטרפותה לתכנית „מלחמת הכוכבים" לא תסכל סכנה כזאת — ארובה, היא עלולה להגביר את ערכה של ישראל כיעד אסטרטגי, ויחד עם שיתוף הפעולה האסטרטגי עם ארה"ב, לשוות לה עוד של בת־ברית אמריקנית על כל המשתמע מכך לביטחונה ולשלומה.

דבר אחד חיפשתי לשווא בתחקירו הארוך מן תכנית „מלחמת הכוכבים", הבנויה על המדינות חומרית ואשליה עצמית אידיאולוגית, עלולה תוך 10 שנים להביא את העולם, וכל חי וצומח שיישרד אחרי הטבח, יגווע בחורף הגרעיני.

לכל הרוחות, דאגה כזאת היא מגוחכת מיותרת?!

[illegible]

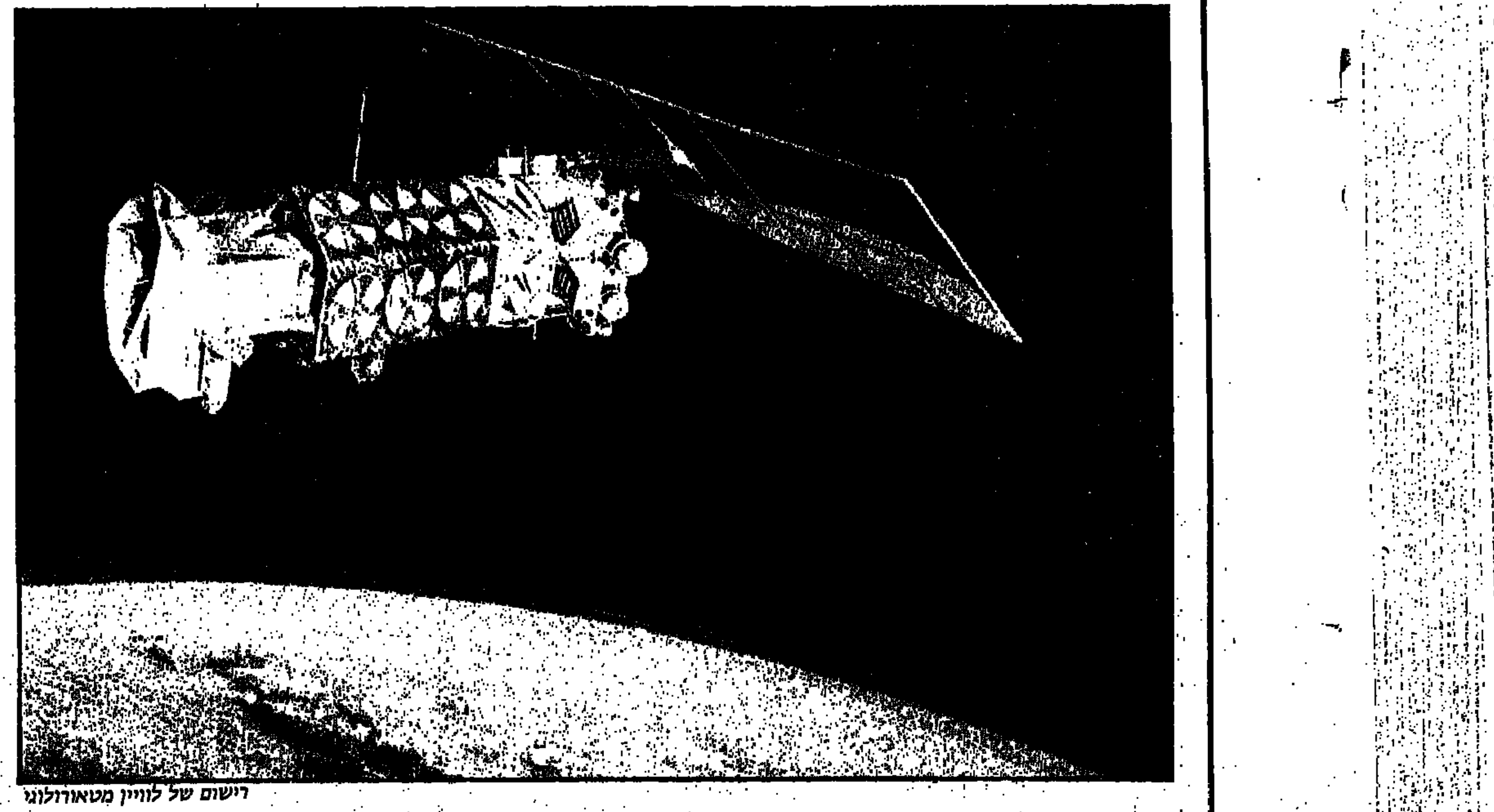
רישום של לוויין מטאורולוגי

המחבר מוסר לנו כי ארה"ב הזמינה גם את אוסטרליה להצטרף לפרוייקט האס.די.איי, אך מעלים את התשובה האוסטרלית השלילית.

לשיא של הסתכלות סטרילית מגיע המחבר בהערכתו שמימוש התכנית עשוי לגרום גם להאטת מירוץ החימוש, וגם להאצתו. פה הוא עולה אפילו על מארחיו, אנשי הממשל, שמדגישים בלי יוצא מן הכלל שעד שמערכות ההגנה תוצבנה בחלל (המועד המיועד — שנת 2010), על ארה"ב לחזק ולחדש את עצמתה הגרעינית. בעשור הבא מתוכנן חידושם של יותר מ־11,000 ראשי־חץ והצבתם של 17,000 ראשי־חץ חדשים. כעת נמצאים על קווי הייצור 15 דגמים חדשים של ראשי־חץ. המשולש האסטרטגי שנמצא עתה בידי הפנטגון, של מפציצי B־52, טילים באליסטיים בין־יבשתיים מינוטמן וטילים משוגרים מצוללות פולריס, נמצא בתהליך הרחבתו למחומש אסטרטגי של נשק הכשיר

כשיר להנחתת מכה ראשונה החלה התחרנות האסטרטגית נגד מאזן האימה, תכנית „מלחמת הכוכבים", שבאופן מוצהר מיועדת, לדברי רייגן, לשחרר את האנושות מן האימה הגרעינית, הרס, למעשה, את עצם התפישה של ההרתעה ההדדית. ייעודה האמיתי הוא לחזור, כביכול, לעידן בו לארה"ב בלבד יש פצצה — על־ידי נטילתה מידי הסובייטים. להציב בחלל מערכת כזו, שתאפשר לארה"ב להנחית מכה גרעינית ראשונה ולהפחית את עצמתה של מכת התגמול הסובייטית עד מחיר „סביר ונסבל" — בין 15 ל־20 מיליון קרבנות „בלבד".

רייגן מוגדר בתחקיר כאסטרטג מרחיק ראות. בארה"ב ובחוגי נאט"ו הוא ידוע יותר בשל בורותו בנושאים אסטרטגיים, והיעדר יכולתו להבחין בין סוגי נשק שונים. אך יש לו, לרייגן, מכ"ם רגיש ביותר, ובעזרתו הוא קולט כמו ראש־חץ מודרך למרכז המשפטים

מולה של שכבייץ' בתחבולות תכבוש עיר

כיבוש סכנין, עראבה ודיר־חנא יישמע היום כסיפור אגדה, אך זו האמת לאמיתה, וממקור ראשון.

יום אחד לפני ההפוגה השנייה, הוזמנתי על־ידי חיים לסקוב למפקדה שלו, שהיתה ממוקמת בפנסיון של טוטי לוי בנהריה. כשהגעתי לשם, מצאתי אותו יושב עם בן דונקלמן על תכנון כיבושו של הגליל. השעה היתה, בערך, שלוש אחר־הצהריים, ולסקוב שאל אותי, תוך כדי הצגת מפת המצב, אם ניתן לכבוש את שלושת הכפרים האלה בדרך של תחבולה, על־מנת שניתן יהיה ליישר את קו החזית. כוונתם של שני המפקדים היתה לבחון אפשרות של השתלטות על הכפרים בלא מהומות ובלא שימוש מיותר בנשק ותחמושת, שהיו נדירים ביותר באותם ימים. בו במקום, ביקשתי שתינתן לי שהות של שעתיים לבחון את בקשתם, כדי למצוא את הדרך הנאותה.

יצאתי מן המפקדה, עליתי על הרכב שלי ונסעתי מיד לשפרעם. שפרעם עצמה נכבשה ימים ספורים קודם לכן. כשהגעתי לכפר, נכנסתי לביתו של שייח סאלח חניפס, שהכרנו זה את זה שנים קודם לכן, ואמרתי לו: שמע יא־שייח, המצב הוא כך וכך, עלינו להתגבר על שלושת הכפרים האמורים, ובכוונתנו לעשות זאת ללא שפיכות דמים. ברור שלא גיליתי לו, שפשוט אין לנו לא הכוחות לכך ולא הנשק הדרוש.

לאחר שבחנו את העניין, הגענו למסקנה שנקודת המוצא חייבת להיות בכפר תמרה, משום שבו מצויים קרובי המשפחה של השייח איברהים עבדאללה, המוכתר הידוע והכל־יכול של סכנין.

לקחתי אתי את שייח סאלח וחזרנו לנהריה. בו בזמן דאגנו שתישלח הוראה ליצחק אבני, מי שהיה המפקד בכיבוש תמרה, שעליו לארגן קבלת פנים ל„מפקד העליון בצפון", במרכז הכפר. כשהגענו לנהריה, החלפנו במהירות את הרכב שלנו בג'יפ של לסקוב, עליו מוצב היה מקלע ברן, ומיד נסענו שייח סאלח, הנהג גבי, ואני — לתמרה.

אילו ראית איזו קבלת פנים ערכו לנו הכוחות שלנו שהיו בכפר. החיילים בלבושם הדל והבלתי־אחיד, ניצבו בשורות והצדיעו לשייך סאלח ולי בעת שסקרנו את שורותיהם. אני שיחקתי את תפקיד אלוף פיקוד הצפון, בעוד שרוב החיילים ידעו שהאלוף היה משה כרמל ואף הכירו אותו. רבים מהם בקושי התאפקו מלצחוק, וכולם לא הבינו מי זה האיש בעל השפם האדיר והלחיים האדומות, שעבורו הכינו את ההצגה הזו. אך עריכת המסדר עלתה יפה, וכצפוי, משכה קהל סקרנים, בעיקר מאחורי החלונות ועל הגגות, כאלה שהאזינו היטב לכל המתרחש.

כפי שהערכנו, הוזמנו לביתו של אחד מנכבדי הכפר, שייח סאלח סלימן, לשתיית קפה, וממילא מובן שנענינו להזמנה. לאחר שתיית הקפה נתן שייח סאלח חניפס משפרעם, למארחיו להבין, שהוא בא לדרוש את טובת הכפר ויתר הכפרים הערביים, וזו הסיבה שבגללה בא יחד עם המפקד העליון. היתה זו קבלת פנים מרשימה בלבביותה, ולכך בעצם שאפנו, נכבדים רבים הצטרפו ובאו, כדי לשמוע מה בפי האיש הזר.

לאחר כוס הקפה השנייה קמתי והסברתי בערבית שוטפת, ובקול רם, שיגיע לאוזני כל הנכבדים: ששוב אני, המפקד העליון, אינני רוצה לראות יתומים ואלמנות, ואינני מעוניין בשפיכות דמים נוספת, כפי שבוודאי שמעתם והייתם עדים להם בכל הקרבות עד היום, אך קיבלתי פקודה מן הפיקוד העליון לכבוש את הכפרים סכנין, עראבה ודיר־חנא בעוד שעות ספורות. דעו לכם, שלרשותנו 90 טנקים ו־120 מכוניות משוריינות, הממתינים באזורי היערכות לפקודה לנוע, ולהפוך את שלושת הכפרים לעיי־חורבות. אין ולא תהיה לכפרים יכולת לעמוד כנגד הכוח התוקף העצום הזה. לכן באתי אליכם, לשמוע אם עוד ניתן לעצור את שפיכות הדמים הזו.

עוד לא סיימתי את דבריי, וכבר קם סאלח סלימן, המארח, וקרא: „אדוני המפקד העליון, הרחום והחנון, האיש שאללה נתן לו גם כוח וגם תבונה לדבר אל בני־האדם. באת בצל קורתי והשמעת דבריך שאינך רוצה לראות עוד אלמנות ויתומים. אללה חונן אותך ובאת אל האיש הנכון ובזמן הנכון. תן לי אפשרות להגיע אל הכפר סכנין, הרי כפרנו תמרה סגור ומסוגר, וכידוע לך אין יוצא ואין בא. כשאגיע אליהם אדבר על לבם של נכבדי הכפר שייכנעו לפניך. זכור מה שאומר לך, סכנין שלך ואתה שייך לסכנין. תן לי להגיע לשם ובכך תימנע שפיכת הדם."

מובן שבדיוק לכך רצינו להגיע. וברור שכמי שמכיר את הליכות הערבים מלפני ומלפנים, יכולתי לפרוט על אותן נימים שלסקוב בשום פנים לא היה מסוגל. מיד ניתן טנדר לנכבדי הכפר שיסיעם לכפר מיאר, אותו כפר שנכבש בקרבות מרים קודם לכן. אל הכפר הספקנו להגיע לפני בוא הטנדר, לסקוב ואני, בעוד שלסקוב, שמיהר להוריד את דרגותיו ולהצדיע לי, קיבל עליו את התפקיד להיות סגני.

הכפר סכנין מרוחק כשבעה ק"מ מן הכפר מיאר, ומשלחת הנכבדים יצאה ברגל אליו. כל הלילה המתנו לשובה של המשלחת, ואכן, בשעה 9.30 בבוקר, הבחנו ממרחק רב במשלחת הנושאת דגל לבן קרבה ובאה לקראתנו. כאשר הם התקרבו, יכולנו להבחין בנכבדים מתמרה ובנכבדים מסכנין, כשביניהם בלט בכרסו העצומה — כומר הכפר. מפת שולחן לבנה שימשה להם כדגל הכניעה.

כאשר התכנסו כולם, השמעתי בפני המשלחת המעורבת, אותם דברים שהשמעתי קודם לכן בתמרה. תוך כדי דבריי, התכנסו ובאו למקום שלושה משוריינים, זה היה כל הכוח שהצליחו לגייס לטובת הכיבוש. אנשי סכנין הבטיחו לי, כ„מפקד העליון", שסכנין שלי. ומיד לאחר מכן החלה לנוע השיירה הזו, כשבראשה הג'יפ עם „המפקד" ולאחריו הטנדר עם המכובדים ושלושת המשוריינים מאחור, עד שנכנסה אל מרכזו של הכפר סכנין. נעצרנו ליד עצי הרום המקודשים לאנשי הכפר, המצויים במרכזו, ושלושת המשוריינים מיהרו לתפוס עמדות הבטחה. על פי המסורת שם מצוי קברו של רבי יהושע הסכנין. המקום מקודש אף לתושבי הכפר, ואכן, מתחת לענפי העץ הקדוש הזה, כתב לסקוב את כתב הכניעה, בנוסח המקובל, הכולל את הסעיף בדבר מסירת כל כלי הנשק שברשות התושבים.

כאשר נערכו הדיונים במועצת הביטחון בעניין קביעת מקומו של הגבול באזור הכפרים, ניסו הנציגים הערביים לשכנע שהכפרים אינם בתחומו של צה"ל, מה שאמנם היה נכון, אך כשהוצג כתב הכניעה, שעליו היו חתומים איברהים עבדאללה, כומר הכפר ונכבדים אחרים, לצד החתימות של לסקוב, ובר־שותף, של שכבייץ', שכנע הדבר את נציגי האו"ם וזהו מן העובדה שבשטח.

בזמן האחרון, אתה שומע, שוב נזדמן לי לשמוע גרסה חדשה המתארת את כיבוש שפרעם. תרשה לי, אפוא, במחילה מכבודך, לצרף גם את הגרסה של מוטלה שכבייץ' לכל התיאורים שתוארו והסיפורים שסופרו. חלקם, איך לומר זאת, אינו משקף את קורות הדברים כמו שאכן התרחשו.

בימים ההם, לאחר קרב לטרון, העלו את חטיבה ה־7, זו שלחמה בקרב ההוא, אל הגליל המערבי. המפקדים של החטיבה באותו זמן, היו חיים לסקוב ובן (בנימין) דונקלמן. את לסקוב הכרתי עוד זמן רב קודם לכן, וכשהוא הגיע לכאן אמרתי לו: „ראה, חיים, אני עוסק כאן בכך וכך, ואם נחוצים לך הידע והכישורים שלי, אתה רשאי לפנות אלי בכל עת שתרצה. ואכן, כמה ימים מאוחר יותר, הוא הזמין אותי ותיאר בפני את מצבה הירוד של החטיבה. את המוראל הנמוך והאווירה הקשה בעקבות הקרב (הידוע ההוא) על לטרון. אנחנו מוכים, הוא אמר לי, ואני חייב ליזום פעולה שתבטיח הצלחה מקסימלית ובמינימום נפגעים, ש־תחזיר לחטיבה את ביטחונה העצמי.

באותם ימים ממש, נרקמה התכנית לכיבוש נצרת, כשהמגמה היתה להתחיל בכיבוש שפרעם, משם להמשיך לציפורי ואז לעלות על נצרת. הכוח שישב בשפרעם, אם לומר את האמת, לא היה כוח רציני. היו אלה יחידות מצבא ההצלה של קאוקג'י, שנאספו לכפר לאחר הקרב הגדול (שעוד לא שוחחנו עליו) על איזור רמת־יוחנן. אך הכוח הזה, ביחד עם יתר אוכלוסיית שפרעם, היה יכול להוות בעיה עבור הצבא שלנו כפי שהיה באותם ימים.

ביום שנפלה ההכרעה שתופסים את שפרעם, אמרתי ללסקוב: שמע, על פי ניסיוני והכרתי את המצב, הכוח הצבאי הרציני הנמצא בכפר הוא הדרוזים. הם אנשים ידועי מלחמות ומאורגנים. ואנחנו הרי מקיימים קשרים (בעיקר בנושא רכישת קרקעות) עם אנשים מרכזיים מן העדה הדרוזית בכלל, ועם זו היושבת בכפר בפרט. אני מציע להגיע אתם להסכם כי נבצע את כיבוש שפרעם תוך ירי באוויר בלבד, דבר שיתקבל אצל השכנים, במיוחד, ששפרעם נפלה בדם ואש, מצד אחד ואילו הם עצמם ועירם לא ייפגעו מצד שני. אם נגיע להסכם כזה הם יכבדו אותו, לדעתי, ובכך נטרל את ההתנגדות העיקרית לכיבוש הכפר. לדרוזים היתה גם השפעה על החיילים הדרוזים מצבא ההצלה שהיה מצוי, כאמור, בכפר.

נו, ומיד, כמו שאתה יודע, התחילו מלחמות היהודים. היו שהתנגדו וטענו שאין להאמין לדרוזים, שיש להיכנס לכפר בכוח ולכבוש אותו. טענתי היתה, שאין לנו מה להפסיד אם נלך בדרך שהצעתי: אנחנו ניערך במלוא כוחנו ונעלה על הכפר, אם ההסכם יכובד — נכוון את הנשק למעלה ונירה לירח, ואם לא, נוריד את הקנים ונבצע את הכיבוש לפי התכנית המקורית. אחרי הכל היה ברור לי שאי־אפשר לכבוש רק בעזרת תופים וחצוצרות, אך הפגזה ברוטלית על שפרעם לא התקבלה על דעתי, ולכן התנגדתי לה כל עוד ניתן למצוא דרך אחרת. לבן דונקלמן, שהיה קצין־צבא מקצועי ואשכנזי (כמו שאני מבין אותם), היה קשה לקבל את הגישה שלי, הוא התייחס למלחמה כמו שהיה רגיל לה באירופה, במלחמת העולם השנייה (בה קיבל את הצטיינות על מעשי הגבורה שלו). המזרח היה זר לו לגמרי, אבל אני התעקשתי, על „בתחבולות תעשה לך..." ובסופו של דבר התקבלה דעתי.

יום לפני, מה שקוראים, שעת האפס, הסתבר לי שהסיכומים שנעשו עם ראשי העדה הדרוזית אינם סגורים היטב. מיד עשינו מאמצים להיפגש, בדחיפות, עם שייח' סלאח ואבו נאייף משפרעם, על מנת להבטיח שהדברים יהיו ברורים וחתומים כהלכה. בקיצור, את הפגישה עצמה קיימנו שעות מספר לפני שעת השין, כשלפגישה באו שני האדונים האלה בליווי שומרי־ראש מזוינים, ומצדנו באנו — גיורא זייד, אמנון ינאי ואנוכי. ישבנו על הארץ, במקום מסוים שלא היה רחוק מן הכוח שלנו, שכבר היה ערוך ומוכן ליציאה לקרב. כאן נקלענו למצב עדין ומורכב מאוד: היה עליך לסכם דבר עם מי שמייצג, למעשה, את האויב. יש בכך סיכון עצום: אתה הרי עלול לחשוף בפניו את התכניות והכוונות שלך. היית צריך להגיד ולא־להגיד לרמוז ולא־לרמוז, ולגלות תושייה רבה מאוד, כזו הנדרשת ברגעים קריטיים כאלה. לא היה לנו הרבה זמן לדיבורים (כמו שנהוג במזרח), צריך היה לסכם במהירות ולעניין.

אמרתי להם: על־פי הסיכום, שכבר דיברנו עליו בעבר (על־אודות הקנים כלפי השמים וכו'), אני רוצה שאתם תצאו מכאן בהחלטה וידיעה ברורה: יום כיבוש שפרעם עלול לקרות בתוך פרק זמן, שלי אין שליטה עליו — זה לא בתחום סמכותי. אך זה יכול להיות בעוד כמה ימים או יום אחד, או כמה שעות או שעה אחת. כשאמרתי שזה יכול להיות אולי בעוד שעה אחת — לחצתי על פרקי הידיים שלהם, שאחזתי בהם לפני כן, ולא יותר. זה היה הרגע שאתה נמצא בקונפליקט הפסיכולוגי הקשה הזה, שלא יעזור דבר — אתה חייב להגיע לתוצאות.

טוב, קמנו. אבו נאייף ניגש חיבק ונישק אותי, כשהשפם שלו מדגדג לי את הצוואר, ואמר: עכשיו אנחנו נפרדים, אינשאללה, נתראה בקרוב שוב — והבנו את דבריך היטב! נפרדנו כולנו והלכנו.

אלא שבכך עוד לא נגמר הסיפור. כשהגענו לשטח ההיערכות, ניגש אלי בחור צעיר, בן חדרה, קראו לו אביחיל בוטחובסקי, שהיה מהצוות של שני התותחים שהוצבו (הנפוליונצ'יקים האלה), וכך, חצי שעה לפני תחילת הפעולה הוא אומר לי, לתומו, שעל־פי פקודת הקרב שקיבל — לא מפגיזים את השכונה הדרוזית בשפרעם, אלא רק את השכונות המוסלמית והנוצרית, ואילו בנתוני הירי שקיבל — השכונה הדרוזית תופגז אף היא! כששמעתי את הדברים האלה וראיתי את המפה שבידו, יצאתי מן הכלים! רצתי מיד אל לסקוב ודונקלמן ואמרתי להם: איך זה אפשר? אנחנו מסכמים דבר אחד והנה מהתותחנים מספרים לי דבר אחר! הם בדקו את העתקי הפקודות שהיו גם להם, וכשהתברר שזה כך, הודיעו מיד בקשר ומסרו בכל העמדות על שינוי המשימות. הם גם הצביעו בו במקום, על חשוד שככל הנראה עשה את הסבוטאז' הזה. פיטר היה שמו. ומאחר שהחשש נפל, החלו לבדוק אם לא היו מקרים נוספים בעבר נוסח המקרה הזה. אך נחזור לענייננו.

בחצות החלה הפעולה. בתחילה הפגיזו שני הנפוליונצ'יקים שהיו לנו, ומיד לאחר מכן החל חיל־הרגלים להתקרב, משני צדי הכביש, אל שפרעם, ובשעה ארבע וחצי או חמש בבוקר, כבר ישבנו אצל שייח' סלאח בביתו בשפרעם ואכלנו ארוחת בוקר. הכל עבר בשלום ושום חייל לא נקע רגל במבצע הזה. נו, ולאחר הכיבוש, אחזה בהלה ביושבי הכפרים באזור, כולל בציפורי, והחלה בריחה המונית של התושבים. התפתחות הזאת הקלה על כיבוש ציפורי והעלייה עד למבואות נצרת.

אלא שזה כבר סיפור אחר.

רשם — אחוד דור

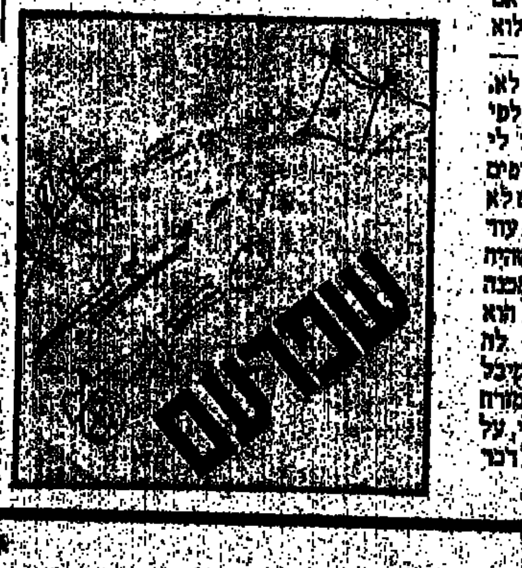

העניין הזה של ה„ביחד"

מה קרה ל„שנת הדמוקרטיה" שהכריז עליה משרד החינוך? מדוע היא „הושכרה" לגורמים אשר מחוץ למשרד? המשרד טוען: „עושים, מתכננים, מקימים מרכזים". העניין מורכב והתהליך ממושך. צריך סבלנות, אמונה — והן מצרכים חסרים

מאת עדנה קוברסקי

ישנם יצורים ודו־מיניים, ישנם הדו־חיים, וישנו יצור, צעיר יחסית במערכת החינוך בישראל — ה„דו־קיום". יש המתייחסים אליו כאל חיית שעשועים, יש כאל חיית טרף, ויש כאלה המאמינים כי עליטי מרצאו הגנטי הוא בכלל דוב, ואם לא נעיר אותו — ימשיך בשנת החורף שלו.

כ־47 גופים ומוסדות שונים אימצו אותו לבן־טיפוחם. רבים מהם „מומחים" לנושא. יש להם סופרמרקט של הצעות, ומה שרק תרצה יש שם. רוצה מפגשים בין יהודים לערבים — אין בעיה לארגן; רוצה השתלמויות מורים? מוכנים ומזומנים; סדנאות בדינמיקה קבוצתית לשינוי עמדות? בבקשה. לכולם יש כוונות טובות, אך כמאמר הפתגם, גם הדרך לגהינום רצופה בהן.

וקיים גם בארץ משרד ממשלתי אחד, משרד החינוך והתרבות שמו, אשר 34 שנים היה שקוע בתרדמה עמוקה ומתוקה, ולא ידע בכלל שבישראל חיים גם לא־יהודים, שהם אזרחי המדינה. לכן לא יכול היה לספר על זה לתלמידים ובוודאי שלא להעביר להם, ולו שעת לימודים תקנית אחת, על מה צריך להיות טיב היחסים אתם.

בא האלוף הר־אבן, חבר הנהלת מוסד ואן־ליר בירושלים, כנסיך המופלא מאגדת הילדים, נשק על שפתי המערכת — והעירה מתרדמתה. יש האומרים כי היתה זו דווקא עקיצה, כאשר בסיום פרוייקט שריכז, ושעסק בבירור הזהות היהודית של המדינה וביחסי רוב ומיעוט כאן, הוא פנה בשנת 1982 אל משרד החינוך ושאל — הייתכן?! 14 שנה נמצא תלמיד בישראל תחת פיקוחכם, מגן הילדים ועד י"ב, מבלי שאתם דנים אתו בנושא זה, ולו פעם אחת?!

הצרה היא, שפה בדיוק הסתיים הדמיון בין מה שקרה במציאות לבין אגדת הילדים הידועה. משרד החינוך הקים ועדה, שבראשה עמד סגן מנכ"ל המשרד, אריה שוכל, ואשר תפקידה היה לברוק את העניין על כל היבטיו ולהגיש הצעות פעולה למשרד. כשנה ישבה הוועדה על המדוכה, וכשסיימה עבודתה, התקבלו כל המלצותיה, מלבד אחת — זו המחייבת את המשרד לפעול בנושא.

בראש חוצות, ובחוזר מנכ"ל מיוחד שהוצא בפברואר 1984, הוכרז כי החינוך בתחום הדו־קיום היהודי־ערבי הוא כורח קיומי, ואל יעלה על הדעת שיגדל דור צעיר בבורות מוחלטת ובתפישה סטראוטיפית של הערבים. אך הנושא ה„דו־קיום", היצור הקטן הזה שרק עתה נולד למשרד החינוך, נמסר מיד לאימוץ להורים אחרים — למוסד ואן־ליר ו„למכון לחינוך לדו־קיום יהודי ערבי".

האם הובילו לכך לחצים פוליטיים בתוך המשרד?

„את זה תשאלי את המשרד" — ענה אלוף הר־אבן, חבר הנהלת ואן־ליר שהיה חבר בוועדה; „אין לי ספק שכן" ענה גרשון בסקין, מנהל המכון לדו־קיום, אף הוא חבר בוועדה; „איננו ביורוקרטים הנוטים לרכז סמכויות בידיהם" אמר תוך טפיחה על שכם אריה שוכל, סמנכ"ל משרד החינוך, ומי שהיה יו"ר הוועדה.

חביבה ברי, לפחות להזהיר מפני מה לא לעשות!

47 ארגונים, בלי תיאום ביניהם

אך אין עוד נושא אחר במערכת מלבד נושא הדו־קיום שהטיפול בו נמסר כך נמסר כך ל„קבלני חוץ". וכשמדובר בנושא שהוגדר על־ידי מנכ"ל המשרד כ„כורח קיומי" — מתרוממות הגבות בתמיהה. באותו חוזר־מנכ"ל, שהוציא משרד החינוך בפברואר 1984, בו הוכרז על חשיבות הנושא ועל הצורך לעסוק בו, צוין כי המשרד יקדם בברכה יוזמות של בתי־ספר ושל מוסדות אחרים, לפתח פעולות בתחומים אלה — ביניהן השתלמויות מורים, תכניות לימודים ומפגשים בין תלמידים יהודים לערבים. כך ניתן האור הירוק לפריחתה ושגשוגה של „תעשיית הדו־קיום". כ־47 ארגונים שונים, פועלים כיום בתוך מערכת החינוך בלי תיאום ביניהם, בלי פיקוח של משרד החינוך, למעטים מהם ידע מקצועי בתחום בו נדרשת מומחיות רבה — כשלהיט בשטח הוא מפגשים בין יהודים וערבים.

זוהי דרכו של משרד החינוך, להכריז מדי פעם על נושא מסוים, כנושא שחשוב להתמקד בו בשנת לימודים מסוימת. כך עלו על סדר היום החינוכי נושאים כמו „איכות הסביבה", „בני מצווה", „אינטגרציה בין עדות", „שורשים" ועוד. אראז מקציב משרד החינוך כספים לנושא החשוב, מעמיד מחלקה או צוות שירכזו את הנושא, בתי־הספר מקבלים שעות תקניות ייחודיות, ישנו מערך של מפקחים ומנחים, יש תכניות לימודים, ישנן השתלמויות מורים, שהן תנאי וחובה על מנת לקבל את שעות התקן, מנהל בית־הספר חייב לתת דין וחשבון כיצד ניצל את השעות שניתנו לו, ועוד. אך כאן, כשהוכרז בחוזר המנכ"ל מפברואר 1984 נושא „הדו־קיום" כנושא המועדף, כ„כורח קיומי" לא הקציב משרד החינוך כל תקציב; לא ניתנו לבתי־הספר שעות ייחודיות, אין פיקוח על הנעשה בבתי־הספר וההשתתפות בהשתלמויות המורים נשרה בגדר של יוזמה וולונטרית.

„המצב הכלכלי קשה" אני מציעה כתשובה את גרסתו של אריה שוכל לאי העשייה — לציון בן כנען, מנהל תיכון פרקאוף באור יהודה, אשר הנושא קרוב מאד ללבו.

„כשיש קיצוצים עושים סדר מחודש של סולם העדיפויות" הוא אומר. „כשיש נושא חדש, שאתה חושב שהוא עמוד השדרה של העשייה החינוכית, אתה לא מקצה לו משאבים?! משרד החינוך הרים כאן דגל, דיבר גבוהה־גבוהה, עשה יותר רעש מבכל הפרוייקטים הקודמים אותם „דחף" למערכת. אך תכליתית, בשטח, לא התייחס לנושא באותה מידה של אכפתיות כמו לנושאים אחרים. קול הצעקה שהקים המשרד היה מן שפתיים בלבד, ובלי המשוגעים לדבר לא היה קורה דבר בשטח. הוא מסכם בכאב.

אריה שוכל, סמנכ"ל המשרד, מספר בגאווה בלתי מוסתרת כיצד ביקר רק לפני שבועות מספר אצל „המועצה היהודית־ערבית לחינוך ולשלום", אחד הגופים הפעילים בנושא יחסי יהודים־ערבים במדינה, וביקש מהם שיתמכו בהשתלמויות מורים בנושא. המועצה הסכימה, הוא מבשר לי בשמחה.

„מר שוכל הנכבד", אני שואלת „יש עוד נושא במערכת החינוך שלגביו צריך ללכת ולחפש את מימונם של גופים מחוץ למשרד?"

התשובה שלילית. אין עוד נושא כזה.

הגרמנים מממנים את החינוך נגד גזענות

את לימודי האנגלית, והמתמטיקה, וההיסטוריה, אנחנו מממנים לבד. אך ללמד שכל בני האדם נולדו נולדו להקנות לנוער ערכים שהם בסיסה של חברה דמוקרטית — את זה עושות עבורנו ממשלות זרות, על קרנותיהן השונות, וצמרמורת עוברת בגוף כשמתברר שאחת הממשלות הפעילות במימון חינוכנו נגד גזענות היא דווקא הממשלה הגרמנית.

ישנה „קרן זיידל" של המפלגה הימנית של פרנץ יוזף שטראוס, שמממנת את המכון לחינוך לדו־קיום יהודי־ערבי; ו„קרן ארנהאואר" שנותנת כספים למרכז היהודי־ערבי בחיפה; ו„קרן אברט" שתורמת את הפעילות של עמותת „בריח בני־ברית" ויש וראי עוד — כולן קרנות ממשלתיות גרמניות, הפועלות מטעם המפלגות השונות בגרמניה — אליהן אנחנו פונים ומבקשים — עזרו לנו, בישראל, לא להיות גזענים!

לא רק ממשלות זרות מממנות את עשרות הגופים והמוסדות העוסקים ביחסים בין הערבים ליהודים במדינה. השנור הפרטי פורח גם בתחום זה.

הרב ברוס כהן, העומד בראש ארגון „ניצני שלום", הביא בשנה שעברה כ־$300,000 לארגונו, ומקווה לעבור השנה על תקציב של $400,000 — כמעט כל הסכום מגיע מיהודים עשירים בצפון־אמריקה. ארגונו הוא אחד מאותם ארגונים הפועלים בבתי־הספר, ועוסקים במרץ רב בהפגשת ילדים יהודים עם ילדים ערבים. אמנם הארגון קיבל את הסכמת משרד החינוך לפעילותו בתוך בתי־הספר, אך בפועל אין המשרד מפקח על המפגשים שהוא מקיים, ההכנה להם, ועבודת המעקב אחריהם, כמו שאין הוא מפקח על שאר הפעולות העוסקות במסגרת „תעשיית הדו־קיום" שהוא עודד.

ל„ניצני שלום" יש כ־23 פעילים המתגוררים ביישובים ערביים וביישובים בעלי אוכלוסיה יהודית־ערבית מעורבת כשעיסוקם, על־פי הגדרת הרב ברוס כהן, קירוב יהודים וערבים באמצעות עבודה קהילתית.

יותר מ־50 אחוז מזמנו משקיע כל פעיל במפגשים. את הנסיון בעריכת מפגשים רוכש הפעיל, המועסק בדרך כלל רק שנה אחת, תוך כדי עבודתו בשטח. ייתכן שכשהוא מסיים את תפקידו הוא בעל ידע מסוים בתחום, אך את השגיאות הוא עושה על גבם של הילדים ועל גבה של החברה.

פרופ' יהודה אמיר, מאוניברסיטת בר־אילן, העוסק כבר שנים רבות את שינוי העמדות האתניות של קבוצה אחת כלפי השנייה, אומר כי זו נאיביות עצומה לחשוב שאם תפגיש אנשים בני קבוצות אתניות שונות — יתרחש משהו חיובי. „כשאנשים נפגשים, הוא אומר, יכולים להתרחש דברים טובים, יכולים להתרחש דברים רעים ויכול גם לא לקרות דבר. מחקר שערך בקרב תלמידי בתי־ספר תיכוניים שהתנסו במפגשים עם תלמידים ערבים הראה, כי 67 אחוז מהם הביעו „שנאה לכל הערבים או לרובם", לעומת 37 אחוז שהביעו דעה דומה מקרב תלמידים שלא נטלו חלק במפגשים כאלה.

„קיימת בשטח פעילות ענפה של אנשים עם המון רצון טוב המקיימים את המפגשים. אך אם לוקחים בחשבון שמעורבים בנושא הרבה אנשים לא מאומנים, אשר אינם יודעים איך להפגיש, ממה להיזהר ומה הם התנאים הבסיסיים הדרושים להתקיים במפגש כזה, ישנה בהחלט סכנה שמרוב כוונות טובות הם עלולים להשיג תוצאות הפוכות. כשהמפגש הוא רע, יוצא התלמיד לביתו כשהדעה הקדומה שהיתה רק מקבלת אישור וביסוס" אומר הפרופ' אמיר.

„חוסר המקצועיות שולט בכיפה" מוסיפה הד"ר רחל [illegible] מהמחלקה לפסיכולוגיה באוניברסיטת בר־אילן, החוקרת אף היא את הנושא. אם הכוונה היא שינוי עמדות, שיפור יחסים, יצירת אקלים חברתי חיובי יותר — אחת הדרכים היא הפגשת אנשים. אך המפגש חייב להתקיים תחת תנאים מסוימים. ללא אותם תנאים, אל תעשה דבר — היא מזהירה. אם תחליט באקראי ביצים, קמח וסוכר, תקבל גועל נפש, ולא עוגה כפי שהתיה לך עוגה אתה צריך מינון מסוים".

התעוררות הקיימת היום בנושא הדו־קיום נראית לה יותר כצר־האופנה מאשר התעוררות אמיתית. לגופו של עניין היא רואה שיש פנייה רצינית לחוקרים, לרחוב את הידע של [illegible] ... ישנם לקוחים שהופקו על סמך נסיונות קודמים — לא הכל צריך להתחיל תמיד מאלף" היא אומרת.

הכריחו אותנו להיות „ביחד"

לאלון סלונים ימלאו בקרוב 13 שנים, הוא לומד בכיתה ז' בבית הספר נופיים שבהרצליה. לאחר שני מפגשים שקיימו השנה נציגי „ניצני שלום" בין כיתתו לבין כתה ז' מהכפר טירה, התמרדו תלמידי כיתתו והחליטו כי יותר הם לא רוצים להיפגש „אתם". ממעקב שעשיתי אחרי תוכן המפגשים, ולאחר שיחות עם חוקרים של מדעי החברה התברר, כי כמעט כל צווי ה„אל־תעשה" נתקיימו במפגשים אלה.

אך לאלון סלונים יש מורה שלא היתה מוכנה להרים ידיים, ואשר הבינה את חשיבות השינוי של הרושם הקשה שנוצר בכיתה, ולאחר סדרה ארוכה של שיחות עם התלמידים הוחלט שהתלמידים עצמם יארגנו את המפגש הבא, ללא התערבות „המבוגרים".

„קודם הכל רצינו שיהיה לנו כיף עם הילדים הערבים. לשחק אתם כמו עם חברים רגילים בבית־הספר", אומר אלון. „ניצני שלום" לא הפסיקו לאלץ אותנו להיות 'ביחד'. כל העניין הזה של ה'ביחד' שלהם רק הפריד בינינו. חילקו אותנו לזוגות, והכריחו אותנו כל הזמן להיות עם מישהו. עשו לנו משחקים תינוקיים שאנחנו לא סובלים, ואמרו לנו כל הזמן שאנחנו חיים באותה ארץ ולכן צריכים להיות ביחד. אנחנו פשוט רצינו לעשות כיף, וזה הכל. במפגש שנארגן לבד נעשה כיף ולא נכריח אף לא אחד להיות עם מי שהוא לא רוצה. גם בכיתה שלי אני לא אוהב את כולם".

לכיתה ז' בבית הספר נופיים יש מורה שאכפת לה, לידה פעלה קבוצה של הורים מעורבים במיוחד, ובכיתה קיימת קבוצת תלמידים עם מוטיבציה גבוהה. יש לקוות כי הנזק יתוקן, ו־40 תלמידים לא יישארו עם הטעם הרע שאין רוצים שיחזור. אך כשהם ימשיכו לפעול ניצני־שלום בדרכם, ללא כל פיקוח והכוונה, וללמוד משגיאותיהם על גבי התלמידים.

לרשות הכנת התלמידים למפגש עומדת שעה וחצי בלבד, כעוד אלוף הר־אבן ממוסד ואן־ליר מדבר על מינימום עשר שעות הכנה, וגרשון בסקין, פעיל ניצני־שלום לשעבר (המספר כי הוא רוצה לבכות כשהוא נזכר במפגש הראשון שארגן שם) כיום מנהל המכון לחינוך לדו־קיום יהודי־ערבי אומר, כי אין להפגיש נוער לפני שהקדשת לפחות עשרים שעות לעיבוד הנושא בטרם המפגש.

החוקרת חביבה בר, מ„המכון למחקר חברתי שימושי", המלווה ב„מחקר פעולה" במשך השנה וחצי האחרונות את פעילות „בית הספר לשלום" במושב נווה שלום, והעוקבת „בזכוכית מגדלת" כהגדרתה, אחרי פעילותם בהפגשת יהודים וערבים, מוכנה להעיד על עצמה כי רק עכשיו היא מתמצאת במפגשים. על שולחנה תיק עב־כרס עליו רשום „פרוייקט אור־יהודה־טייבה" — זה עתה סיימו תלמידים משני בתי־הספר סדנה בת 3 ימים בנווה שלום, וחביבה קוראת כל מלה שנאמרה נכתבה, כל הערכה של מנחה (הכל נרשם, היא אומרת) על מנת להפיק לקחים, לבקר, לשפר — בלי הרף, ובהתאם למטרות שהוצבו מראש.

„בית הספר בנווה שלום נבחר להיות נשוא המחקר" כי נמצא, על־ידי מחקר קודם שערך המכון ואשר סקר את כל ארגוני השלום, כמקום בעל הפוטנציאל, התנאים, כוח האדם והתפישה החינוכית, המתאימים ביותר מבין העוסקים בנושא. היום לצערי, מנהלים יוצאים ידי חובתם לערכי הדמוקרטיה והפלורליזם כשהם מעלים כיתות שלמות על אוטובוסים, ומפגישים אותם עם ילדים ערבים, ומעמידים את הילדים בפני מורכבויות שאינם יכולים להתמודד אתן. אילו לפחות היה משרד החינוך מוציא נהלים אשר תזהיר מה לא לעשות — אולי כשיקראו מנהלי בתי־הספר את רשימת האזהרות, יחליטו לא לקיים יותר את המפגשים „הספונטניים" שלהם ואני אצא נשכרת!

„להכחיד נזק הרבה יותר קשה מאשר ליצור משהו ראשוני, ולכן עדיף חוסר ניסיון, על פני ניסיון ראשון רע", היא קובעת בפסקנות.

„המכון לחינוך לדו־קיום", שבראשו עומד גרשון בסקין, הוקם על־ידו לפני 4 שנים, לאחר שקיבל את הכרתו הרשמית של משרד החינוך ואת נכונותו לקבל את המכון כגורם שותף לעבודת המשרד. אריה שוכל, סמנכ"ל המשרד, חתם אז, בשם המנכ"ל אליעזר שמואלי, על התחייבות משרד החינוך להשתתף בתקציבי המכון. מה שקורה היום בשטח הוא שמשרד החינוך לא עוזר למכון, מלבד זה שהוא מאפשר לו, טכנית, להיכנס לבתי הספר ולפעול בהם.

„המשרד אינו יודע מה אנחנו עושים. אנחנו ומכון ואן־ליר אמורים להזין את המערכת בתכניות לימודים ולארגן השתלמויות מורים. אנחנו עושים את העבודה, ומשרד החינוך, שאינו מעורב בעשייה, אינו תורם תקציבית מאומה, ואין לו מושג מה קורה אצלנו, הוא זה שמתרברב בהישגים. אני מסכים לתת שירותים, אך איני רוצה להיות הזונה של המשרד; הם מתפארים במה שאנחנו עושים. כעוד אריה שוכל, האחראי במשרד לנושא, לא הגיע לאף לא אחת מההשתלמויות שעשינו, וגם לא ביקש לבוא. הייתי אצל שמואלי וביקשתי סיוע כספי, כפי שהובטח לנו כשהוקם המכון, וכשכל הנושא נמסר לידינו על־ידי משרד החינוך עצמו. שמואלי אמר לי — „דע לך, אתם לא עושים טובה לאיש. אם אתה רוצים לעבור, תעבדו. אם אתם לא רוצים, אל תעבדו. אתם, וואן־ליר וכל האחרים — כל מה שאתם עושים זה קוסמטיקה".

בסקטור הערבי לא קורה דבר

האם המשרד עושה את טיפול השורש הנחוץ? התשובה היא לא רבתי.

אתם ממונים על השתלמויות מורים. כיצד אתם פועלים בתוך הסקטור הערבי?

„הסקטור הערבי מופקר לגמרי. שום דבר לא קרה שם" אומר בסקין. „כל הרגש מושם על הציבור היהודי וכל תכניות הלימודים שפותחו — פותחו עבורו. המשרד מפחד מהתמודדות עם נושא הזהות הפלשתינית של ערביי ישראל. פיתחנו תכנית לימודים, הנמצאת עתה בדפוס, המיועדת למורים, מנהלים ומפקחים ערביים, והעוסקים בשאלה המרכזית העומדת על הפרק — כיצד הצעיר הערבי במדינת ישראל יכול להיות נאמן למדינה שלו וגם לעצמו; כמה התלמיד הערבי הצעיר במדינה יכול להיות ישראלי. כדי להשיג את המעורבות של התלמיד הערבי במחלוקת בין הזהויות שלו, אנחנו חייבים לעבור אתו על נושא הזהות; ברגע שצעירים ערביים יקומו ויאמרו בבתי הספר — „אנחנו פלשתינים" — אני חושש שגורם ממלכתי כלשהו יקום ויאמר שפה עברנו את הגבול. וזה מגוחך, כי אין היום צעירים ישראלים ערבים שלא מגדירים את עצמם כפלשתינים. כך מפקירה מערכת החינוך את הנוער הערבי לרחוב, ושם הוא מוצא כל מיני תשובות — זה חמור".

פניתי אל הגב' זהבה מלכיאל, הממונה על השתלמויות מורים במשרד החינוך ושאלתי מה בנוגע להשתלמויות למורים ערבים בנושא יחסי יהודים־ערבים במדינת ישראל.

„הכלל הוא" אמרה הגב' מלכיאל, „כי ההשתלמויות שלנו מתוחות לכל".

אך מה בכל זאת, אני מקשה, הרי המורים הערבים עומדים בנושא זה בפני בעיות שונות מהמורים היהודים?

„ראי", היא אומרת, „היה לנו קורס השתלמות אחר, למורים ערבים של חטיבות הביניים, והקורס לא היה מוצלח. עלו בעיות קיומיות רציניות, והמורים לא הרגישו עצמם חופשיים לדון בהן. היו בעיות שאי־אפשר בשיחה טלפונית לדבר עליהן..."

ומאז אותו ניסיון שנכשל, לא היה עוד ניסיון להשתלמות נפרדת למורים הערבים?

„השנה הזו היתה שנה קשה בנושא הערבי", היא אומרת. „השנה המשרד ביזור את האגף הערבי. לא עוד מפקח מיוחד אשר דואג להשתלמויות המורים הערבים, אלא הוחלט שהערבים מעתה ואילך מבוזרים במחוזות. הם נבלעו, ואפילו אין לי מושג כמה מהמורים הם כרואים בכל מחוז".

לא רק שאין התייחסות נפרדת במשרד להכשרתם של המורים הערבים להתמודד עם בעיית הזהות של התלמיד הערבי, אלה מעתה ואילך הם פשוט „נבלעו" בתוך כלל המורים היהודים.

„שמעי", אומרת לי זהבה מלכיאל „זכור לי סמינר של דתיים וחילוניים שהתקיים פעם. ושלאחריו, משלמדו שני הצדדים מהו השוני ביניהם, יצאו המשתתפים בהרגשה כי קשה יותר לגשר על הפער. לא תמיד טוב לתקוף נושא חזיתית, ואין זה אומר שאם לא תוקפים אותו דווקא כך, אזי לא מטפלים בו. חלק ניכר מלמידה — אינה למידה ישירה, אלא למידת אגב".

אכן, „למידת אגב" בה מצדד משרד החינוך, מורגשת היטב בשטח, כשנושא הזהות של הערבי הישראלי מטואטא אל מתחת לשטיח של צביעות ואטימות הממסד, והצעיר הערבי מופקר לתשובות קיצוניות וחד־משמעיות הניתנות לו בשפע מחוץ למערכת החינוך. גם הנוער הישראלי מקצין עצמו ימינה, בגישה אנטי־דמוקרטית, כשהכהנאיזם משלים את החלל לאותם בני נוער שהתרגלו לקבל תשובות ולא התחנכו לשאול שאלות.

מערכת החינוך לא הכינה בעבר, ואינה מבינה עד היום, כי לתפישת עולם פלורליסטית, שוויונית ודמוקרטית, אין שום קשר לעמדות פוליטיות, ועל ברכי ערכים אלה יש לחנך את הנוער מינקות ועד בגרות. אם לא נעשה זאת, וניקח אחריות ממלכתית מלאה על נושא החינוך הערבי של הנוער נצטרך להושיבו כגיל הבגרות, גיל בו הסטראוטיפים כבר יושבים היטב בתודעתו, ולהעבירו בלי הרף בסדנאות של שינוי עמדות: דתיים על חילוניים — ולהיפך; מזרחיים על אשכנזים — ולהיפך; ערבים על יהודים — ולהיפך, וכשנגמור עם זה נמשיך עם האתיופים ואחר־כך אולי יבואו גם הדרוזים. וכל העשייה שתיעשה, תהיה אז מאווררת מדי ושטחית מדי ואולי, כפי שכבר ראינו, אפילו תזיק עוד יותר — בפרט כשמדובר בנושא שיש בו שאלה של חיים ומוות כמו הנושא היהודי־ערבי.

את החינוך הערבי לפלורליזם, לשוויון ולדמוקרטיה, יש לינוק עם החלב־אם. או לחלופין — להחדירו לכל מערכת החינוך הממלכתי, הדתי והערבי, בצורה גמישה ומבוקרת — כי בה תלוי עתידנו הרוחני והפיזי והוא „כורח הקיומי" האמיתי שלנו.

אלוף הראבן: 14 שנה בלי ערבים!

אנחנו כבר בשלבים שמעבר לתכנון...

כיצד קרה שלמעשה הדו־קיום, אשר הוכרז עליו בחוזר מנכ"ל מפברואר 1984 כ„כורח קיומי" לא הקצה משרד החינוך תקציבים מיוחדים, תקנים, שעות ייחודיות, כמו שנעשה לגבי נושאים אחרים שלא הוכרזו בכל־כך חשובים?

אליעזר שמואלי, מנכ"ל משרד החינוך:

● כאשר הכרזתי על הפרוייקט, למעשה הנחיתי את המערכת לקבוע שיעורי־מחנך, כנסים ומפגשים — לא צריך שעות נוספות לעניין.

● בתקציב החודש הקציב סכום כסף משמעותי לחכנת תכנוות שמרוים ולהכנת המערכת למפגשים.

● עוד לפני פרסום חוזר המנכ"ל, יזמתי פגיה למוסד ואן־ליר, בשיתוף עם אריה שוכל שטיפל בעניין, ויחד אתם התחלנו בהוצאה של סדרת חוברות מאוד מקוריות בנושא הדו־קיום. במשך השנתיים האחרונות הנחנו על שולחן מנהלי בתי הספר יותר מכל תכניות לימוד בנושא.

[illegible]

אליעזר שמואלי: מפיקים לקחים

תלם באמריקה

יש עולים מארה"ב. זה מפריך מוסכמות, זה יכביד על חובבי המרה השחורה והאנחות הסקפטיות. אבל התנועה לציונות מגשימה (תל"ם) העלתה כבר מאות עולים. משהו מאופן פעולתה מתברר מן הרשמים על ועידתה

מאת זאב צחור (ניו־יורק)

לכתוב על ועידת ציונית בארה"ב זה כמו להזמין את הקורא לדלג לכתבה הבאה. הכל נשמע מוכר ומעייף: הכותרת — ועידת תלים, תנועה לציונות מגשימה. המקום — מלון מריוט, ניו־יורק, 5 כוכבים, כולל טלוויזיות בכבלים עם ערוץ לסרטים פורנוגרפיים שעוד נחזור אליו. המשתתפים — 360

מתוך כ־800 החברים הרשומים בתנועה. לצורך הציניות אפשר להוסיף שגודלה של כל התנועה כמו מספר החברים הרשומים בסניף „היהודים למען ישו" בבוסטון. מי שיבדוק תשומה מול תוצרת, יכול להוסיף שמול הדיבורים והרוח — ההישג אינו מרשים. עד עתה, 7 שנים מאז הוקמה התנועה, עלו לארץ 394 חברים (אורי גורדון: „אולי 395. יכול להיות שפליקס עלה בשבוע שעבר").

אבל מי שיודע משהו על יהודי ארה"ב לא יכול להיות ציני בוועידה כזאת. כמו שהדברים נשמעים קטנים ומאכזבים — מדובר על משהו כמעט מהפכני. אמנם מלון 5 כוכבים, אבל במשך 4 ימים הוא נראה כמו מחנה עליו של תנועת נוער. החבר'ה מכינים את האוכל לבד והתכנית של הוועידה לא הותירה זמן להתבשמות משירותי המלון. אמנם כל התנועה זה פחות מ־1000 איש. אבל זוהי תנועה שמספר חבריה מתכלה מעצמו: מי שמצטרף, מתחייב לעלות תוך פרק זמן נתון; מי שלא — נמחק מהרשימה. מי שלא עלה — נמחק גם הוא. וככלל ההשוואה היא למה שאפשר. יד על הלב: כמה יש ב„השומר הצעיר" באמריקה הצפונית? דני גל ממעברות, המרכז, משלחת של 11 שליחים, מבקש להגן על המערכת שלו, אבל הוא מודה שבכל הסניפים יחד יש פחות מ־350 חברים. בתל"ם יש שליח אחד, רון ורבר, הטוען שגם הוא מיותר. לדבריו תנועה כמו תל"ם אינה צריכה שליחים. מנהיגיה ומדריכיה יהיו אלו שיצמחו מתוכה.

ארבעת ימי הוועידה מוזמנים לא מעט נחת. כמעט כל חבר שני הגיע על חשבונו. למי שלא מעריך כמה המדובר ראוי להזכיר שהמרחק מוונקובר (קנדה), או מקליפורניה לניו־יורק זה כמו מתל־אביב לווינה; גם המחיר. החבר'ה לא מתפרפרים. יושבים מהבוקר ועד לפנות־בוקר ומדברים ציונות. זה מבקש, כמובן, הערות ציניות. אז יש. בוועידה משתתפים כ־20 ישראלים. רובם שליחים מהתנועות האחרות, שקפצו להתרשם וגם, יש להדגיש, לסייע, אבל הם עייפים וחסרי־אמונה, בעיקר בגלל אופי הפעולות שלהם.

כך אמרו

[illegible]

תנועה לציונות מגשימה

- התנועה הוקמה ב־1979.
- מספר חבריה מאז הקמתה: כ־1550.
- מהם עלו לישראל: כ־400.
- פרשו לפני עלייה: כ־350.
- מספר החברים עכשיו: כ־800.
- סניפים: ב־8 ערים בארה"ב וקנדה.
- ההנהגה: מזכירות הנבחרת מבין החברים.
- שליחים: שליח אחד.
- הגיל הממוצע: 24.
- הרוב הגדול סטודנטים לתארים מתקדמים.
- אין החלטה מחייבת על דרכי ההגשמה בארץ.
- תלים ישראל: עוסקת בקליטת חבריה.
- תכניות: הקמת יישוב בגליל – תלמי אלון.

קובי לקט, שליח עלייה, מספר על חיי יום־יום של שליח העלייה.

אלו שפונים לבדוק אפשרות־עלייה מחולקים לשלושה חלקים: שליש טיפוסים מוזרים (מסוג אלו שמביאים הצעה לשמעון פרס איך לכבוש את דמשק עם חומר מיוחד שיש להם כאן בתיק) שליש פנסיונרים, ושליש יהודים חרדים אשר ציונים. ואילו כאן — עולם אחר. חברי תל"ם, בפיזור גילי, מ־18 ועד 45 מדברים בלהט על התיישבות, מרד בגולה, לשנות את החברה הישראלית מבפנים. הם אינם תמימים וחשנים בנוסטלגיה. חלק גדול מהם קורא כל דבר המתפרסם על ישראל וזה, כידוע, לא על שמי התכלת שלה, אלא על פרס ושרון, שטחים ואינפלציה, שרון וכלכלה. מדהים עד כמה הם בקיאים בהבדלים בין מפ"ם לרץ, ומדהים יותר איך אחרי כל זה הם כל־כך מחויבים.

כל יום באמריקה זה בזבוז

הוועידה מתנהלת, כמובן, באנגלית. אבל בהפסקות שרים עברית. מעניין הם יודעים את השירים האלה אפילו ישראלי כרוזה, שסובב את העולם עם שירים ישראליים. הגיע למסיבת סיום, מתפעל. שרים עד הבוקר, וכמו בכל ועידה — צריך לסיים בהחלטות. יש הצעות של קבוצת אוניברסיטת קולומביה המחייבות פעילות בתוך הקהילה, ויש הצעה של קבוצה אחרת הקוראת להימנע מפוליטיקה. הויכוחים ערים, לפעמים סוערים, אבל הסיכומים ענייניים. המטרה המרכזית — עלייה.

למי ששבע דיבורים, מציע המלון אפשרויות אחרות. בג'קוזי ובסאונה של המלון הכינו תוספת מגבות לסוף־שבוע ארוך של צעירים. אבל להפתעת מנהלת המלון, היחידים שהשתמשו בשירותים הטובים היו הישראלים. גם בערוץ המיוחד של הסרטים. ערוץ זה מחייב תשלום נפרד — 6 דולר לסרט. הרישום האוטומטי כולל את מספר החדר ומספר הסרט. אני מפר קצת את מסורת הפרטיות האמריקנית ומגלה שנרשמו 20 סרטים, רובם כחולים, וכמעט כולם מהחדרים של השליחים הישראלים. אנשי תל"ם, שישבו כאן צפוף כל־כך, לא הלכו לג'קוזי ולא ראו שום סרט.

אורי גורדון, יוזם תל"ם וראש עליית הנוער, נואם בוועידה

אחרי שקצת השמצנו את הישראלים צריך לומר לזכותם, שהם בכל זאת ישבו כאן מתוך עניין ואולי גם קנאה. לזכותם צריך לזקוף גם את רגעי השיא של הוועידה. א.ב. יהושע נשא הרצאה מרגשת שהתפרשה מאברהם אבינו ועד תל"ם. דבריו הקשים היו בעיקרם תביעה אכזרית מהיושבים לעלות מיד.

רבי סילברסטיין מרנוור, כבר לא ילדה, משוחחת לאחר הרצאה עם בעלה. אחר כך, בלי דרמטיות, היא מספרת שבעקבות ההרצאה החליטה לשנות את מועד מחויבותה לעלות. במקום בעוד שנה, כבר בקיץ זה. א.ב. יהושע שכנע אותה שכל יום באמריקה זה בזבוז. פרופ' שלמה אבינרי מהאוניברסיטה העברית משכנע בפינה מישהו אחר. דתי ודווקא שמאל, המוטרד מסימני פשיזם בישראל. גם הוא יעלה השנה.

קבוצת העולים מתכנסת בחדר נפרד. התנועה רוצה להקים יישוב משלה, תלמי אלון. מיכה גולדמן מכפר תבור לקח על עצמו להזיז את העניין. המקום סומן וכבר יש תכניות.

רון ורבר, שליח תל"ם בארה"ב, המתכוון בעצמו להתיישב בתלמי אלון, מופתע ממספר המתכוונים לעלות. כאי־נוחות הוא מגלה שאינו מאושר. רון מעורב בחיי תל"ם מאז ייסודה ב־1979, השנה תעלה עיקר האקטיבה התנועתית דבר שעלול, למרבה האירוניה, לפגוע קשות בתנועה. בין העולים תהיה, לדוגמה, שרון הרמן מטורונטו, קנדה. זה שנתיים שהיא מחזיקה את התנועה שם. כשתעלה היא תותיר אחריה חלל ריק. לא בטוח שיש לה מחליף, וסניף טורונטו עלול להתפרק. ג'י שופט, יו"ר מזכירות תל"ם בניו־יורק יישאר שנה נוספת. הממסד של הפדרציה בניו־יורק לא מאושר. צפויות צרות. ג'י נאבק בהנהגה הישנה של יהודי ניו־יורק, מתערב בפוליטיקה הפנימית, תוסס ומתסיס והוא אינו חושש ללעוג בפומבי למסיבות הבוצצות למען ישראל, שבהן אסור להזכיר עלייה. הוא קם ומזכיר ומוציא את ההגשמה האישית ממקומה החבוי מתחת לשטיח של פארק אבניו 505 (בניין הפדרציה).

אכן, הממסד לא שלח נציג לוועידה. דולצ'ין הסתפק במכתב ברכה. רק פת הגיע, אמר דברים של לא כלום והסתלק.

דיונים בג'קוזי

האורחים היו נציגי תנועות נוער אחרות בארה"ב התרים אחר שיתוף פעולה עם תל"ם. האורחים המכובדים ביותר היו כמה מחניכי התנועה שעלו לארץ וכבר התערו בה. רב לבריין, ממייסדי תל"ם, עכשיו קצין בצה"ל, הגיע וניהל סדנה. רוב הצעירים לא הכירו אותו, וזה סימן טוב, הוא אומר. זו תנועה מתחדשת. היו כאלה שלא הכירו את אורי גורדון ואיש לא טרח להזכיר שהוא שהקים את תל"ם מכוח הרוח. מי שאינו אוהב את גורדון, ויש רבים כאלה, מדגישים שגורדון זה 90% רוח. אבל בשיחת שליחים ישראלים בג'קוזי של המלון, יש הסכמה שעשרת האחוזים הנותרים הם יותר ממה שיש בכל אנשי הנהלת הסוכנות יחד. אורי גורדון לא היה בג'קוזי. תל"ם עבורו הוא כבר דבר חי הנושא את עצמו, עכשיו נושאת אותו הרוח על רעיון חדש. נועז עוד יותר. השווה דיון נפרד.

שלמה גזית, מנכ"ל הסוכנות, משתתף בישיבת הסיכום. החבר'ה אינם חוסכים ממנו ביקורת. מדברים אתו על דו"ח ועדת לנראו שקטל את שיטת השליחות לגולה ומזכירים לו שמוציאים מיליוני דולרים על המערכת הפוליטית של בעלי ותיקה בסוכנות, במקום לנסות דרכים חדשות. הם מתכוונים כמובן לתל"ם. גזית אינו מבטיח דבר. אחר כך, בדרך חזרה, הוא מהרהר בקול רם בהצעות מהפכניות שיכולות לשנות את היחס לעלייה בקרב יהודי ארה"ב, גם הוא, כמו כולם, אינו אופטימי. מרי, עוד 100 עולים בשנה לא יחוללו תמורה במדינת ישראל. אבל נקודת תל"ם באמריקה, צריך עוד לזרוע, להשקות ולהשקיע. ג'י שופט מדבר על כך בלשון הנשמעת מוכרת, מעולם אחר. רחוק. הדוגמה שלו היא העלייה השנייה, של מעטים מאוד שחוללו תמורה גדולה. תל"ם, הוא אומר, תפתח גל עלייה חדש.

רטוב בניו־יורק

מלון סאמיט

נוסע לניו־יורק? קח את מלון סאמיט. [illegible]

למחרת בנשם

[illegible]

מיזוג יהודי

[illegible]

ג'ינס

[illegible]

יום עם הרמטכ"ל

מאת אבי בניהו

אין עדיין הערכה חד־משמעית על רב־אלוף משה לוי הרמטכ"ל. מקווים, שהיא לא תיחתך במבחן של מלחמה נוספת. בלבנון היה, מלבנון יצא. מנסה להוציא אותה גם מן הצבא. לדעת מבקריו: לא בקצב הדרוש ובלא העומק המבוקש

לפני מספר שנים, החליט משה לוי לפשוט את מדי החאקי המאובקים ולהיות חלוץ ואיכר בנגב. הוא לקח אז את רעייתו רעיה וילדיו, והלך למושב מבטחים בנגב, שם התגוררו בבית קטן, נטעו כרמי שקדים וגידלו קישואים בחולות.

שנתיים ימים החזיק לוי מעמד בחקלאות ואחר־כך חזר ל„מקצוע", ממנו לא נפרד עד היום: איש־צבא. ולימים רמטכ"ל צה"ל. שלוש שנים הוא כבר מכהן כרמטכ"ל, בעוד קצת פחות משנה, אם לא יחולו שינויים מפתיעים, אמור לוי לפשוט את המדים אותם לבש יותר מ־30 שנה ולהיפרד מצה"ל.

נפשו תיקרע אז, קרוב לוודאי, בין שאיפתו המוצהרת לשוב ולהיות איכר וחקלאי, לבין הסטטיסטיקה היבשה שקובעת חד־משמעית שרמטכ"לים הולכים לפוליטיקה.

זכרונות חקלאיים

צילום דובר צה"ל

משה לוי, בן 50, מכונה „משה וחצי", הוא גבה־קומה מהרגיל, רחב־כתפיים, בעל ידי איכר ופסיעות ענק. הוא נולד ב־1936 בשכונת שפירא בדרום ת"א, למשפחת עולים מעיראק. הילדות. נוסח אותן שנים — שניים במיטה, שישה בחדר. במאי 1954 התגייס לוי לצה"ל. גיוס מאי נשלח אז לחטיבת גולני ומשה לוי אתו. לאחר קורס קצינים ביקש להצטרף ליחידת הצנחנים שבאותן שנים צברה תהילה רבה. הוא התקבל לחטיבה, וצמח בתוכה תוך נשיאה במגוון תפקידים, עד שהתמנה למפקד החטיבה. זמן מסוים היה מפקד חטיבת הבקעה, ובהמשך בפיקוד המרכז.

ב־1984, בימים שאחרי מלחמת לבנון וועדת כהן, „גבר" משה לוי על האלופים דן שומרון ויאנוש בן־גל והתמנה על־ידי שר הבטחון דאז, משה ארנס, ועל־ידי ממשלת הליכוד, לרמטכ"ל ה־12 של צה"ל. העובדה שהוא מתגורר עם משפחתו בקיבוץ „השומר הצעיר" בית אלפא, לא הפריעה למינוי, כפי שקיוו יריביו ומתחריו על התפקיד.

שלוש שנים הוא עושה כבר בלשכת הרמטכ"ל בבניין המטה הכללי. העבודה קשה ושוחקת, סיורים ביחידות הצבא בכל הארץ, אין־ספור דיונים במטה הכללי אותו הוא „מוריד" מדי פעם לשטח, בוועדות הכנסת, בממשלה ובקבינט, צוותי חשיבה, פורומים כאלה ואחרים. יחסיו עם שר הביטחון הנוכחי נחשבים לטובים, אם כי דיסקרטיים. השניים עובדים ב„ראש אחד". רבין הוא בעל רקע עשיר בצבא וביטחון ונוהג לתת גיבוי כמעט מלא לרמטכ"ל. רק את מינוי האלופים במטכ"ל, ועוד כמה נושאים, שומר לו רבין כעניינים בהם שמורה לו הזכות לקבוע סופית ולחתוך עניין.

הרמטכ"ל שחילץ את צה"ל מהבוץ הלבנוני

במטכ"ל, ובשורות הצבא, נחשב הרמטכ"ל ה־12 של צה"ל כאיש־נועם, הנמנע מעימותים מיותרים. יש לו דימוי של סלחני ונוהר (בניגוד לקודמו, רפול) „כמו מאש" מלהגיב בחריפות ובתקיפות על נושאים שלא נראים לו, ועל מחלוקות עם קצינים בכירים אחרים. עם סגנו, האלוף דן שומרון, יש לרמטכ"ל לא מעט חילוקי דעות מהותיים; חלוקת התפקידים ביניהם ברורה לגמרי. על־פי ההערכה, שומרון הוא המועמד לרשת את לוי בעוד פחות משנה.

רב־אלוף לוי ייזכר בישראל כרמטכ"ל שחילץ את צה"ל מהבוץ הלבנוני. כשהובילו בגין, שרון ורפול את צה"ל אל הלא נודע בארץ זרועת המוקשים, כיהן לוי כסגן הרמטכ"ל וראש אג"מ. אחר־כך, בתפקידו הנוכחי, ביחד עם פרס ורבין, עזב צה"ל את לבנון ונערך לאורך הגבול הבינלאומי. את הזכות על הצעד המבורך הזה לא יוכל איש לקחת ממנו. הוא בהחלט מתקשט בנוצות הללו ובצדק. כעת, שנה לאחר הנסיגה, הוא מזכיר בשיחות את לבנון, שהנה כבר שכחנו אותה וכאילו לא היתה, ומסנגר קבוע על תפישת הביטחון החדשה בגבול הצפון.

למרות שאמר, בעבר הלא רחוק, לאחר הנסיגה: „אתם אומרים שלבנון כבר מאחורינו ואני טוען שלבנון נשארה מצפון לנו", ללמדך שהיקף הבעיה רחב מאוד באותה ארץ, שמישהו חשב פעם שתזמורת צה"ל תכבוש אותה בתרועת טרומבון אחת, ועוד נכונו לנו שם ימים קשים.

סדר יומו של הרמטכ"ל עמוס ורצוף אירועים, היומן ולוח הזמנים נשמר בקפדנות: שלושה ימים בשבוע מקדיש לוי לסיור ביחידות צה"ל הפרושות ברחבי הארץ, פעם אחת בשבוע עם שר הביטחון יצחק רבין, ופעמיים בלוויית אלוף זה או אחר. הוא מקפיד שלא להחמיץ שום תרגיל גדודי או חטיבתי. הרמטכ"ל, שגורלו לא זימן לו פיקוד על יחידה לוחמת בשעת מלחמה, מחשיב מאוד צורות לחימה ואימונים בשדה.

בביקור בתרגיל „רטוב" הוא מקפץ בפסיעות־ענק בין השוחות, רוכן לרגע לעבר חייל שאינו אוחז את הנשק כנדרש, מעיר למג"ד ולמח"ט ודורש לתרגל שוב ושוב עד שישיג תוצאה משביעת רצון, מבחינתו לפחות.

הצטרפתי אל הרמטכ"ל ליום סיורים כזה. ביקרנו ברצועת עזה ובפתחת רפיח. קבענו בבוקר, ב־7.30 בשדה דב. בדיוק בשעה היעודה מגיע לוי בפיז'ו 505 לרחבת השדה: מנועי המסוק הקטן כבר פועלים, ממריאים במסוק דרומה. ב־10 הדקות הראשונות, מעיין הרמטכ"ל בעיתוני הבוקר. בלילה, כשיגיע חזרה ללשכה, יקבל לידיו אסופת ידיעות בלקט מיוחד שמכין דובר צה"ל, ובו כל החומר שנכתב ושודר באותו יום על הצבא והנושאים הקשורים בו.

בהמשך הטיסה, מגיש ראל"ש הרמטכ"ל, סא"ל גיורא ענבר למשה לוי חומר לעיון, הוא עובר על ידיעות המודיעין החשובות, על הצי"ח (ציון ידיעות חשובות), על דו"ח אירועים חריגים מהלילה, ומנצל כל דקה במסוק לצורך עבודה. הראל"ש גיורא ענבר חדש בתפקידו. לראל"ש תפקיד קשה לא פחות, „הצל של הרמטכ"ל". הרמטכ"ל רכון על החומר, חותם על מכתבים, מאשר מינויים וממיין הזמנות לאירועים.

קצת לפני שמונה נוחתים בעזה, במקום ממתינים אלוף פיקוד דרום אורי שגיא, מושל עזה וקומץ מפקדים בכירים מהגזרה. בדרך מהמנחת למפקדת צה"ל בעזה מתעניין משה לוי באורח החיים בעיר. בשעה זו התנועה בעזה דלילה למדי, החנויות סגורות והתושבים ממעטים להסתובב בעיר. „הכנסתם פה, כנראה, סגנון חיים של אירופה" אומר הרמטכ"ל לאלוף הפיקוד. „שלילי, עוד מעט ייפתחו חנויות והעיר תתמלא אדם" משיב שגיא.

במפקדת עזה שומע הרמטכ"ל סקירה של ראשי צה"ל והשב"כ על העלייה התלולה שחלה בכמות הפיגועים בעיר בחודשים האחרונים. הרמטכ"ל בקיא בחומר, מתעניין בפרטים ומציע דרכים שונות להתמודדות עם חוליות החבלה בעיר.

יוצאים לסיור ממונע ברחובות עזה. לוי מתעניין ביחסים בין צה"ל לראשי העיר, שואל איך מתפתח „היכל התרבות" המקומי שבונה ראשף א־שאוות. „הביא חשא מוכן מגבעת ברנר ושתל אתמול" אומר אלוף הפיקוד. „תלכו לבקר שם" מציע הרמטכ"ל. הוא מבקש לדעת האם החיילים בעזה דוברים את השפה הערבית. „זו בעיה אמיתית. הערבית: בעיה לאומית, לא רק צה"לית. צריך לעשות משהו בעניין. אנחנו הנהגנו עכשיו לימודי ערבית במכללת פו"מ, אבל זה לא מספיק וזה בנפשנו" אומר לוי.

הוא קרוב לנושא, מכיר את העם הערבי, את מנהגיו, את תרבותו ומורשתו. לוי בוגר תואר שני בהיסטוריה של האיסלם.

תוך כדי נסיעה ברחובות עזה, כשמפקד באזור מספר לו על הפיגוע האחרון בעיר, בו נפגע ערבי ישראלי תושב אבו־גוש, מספר הרמטכ"ל כי בדיוק כשדיווחו לו בשבת, לביתו בבית אלפא על הפיגוע, היה שקוע בקריאת ספרו החדש של אנטואן [illegible] מהכפר פאסוטה, התקשרה אצלי מיד עם פציעתו של הערבי־ישראלי מאבו־גוש" הוא מספר לקציניו.

אין עם אשר ייסוג מחפירות חייו

יום הסיור בעזה התקיים ביום הזיכרון לשואה ולגבורה. הרמטכ"ל שואל את המפקדים בכל מקום אילו פעולות הסברה קיימו אמש, בערב יום השואה. הרמטכ"ל מחשיב מאוד את פעולות החינוך, את ההשכלה וההשתלמות. יסודות הקיום של מדינת ישראל והמאבק לעצמאות מופיעים אצלו כחוט השני בכל נאום, בכל שיחה, בכל פקודת יום. בראיון שנתן לאחר העיתונים סיפר פעם משה לוי: „לא מזמן היה דיון בקבינט בנושא הטרור. וזכרתי, אבל לא בדיוק, באיזה שיר של אלתרמן מופיעה האזהרה מפני הפחד. הזעקתי אלי את מזכירתו של ראש הממשלה והיא צלצלה בו־במקום למשורר חיים גורי. תוך כדי הדיון הוריטו אלי את הנתון: ,זמר הפלוגות'. שם כתוב בדיוק ,אין עם אשר ייסוג מחפירות חייו'".

ממשיכים בסיור ברצועה. הרמטכ"ל והפמליה עוברים מבסיס לבסיס, שיחה עם הסגל, שיחה עם החיילים. נפגשים לשיחה ארוכה עם קומץ אנשי מילואים שמסיימים היום שירות פעיל של חודש ימים בעיר. „הפחד מהטרור כמעט כמו לבנון..." אומר מישהו. החבר'ה מעלים בעיות שצצו, בקשות לקראת שירות המילואים הבא. הרמטכ"ל מאזין בקשב רב, הראל"ש גיורא רושם בפנקס הקטן. „כל בעיה שצצה, הרמטכ"ל בודק לעומק, ותוך ימים ספורים החייל והיחידה מקבלים תשובה מפורטת לפתרון הבעיה" מעיד גיורא ענבר.

ממשיכים ברכב לאורך ציר החוף לכיוון חאן־יונס ורפיח. לאורך הדרך מבחינים חיילים ברמטכ"ל החולף על פניהם ומצדיעים. הרמטכ"ל מנופף להם לשלום. ברפיח מבקש משה לוי לבדוק מקרוב את סדרי הטיפול לו זוכות משפחות הפליטים ממצרים המטופלים כעת בהעברתן למחנה קנדה בתל אל־סולטאן. מסיירים במתקן, הרמטכ"ל תובע להקל כמה שיותר, שלא יישבו בשמש, ושההליך יהיה קצר ככל שניתן. מבקרים גם בפרדס, ממנו השליך מחבל לפני ימים אחדים בקבוק תבערה לעבר רכב ישראלי. הרמטכ"ל סובב בין העצים, מתחקר מניין כרוקן נשלח הבקבוק, בודק את קשר העין מהעץ לעבר הכביש. הוא קוטף תפוז מעץ שאת פירותיו כבר לא יקטפו השנה, קולף ומציע פלחים לסובבים. „גם פה, לא קוטפים השנה את כל ההדרים, כמו במרכז" מסביר מישהו. פותחים בשיחה חקלאית על פרדסים וכרמים. הרמטכ"ל מזכיר את הימים בהם בילה עם משפחתו במושב בנגב. „אמרו שלא נצליח לגדל שם קישואים ובכלל ואת הצלחנו" הוא מספר.

תוך כדי נסיעה נזכר הרמטכ"ל בהערה שהופיעה במאמר יום קודם, באחד מעיתוני הבוקר. „באמת, הוא שואל, מדוע כל השלטים באיזור עזה ובדרום — המורים על שטחי אש — כתובים בעברית ובאנגלית בלבד. אתם חושבים שחיים פה רק סקנדינבים?" הוא מבקש לתקן זאת ולכתוב גם בערבית.

רצוי להקשיב

צילום דובר צה"ל

אלוף הפיקוד מקבל את ההנחיה ומעביר אותה למפקד. ההוראה תבוצע עוד השבוע.

באחת וחצי, אחר ארוחת צהריים דשנה ומספר מלות עידוד וברכה לקראת יום העצמאות, נפרדים מחבורת הפיקוד של הרצועה וממריאים במסוק הקטן חזרה אל מרכז הארץ. משה לוי נקשר אל מושב המסוק, מחליף את משקפי השמש במשקפי הקריאה, ושוב מגיש לו גיורא הראל"ש תיקים ומסמכים לעיון. הרמטכ"ל קורא ומציין הוראות לביצוע. נוחתים בשדה דב. אנחנו יורדים, הרמטכ"ל נשאר במסוק. ראש אגף המודיעין אלוף אמנון שחק מתלווה אליו לסיור ביחידת מודיעין בצפון. בשעות אחה"צ היום של הרמטכ"ל בעיצומו, כשישוב בערב מהסיור בצפון יגיע ללשכתו, שם מחכות לו פגישות שונות, החלפת מידע ודעה עם דרג מדיני, והשתתפות בדיון אל תוך הלילה. רמטכ"ל צה"ל הוא גם איש ציבור שמרבים להזמינו להשתתף ולקשט אירועים ושמחות, מסיבות פרידה, קבלות פנים, קוקטיילים, אירוח משלחות מחו"ל וחתונות.

המשפחה קודמת לכל

בשעות אלו של הלילה, לאחר יום מפרך, נראה הרמטכ"ל לוי רענן וערני, כאילו החל את היום זה עתה. משה לוי אינו מוקף בידידים רבים, כמו קציני צבא בכירים אחרים, את השעות שמעבר לצבא (אם בכלל ישנן כאלה) הוא מקדיש דרך־קבע לאשה ולמשפחה בבית־אלפא, שם הם מתגוררים בשנים האחרונות. הוא שומר על קשר טוב עם אביו, גרשון לוי ועם אחיו, שגם הם מכהנים בתפקידים בכירים במערכת הביטחון. אחיו ברוך לוי הוא ניצב במשטרת ישראל ומשמש כמפקד המשמר האזרחי, אח נוסף משרת כאלוף־משנה בצה"ל. למשה לוי קומץ ידידים בירושלים, מרביתם חברים ותיקים, אותם הכיר לפני שנים רבות, בתחילת דרכו הצבאית. נותרה לו עוד פחות משנה להשלים את שאיפותיו במסגרת צה"ל, אז, בחודש אפריל 87', יסיר את המדים, יטול אתו את המזכרות מכל התקופות מקירות ומדפי הלשכה, וייפרד מצה"ל. לוי הוא איש הרוגל „במנהיגות של התמדה ולא של הברקה", מאמין בדרך הקשה. שונה בתכלית השוני מרפול קודמו, הוא איש של דרך־האמצע, הפשרה, ומשתדל להיות „בסדר" עם כולם.

צה"ל שלאחר מלחמת לבנון היה זקוק לרגיעה, לתקופת בנייה ולימוד — זה התפקיד המרכזי שיועד לרמטכ"ל ה־12 של צה"ל. יש המאמינים כי זעזועים ארגוניים וחריפים למדי לאחר לבנון היו מובילים את צה"ל למערבולת שממנה היה מתקשה לצאת ולהתמודד עם בעיות הבטחון. האם בלם אותם משה לוי? ימים יגידו.

שדות המוקשים של הפוליטיקה

במפלגת העבודה יש כבר כאלה שמחכים ליום בו יפשוט משה לוי את המדים. יש אפילו מי שמועיד לו כבר תפקיד ייצוגי בכיר בשליחות המפלגה.

במשה לוי ניתן להבחין בקלות בדמות הפוליטיקאי מבטן ומלידה. ולו בשל העובדה שבמשך שנים רבות של שירות צבאי נשמר לגמרי מהצהרות ומהתבטאות פוליטיות. הוא הולך בזהירות ובאלגנטיות בשדות המוקשים ובין שאר המכשולים שנכונו לרמטכ"לים שמטפלים בנושאים כמו: יהודה ושומרון, פליטי עזה, לבנון, מתנחלים, שלום עכשיו ועוד לחנות וכהנא. בראיון שהעניק, ובנאומים פומביים, לא תמצא התבטאות שיכולה להצביע, ולו ברמז, על כיוון פוליטי־רעיוני של הרמטכ"ל ה־12 של צה"ל.

עבור כלי התקשורת היתה בכך תפנית חדה, לאחר קודמו, רפאל איתן, אולם בכל זאת ניתן להסיק, או לנחש, שמשה לוי נוטה בדעותיו למרכז מפלגת העבודה.

מתי עצמון, עו"ד ירושלמי, מהחברים היותר קרובים של הרמטכ"ל, מכהן בכמה תפקידים בירושלים: יו"ר האגודה למען החייל בבירה, חבר מועצת העיר מטעם הרשימה של טדי קולק. בתקופה האחרונה, כך לחשו לנו יודעי דבר, החל עצמון לפעול בשקט, אבל בשקט, למען הצבתו של משה לוי כמועמד מטעם מפלגת העבודה לתפקיד ראש עיריית ירושלים.

טדי קולק שמע כבר על החידוש המוצע. זה שהוא לא אמר דבר, סימן שההצעה נראית לו מאוד, אומרים חוגים המקורבים אליו.

לאחר מלחמת ששת הימים קנה משה לוי חלקת קרקע בגבעת המבתר בירושלים. על מגרש זה בנה לו בית יחד עם עוד כמה קצינים בכירים שקנו באזור. לוי לא התגורר שם. הוא מסר את הדירה לשכירה ובכספים, כך אומרים, מימן את חתונת בנו הבכור גל. האם ישוב משה לוי לדירה בירושלים? בבית אלפא שבעמק, מגיבים בחיוך. ודאי שהיו רוצים שהרמטכ"ל בדימוס ומשפחתו יהיו בעתיד בקיבוץ, אולם יודעים כמעט בבטחה שהעניין נתון בספק. „לא נורא, גם אם יילך לירושלים נמשיך להתגאות במשה ורעיה. תואר חברות כבוד [illegible] לירושלים לתקופה זו או אחרת ואחר כך אולי ישובו [illegible]" אמרו מקורבים בכירים בבית אלפא. כנה, אמרנו, הסטטיסטיקה מורה חד־משמעית, רמטכ"לים הולכים לפוליטיקה. לוי לא יחרוג.

בין בית־אלפא לירושלים

העיר ירושלים היא אהבתו הגדולה של הרמטכ"ל. „אילו ניתן היה לחבר את קיבוץ בית־אלפא עם ירושלים. זה היה אידיאלי עבורי ומשלים את שאיפותי. הקיבוץ עבורי הוא בית ואורח חיים. את ירושלים אני אוהב" נוהג לומר משה לוי.

לפני מספר שנים נשא משה לוי לאשה את רעיה, חברת קיבוץ בית־אלפא שבעמק. לוי היה נשוי בעבר ללילי, לאחר שהתגרשו עזבה זו ללונדון. כשחזרו רעיה ומשה לוי לבית־אלפא, לאחר ניסיון לחיות בנגב, ביקשה רעיה להישאר עם בעלה במעמד של „אורחים". בדירה הצנועה, שהקיבוץ הוסיף לה סככה במרפסת, כדי לאפשר אירוח של אח"מים, חיים רעיה ומשה עם ארבעת ילדיהם. שתי הבנות, נעמה ושלומית, והתאומים, איתמר ואביטן. לרמטכ"ל יש בן נוסף, גל, מנישואיו הקודמים. הבן חי עם רעייתו בתל־אביב.

רעיה משמשת בבית־אלפא כפיזיותרפיסטית, ונושאת בעיקר הנטל של גידול הילדים והטיפול במשפחה, ואילו הרמטכ"ל מגיע בדרך כלל הביתה בשעת לילה מאוחרת ויוצא בטרם שחר. ימי השבת והחג מוקדשים למשפחה ולקיבוץ. לוי אינו נוהג לוותר על התענוג הזה ואינו עוזב את המשפחה מלבד לפעילות מבצעית דחופה. במוצ"ש לפני שבועיים נדהמו מארגני ערב הפתיחה החגיגי של השירותרום כשנוכחו לדעת שהרמטכ"ל לא הגיע לערב כזה. השבת של המשפחה. נקודה.

לא אחת נשאל הרמטכ"ל על חייו הפרטיים ועל עצם חייו בקיבוץ, המשתייך ל„שומר הצעיר". בדרך כלל הוא מתחמק מהתשובה באלגנטיות, אולם פעם אחת בראיון נדיר [illegible]: „אני חי בקיבוץ של השומר הצעיר ולא סתם קיבוץ, אלא קיבוץ א' של השוה"צ, הוא בית אלפא. אין לי שום בעיה עם זה, נהפוך הוא. הקיבוץ עבורי הוא אורח חיים מלא".

בימי חג וביום כיפור בפרט, לוקח הרמטכ"ל את המשפחה וילדיו לבית אביו שבדרום תל־אביב. שם הם סועדים יחד סעודה מפסקת וממהרים לעלות לירושלים. את יום הכיפורים עושה הרמטכ"ל בבית הכנסת הספרדי „מתוכתא". מנהג שאינו מוותר עליו. מורשת של שנים.

מה יש להם למכור?

צילום דובר צה"ל

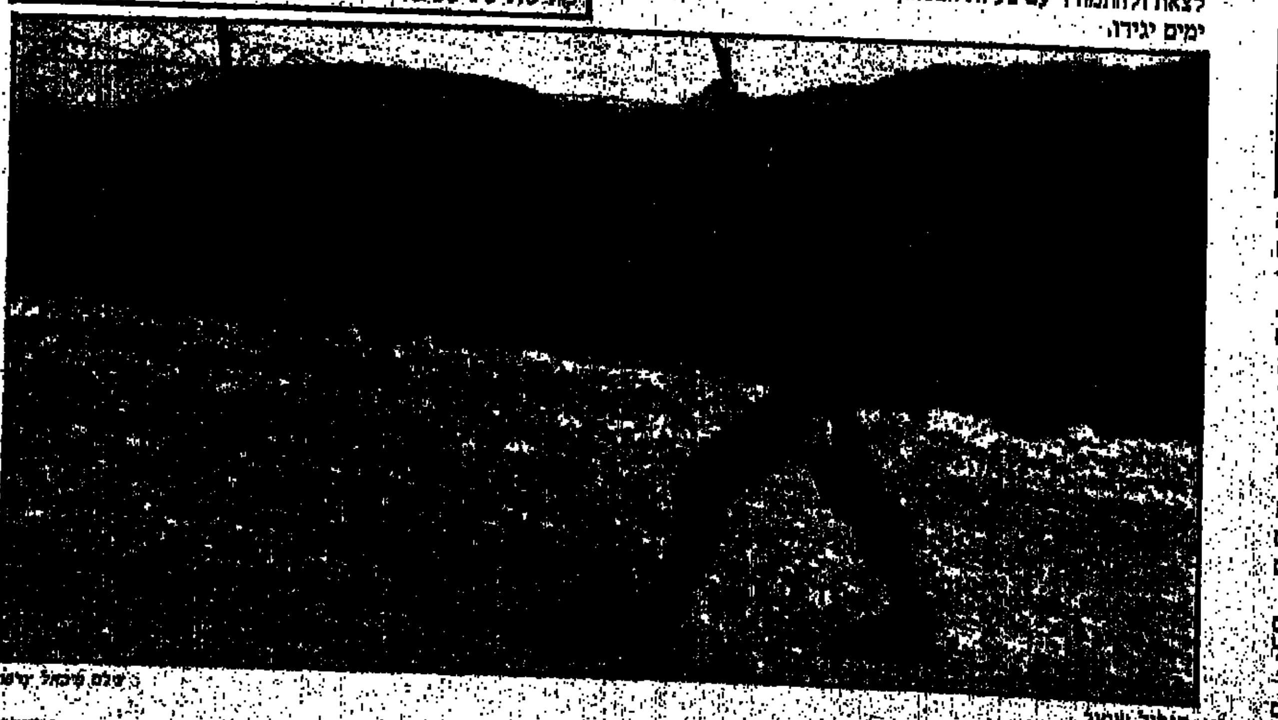

הגבול שמור

בלוז כיסא גלגלים

רוברט וויאט מוציא תקליט חדש, „כובע ישן ורקוב”. המתופף, שלא יחוש יותר את הקצב ברגליו, שנקטעו, כותב על העטיפה: „הקצב ההססני והפגמים הטכניים, הם בכוונה. ראיות לכנותי המכאיבה”

מאת עמית רוט

ב־1973, L.S.D היה עדיין מאוד פופולרי. קשה להאמין איזו השפעה עצומה היתה לו על האמנות של שנות ה־70 ועל מצבי התודעה של האנשים. מייק ברנדט החליט פעמיים שהוא ציפור. פעם ראשונה נשברו לו הכנפיים. בפעם השנייה לא הלך לו בכלל, וגם לא עף לו, והוא התרסק מגובה של שש קומות. עולם הפופ הצרפתי התאבל על הסופר־סטאר החיפאי היפה שמת בעיצומה של קריירה מזהירה.

ב־1973 היתה באנגליה מסיבה שבה הרגיש המתופף והזמר רוברט וויאט שדי חם לו. היו שם הרבה אנשים ולא היה לו חשק לגשת לדלת, אז הוא יצא במהירות, דרך החלון, והאוויר הצח שבחוץ קירר את פניו וגופו במהירות; אולי במהירות גדולה מדי, כי רוברט היה בקומה הרביעית. כמזכרת נותרו הרגל הימנית והשמאלית, זו שהיתה מכה בתוף הבס וזאת שהיתה מניעה את מצילת הכובע — נחות על כיסא גלגלים. וויאט מעולם לא היה סופר־סטאר לפני או בעקבות התאונה, למרות שהיה הסולן והמתופף של אחת מלהקות הרוק־ג'אז המתקדם הטובות ביותר באנגליה — soft machine. אבל חברים טובים היו לו וגם הרבה כוח ורצון. בעזרתם יצר, מאז שנפגע, חלק מהרוק המתקדם הטוב ביותר שנוצר אי־פעם — יצירות שכל חייו נראים כהכנה להן.

התקליט החדש שלו — „כובע ישן ורקוב” — הוא הראשון בהדפסה מקומית, וזו זכות גדולה לכתוב על אדם רב־ערך,

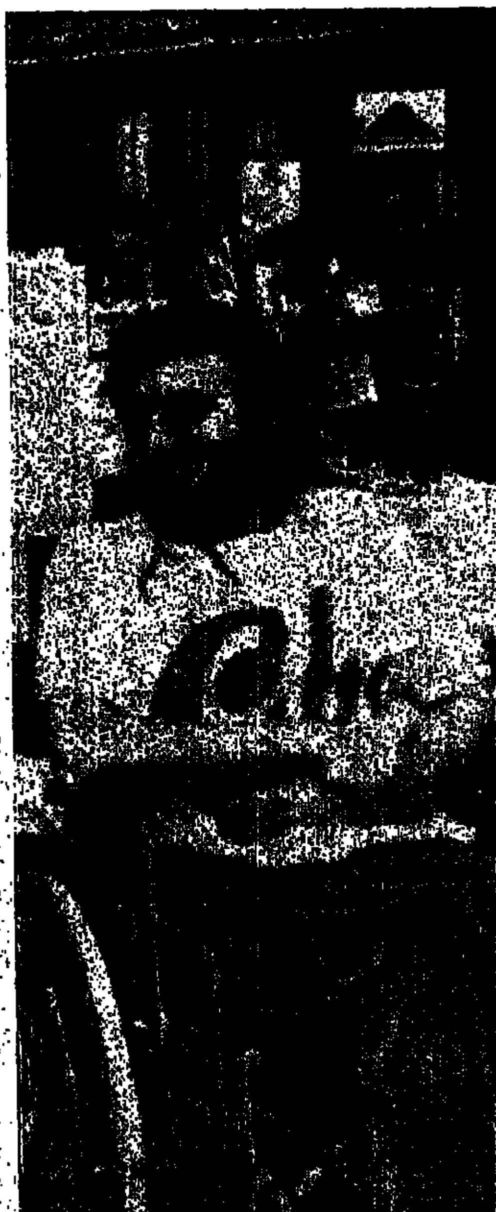

ששום אנציקלופדיית רוק לא מקדישה לו משום־מה ערך מיוחד (כנראה שהוא לא מוכר כמויות מספיקות). וויאט העביר את רוב השנה ההיא בבית־חולים. מי שמע על מתופף בלי רגליים? נשארו לו הידיים והקול הנפלא שלו, שגבוה בערך בשתי אוקטבות מקול נורמלי של גבר. על מערכת תופים לא היה מה לדבר, כאמור, אבל קלידים בלי פדלים, במיוחד קלידים אלקטרוניים וסינטסייזרים, באים בחשבון; וגם כלי הקשה שונים.

לאט־לאט, או בעצם די מהר, התגבשה התפישה המוסיקלית החדשה של רוברט וויאט. כבר באותה שנה הופיע כזמר־אורח בשיר אחד עם להקה חדשה „הטפילד והצפון”, שכללה חברים ותיקים. צילום העטיפה הפנימית מראה את וויאט במצב החדש, על כיסא הגלגלים עם מעיל על הרגליים, כדי שלא יתקרר; הוא התחיל להתרגל לרעיון שכך יחיה מעתה, ולא יהיו לו הרבה ברירות.

השחרור הראשון שלו לרדיו, היה הפתעה טוטאלית. מכל האפשרויות איש לא ציפה שזה מה שוויאט יעשה, עם מוניטין של מוסיקאי מבריק ומורכב ואחרי כל מה שעבר עליו. וויאט פתח את '74 עם הלהיט היחידי שהקליט אי־פעם „אני מאמין” — של ניל דיאמונד. שיר שהיה להיט גדול של „הקופים”. וויאט לא עשה צחוק מהשיר. אלא ביצע אותו כמו שצריך: קצר, ישר ולעניין ומלהיב.

עם זאת היתה הפתעה, התקליט שהוציא „תחתית הרוק” — Rock Bottom (אפשר גם „ישבן הרוק”) — היה מהפכה. ומעולם לא היתה מהפכה אישית יפה או עצובה יותר. וויאט מכה מרגע הפתיחה „שיר־ים”. עד אז לא נשמעה מוסיקה כזאת: מתמשכת, עדינה, חודרת פנימה בקצב מונוטוני היפנוטי, קצב של מתופף שלקחו לו את הרגליים. בהמשך התקליט הוא פורס את התפישה החדשה: סוג חדש ומהפכני של בלוז, בצורה כמעט מושלמת. קשה למצוא עוד תקליט במוסיקה המודרנית שמעלה כל־כך הרבה רעיונות מוסיקליים וחווייתיים חדשים בצורה כל־כך מוצלחת. מיופי נטו, דרך ג'אז אתני־חופשי, ועד רוק בשיא המופרעות. החברים שעוזרים לו הם אותם ידידים שעברו אתו את העשור הקודם, והלכו והקליטו בחברת התקליטים החדשה „וירג'ין”, שאך נוסדה, וכל „החבורה” עברה אליה. מייק אולדפילד, שתקליטו „פעמונים צינוריים” היה הראשון שהוציאה החברה, מנגן כסוף „רוק בוטום” בגיטרה, וריצ'רד סינקלייר מ„קרוון” ו„הטפילר והצפון” עוזר בבס.

הומור ברגעים המיוסרים ביותר

אמן יכול למות אחרי יצירה כזאת ולהישאר אגדה, אבל יהיה לו קשה מאוד ליצור איזו שהיא שלמות שתתקרב אליה. תקליטו הבא, כעבור שנה, „רות משונה יותר מריצ'רד” היה חזרה מסוימת לנורמליות (עד כמה שהמושג מתאים לסוגים שונים של נורמליות) ולתבניות יותר ג'אזיות־אוונגרדיות, עדיין עם ההומור שמאפיין את כל דרכו של וויאט גם ברגעים המיוסרים ביותר.

וויאט מאוד רציני כשהוא שר על הפטריות והבצל במרק שלו, ולחלופין מאוד מצחיק כשהוא ממלמל הברות רבות־משמעות לזוגתו אלפי, בבליל שפות שהמציא או שמע.

החברים הבולטים בתקליט חזה הם „בריאן אינו”, אשף הקלידים והטייפים; שפרש מרוקסי מיוסיק והבסיסט המצוין ביל מקורמיק. כמו את התקליטים הקודמים, גם את זה הפיק המתופף של „פינק־פלויד” — ניק מאסון.

וויאט המשיך לתרום את קולו להמון מפגשים מרתקים נוסף לנ"ל עם קרלה בליי למשל, או עם ג'ון קייג'. השנים הבאות היו שנים של מודעות חברתית והיסטורית גוברת, שהתגבשה בסוף לתפישת עולם שמאלית רדיקלית הרואה את מדינות הצפון המתועשות ככופות מלחמת עולם שלישית על יתר העולם. וויאט יצא מעצמו אל העולם וחיבק באהבה לוחמי חרות ושוויון באשר הם, חיות מסכנות ומעונות שמבצעים בהן ניסויים, ומיעוטים פוליטיים או אינטלקטואליים.

הוא גם עזב את „וירג'ין”. החברה שגדלה והיתה למכשיר ליצירת כסף בעזרת מוסיקה (כיום גם חברת תעופה מצליחה). אחרי מספר שנים וויאט חתם חוזה בחברה קטנה ומיוחדת, ששייכת לחנות המוסיקה הלונדונית „מסחר קשה”; „שום דבר לא יכול לעצור אותנו” היה אוסף של שירי חירות ופואמות מכל העולם, כמו „גואנטמרה” הקובני. ביצוע מופת לשיר של להקת הדיסקו האמריקנית המצוינת „שיק” — „סוף סוף אני חופשי”, וביצוע לשיר „סטלין לא תשתתק” הסטריוטי שפרסמה ה„גולדן גייט” האמריקאית ערב כניסת האמריקנים למלחמת העולם השנייה.

על עטיפת התקליט, שכמעט כולו מבוצע בידי וויאט לבדו, כולל התיפוף (ללא תופי־רגל כמובן) הוא כותב: „אתם עלולים לשים לב לכמה פגמים טכניים בחלק מהביצועים שלי: קצב הססני פה והחלקה של תו שם. הדברים האלה הם, כמובן, לגמרי בכוונה, ומוצגים כראיה לכנותי הכמעט מכאיבה”.

גם כיצור פוליטי שומר וויאט על ההומור, מנקודת מבטו מכיסא הגלגלים בעיר טוויקנהאם: בזמן מלחמת פוקלנד נתן וויאט להביע את עצמו בשירו הכואב של אלביס קוסטלו „בניית ספינות”, עם סרטון יפהפה שמראה את האיש על רקע גמל קטן, ללא זיבולי־מוח וללא שטויות.

בתקליטו האחרון וויאט הוא כבר ממש פילוסוף מעמדי עם דיפלומה, אבל סוף־סוף הוא חוזר גם למוסיקליות הצרופה והנהדרת שלו, איזון מוצלח בין האני המיוחד לאני הפוליטי־חברתי, המפוכח והביקורתי, עם טונה של כשרון

מוסיקת המחתרת והחבורה של „קנטרברי”

ב־1968 קמה באנגליה להקת „פרחים פראיים”. ממנה צמחו הכולטים שבהרכבים של המוסיקה ההיפית־מחתרתית של אנגליה. „מכונה רכה”, „קרוון”, ההרכבים של קווין איירס (כולל מייק אולדפילד) „גונג” של דיוויד אלן ועוד.

„מכונה רכה” נוצרה בידי וויאט והקלידן מיק רטלג והגיטריסט דיוויד אלן שיותר מאוחר הקים בצרפת את „גונג”. וויאט פעל ב„מכונה” עד לתקליטם השלישי, שבו הורחב ההרכב

ל־8 וכלל כלי נשיפה. נוסף לשלושת התקליטים יצאו הקלטות „דמו” מהתקופה, לפני שאלן פרש.

וויאט פרש ב־71' ויצר את „מטצ'ינג־מול” — „חפרפרת תואמת”, ביחד עם ביל מקורמיק ואחיו של ריצ'רד סינקלייר מ„קרוון” — דיוויד סינקלייר בקלידים.

„החפרפרת” הוציאה שני אלבומים טובים מאוד לפני התאונה של וויאט, בהם נשמרה התפישה הניסיונית, אך באופן יותר רך והרמוני מהתקליט השלישי של „מכונה רכה”. „המכונה” מאידך, הונהגה בידי הקלידן רטלדג' לכיוון פיוזן השמאלי אגרסיבי ופחות מעניין.

„קרוון” המשיכה להוציא תקליטים מצוינים, עד שריצ'רד סינקלייר פרש ויצר את „הטפילד והצפון” ב־73'. „גונג” פעלה באופן מוצלח יותר ויותר עד לשינוי הכיוון, עם פרישתו של דיוויד אלן שנסע לאירופה ואחר כך לאמריקה, וההנהגה עברה לאיש כלי ההקשה פייר מורליאן.

בסוף שנות ה־60 היו בלונדון להקות מחתרת שהתרכזו במועדון יו.פ.או. והתמחו בפסיכודליה והצגות תאורה. הזוגות של „קנטרברי” נטלו חלק בכך, למרות שהתרחקו מהמוסיקה היותר בסיסית של להקות המחתרת כמו „פינק פלויד”. כל המוסיקה הזאת היתה מין תשובה אנגלית לבום הפסיכודלי והמוסיקלי האמריקני, שהתבטא במוסיקת הרוק של פרנק זאפא, הציפורים, גרייטפול דאד, ג'פרסון איירפליין ובג'אז של ג'ון קולטריין, אורנט קולמן ומיילס דיוויס.

כל התקליטים מאותה תקופה קשים להשגה, במיוחד השניים הראשונים של „סופט משין” — ומומלצים.

רק למה?

רון כהלילי

נקניקייה בשר ודם

ערב טוב קהל נכבד / את המופע נתחיל / סדר / נעים מאוד שמי לוסי / ובאתי מארצות הברית /, לא, גבירותי ורבותי, אין המדובר פה במחזיקל באוף־אוף ברודוויי, וגם לא במופע השפנות קברטי בפולי־ברג'ר. ותתפלאו, זוהי גם לא מיס לוסי האגדית בעלת רעמת השיער והטיפשית, אחותם הפוחזת של ג'יי אר הרשע ובובי טוב הלב, זוהי בסך הכל, ולמרות הכל, נקניקיה ישראלית, פרובינציאלית מאוד, וליתר דיוק היא נולדה במושב בית חרות.

לפני כשלושה שבועות הוענק האוסקר הישראלי לפרסומת למבצע הפרסום הטוב ביותר לשנת 1985 ל„מיס לוסי”. הנקניקייה והליטולה, אותה הכין משרד הפרסום „וימר־טמיר־כהן (יעקובסון)”. אם כן, הוויכוח נגמר. מיס לוסי הפסאודו־אמריקנית הפכה במחיר הכותרה אחת למלכה הבלתי מעורערת של הפרסום הישראלי. אל תתפלאו אם בעוד שנה־שנתיים יחגוג העם בציון את יום הולדתה של נגיחתו המתייפייפת בחגיגות גרנדיוזיות ובנשיאת נאומים מכובדים אותם יכתבו מיטב סופרי הנאומים.

ובכן, על מה ההמולה, מהי הסיבה למסיבה. האם מיס לוסי שווה בכלל את כל הררי המלים והמשבחות שהועתרו על ראשה המפוזז נוך־טסוטה? ללא ספק כן. מסע הפרסום של מיס לוסי הוא מסע פרסום מרתק וחדשני, שהצליח במחיר הבריקה אחת של הרעיונאית המצוינת אורית ריגנל, להפוך עוד נקניקייה משעממת לאירוע לאומי, לפחות כמו הולדתה של הטלוויזיה, או להבדיל, רעיון הצמיחה של שמעון פרס.

אך הפעם, בניגוד לדעתם המכובדת של מי גאון, יו"ר איגוד המפרסמים וחבריו, נעסוק בשני היבטים שליליים הקשורים למסע הפרסום הזה. הראשון נוגע נגיעה ישירה בפרסום הנקניקייה והשני רק מתעורר עקב הפרסום.

ונתחיל בראשון: מיס לוסי, הנקניקייה שהואנשה והפכה לנקניקייה בשר ודם, מעוררת ללא־ספק רגשות מעורבים בקרב קהל הצרכנים. הנקניקייה המזמרת יוצאת, בעצם, נגד הרוח המנשבת זה מספר שנים בעצמה לא־מבוטלת: ההתעוררות הגדולה של החזרה לצומח ולטבעי בטלה בשישים בעיניה של מיס לוסי. זה לא משנה מה חושבים ומה עושים, משנה מה אני, אומרת „מיס לוסי במבטא אמריקני כבד ומעידה על עצמה שהיא עשויה מבשר מובחר, טעימה יותר ונקייה יותר. מעבר לגימיק, להומור ולחרשנות, וזהי בעצם דריכה על יבלת שלא הספיקה עדיין להגליד. קהל הצרכנים, הערכה אישית, אינו מעוניין שיזכירו לו מה הוא אוכל, קל וחומר שהמאכל האהוב עליו עשוי מבעלי־חיים שחוטים. אך עם הצלחה אין להתווכח, ומיס לוסי היא בהחלט בגדר הצלחה, לפחות מבחינת המפרסם שהניע את קהל המטרה לרכוש את מיס לוסי. מעתה הכל תלוי בטיבה של הנקניקייה, ורק טיבה הוא שיקבע אם זו תמשיך להיות פופולרית.

אך מיס לוסי. וכאן אנו מגיעים להיבט השלילי השני, הנובע מפרסום הנקניקייה. שכבר אינה נקניקייה — מיס לוסי היא תופעה. תופעה חברתית. תופעה סוציולוגית.

מיס לוסי, שיותר מכל מוצר אחר, היא יצור דקדנטי, מסואב, מושחת, נקניקייה שמנמונת, אמריקנית, סמוקת לחיים, בעלת גינונים של „מאדאם” בבית־זונות, השרה ורוקדת לפי כוריאוגרפיה א־לה־צרי צרפתי, היא בעצם אנחנו, הישראלים, אותם אלו המפריכים השכם והערב את העובדה שזהותנו הלאומית שונה, בתכלית מזהותם של האמריקנים או האירופאים. מסע הפרסום של מיס לוסי הוא מסע פרסום טוב, אך עצם העובדה שאנו, הישראלים, עודדנו אותו, והודהינו אתו, והפכנו אותו לאירוע לאומי, רק מעידה שאנו שווים למיס לוסי. מיס לוסי זה אנחנו. חסרי זהות, חקיינים, נטולי אישיות עצמאית, שעטנז דוחה של חלוציות, ולהט חושים עם דקדנטיות ותרבות עושר.

תן לו בשיניים

העם בציון גילה סו"ס ששיניים כהות והכל־פה חשובים לא פחות מאמקור, תדיראן, אוסם או תלמה. עובדה: זה אך הסתיימה מלחמת המקררים והמיונזים וכבר החלה מלחמת משחות השיניים.

המשתתפות במלחמה הנוכחית: „סולירוכס” מבית יצהר — „משחת השיניים הנמכרת ביותר בישראל”, „משחת שיניים נגד אבן־שיניים” (פרסום ארמון), „אלמקס” המיוצרת על־ידי „טבע” — „משחת השיניים הבריאותית המגינה על השיניים של כל בני המשפחה” (קול המפרסם); „זברה” — „משפחת השיניים המתוספסת (פלד), „קולגייט” — „משחת שיניים עם M.F.P פלואוריד” (מי שיודע מה זה, שיפתח את הפה...) ועכשיו, חדש, „קונטאקט”, משחת שיניים מתוצרת חברת „שמן” (וימר טמיר כהן יעקובסון).

למה משחת שיניים? למה מלחמה? מדוע דווקא עכשיו? ישאלו ודאי חלק מהקוראים שקצה נפשם במלחמות הפרסום האווליות וחסרות החשיבות לכאורה. התשובה נעוצה בזמן: אביב הגיע, פסח בא, ופסח, כידוע, הוא חג שמצטחצחים לקראתו.

אם כן, העיתוי היה מוצלח. בשעה של גאות במכירת מוצרי ניקיון אישי וביתי יש בהחלט טעם לנסות ולדחוף מוצרים מאותה קטגוריה, ומשחת שיניים גם היא, למרות ההסוואה הפרסומית, מוצר ניקיון אישי. אישי מאוד. משחת שיניים, ביג דיל, לכאורה מוצר שולי, למעשה, מוצר חשוב ושימושי ביותר. מוצר שחושבים עליו היטב לפני שקונים אותו. מוצר שהנאמנות לגביו גבוהה. והסיבה פשוטה: משחת שיניים, להוציא את העובדה שהיא חייבת להיות טעימה ומרעננת, חייבת להיות גם אפקטיבית. ואפקטיביות, כך עולה ממחקרים רבים שנערכו בנושא זה, מתבטאת בהלבנת השיניים, שמירתן מפני עששת, אבן־שיניים, ריקבון ושאר מרעין בישין המציקים לכל אחד בשלב זה או אחר בחייו. ולא להאמין, גם צבעה של משחת השיניים חשוב. רוב המשאלים הוכיחו את הסברה שמשחת שיניים שצבעה לבן מועדפת יותר ומשום כך פופולרית יותר.

ובכן, שלוש סיבות עיקריות מניעות את הצרכן, בעיקר את הצרכנית, בקניית משחת שיניים: טעם, אפקטיביות וצבע. ואכן רוב מפרסמי משחת השיניים פרטו את המיתרים הנכונים. הרוב, אגב, בבינוניות מבעיסה (ראה פרסום פלד ומשחת השיניים זברה).

פרסום „וימר טמיר כהן (יעקובסון)” הממונה על מסע ההיכרות עם משחת השיניים החדשה של „שמן” הוותיקה, הוא יוצא דופן. פרסום „וימר” החליט להתעלם משלושת המניעים הללו ובעצם גם מקהל המטרה, המורכב רובו ככולו מנשים, אמהות בעיקר, שבריאותה ונקיונה של משפחתן חשובה ועקרונית לגביהן יותר מהכל.

וימר הימר על קלף בטוח ובעצם לא הימר כלל, ואולי בעצם כן. משחת השיניים החדשה שהציג משרד הפרסום דומה דמיון מפתיע למשחת השיניים „קולגייט” הפופולרית בעולם. מה זה דומה? כמעט זהה לחלוטין: צבע המשחה דומה (לבן), צבעי האריזה זהים (אדום, לבן, כחול), הלוגו המורכב מאותיות מעוגלות ונקיות — גם הוא דומה דמיון מפתיע ל„קולגייט”. ובעצם הכל דומה. אגב, משחת השיניים „זברה” ניסתה בקול ענות חלושה, להצטרף למעגל ההצלחה — „תן לי זברה בלבן ואדום”, אך ללא הצלחה השווה ריוות.

וימר, משרד פרסום חדשני בדרך כלל, החליט הפעם „להשתפן”: וימר הולך על בטוח. אמרנו על בטוח? ובכן, טעינו, כי וימר לא נתן לנו עילה מספקת להעדיף את משחת השיניים החדשה על פני משחת השיניים הוותיקה והפופולרית. וכאמור, הנאמנות למשחת השיניים גבוהה יחסית. פרסום „וימר”, בהליכתו בנתיב ההצלחה של „קולגייט”, מאבד בעצם מעצמיותו. משחת השיניים „קונטאקט” מאבדת גובה, השמור בדרך כלל למוצרים חדשים. „קונטאקט” מאבדת אופי, למרות היותה חדשה — היא הופכת להיקוי, וזה עצוב, וזה מסוכן וזה לא יפה.

מה כן יפה? המודעה הכותרת והג'ינגל „פומונה” (בעברית) הקצבי שהלחין קובי אשרת. מודעת „קונטאקט” היא בהחלט מהמודעות היפות בנושא משחת השיניים, צבעיה הקונטרסטיים (לבן, אדום וכותרת כחולה), וזוג הדוגמנים (ובעיקר הדוגמנית) מעוררים את החשק לרגע קרוב באמת.

אך, שוב, גילם של הדוגמנים המחייכים בפה מלא, החושף שני טורי שיניים צחורות ובריאות, מחטיא את קהל המטרה. צעירים אינם קונים משחת שיניים. צעירים קונים בנטנט, גלי והר ארצי. אמא קונה משחת שיניים וטוב שזה כך.

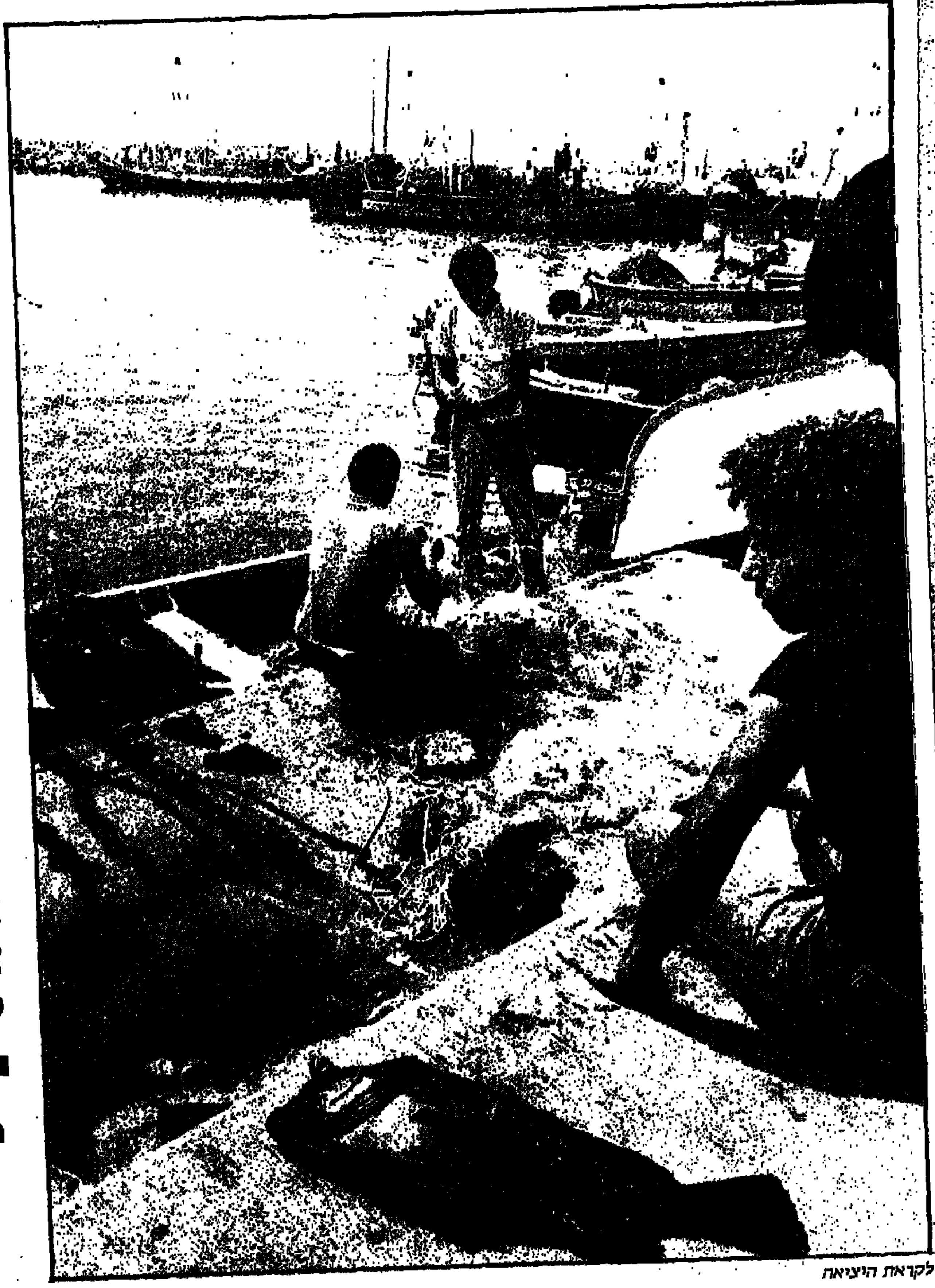

לקראת היציאה

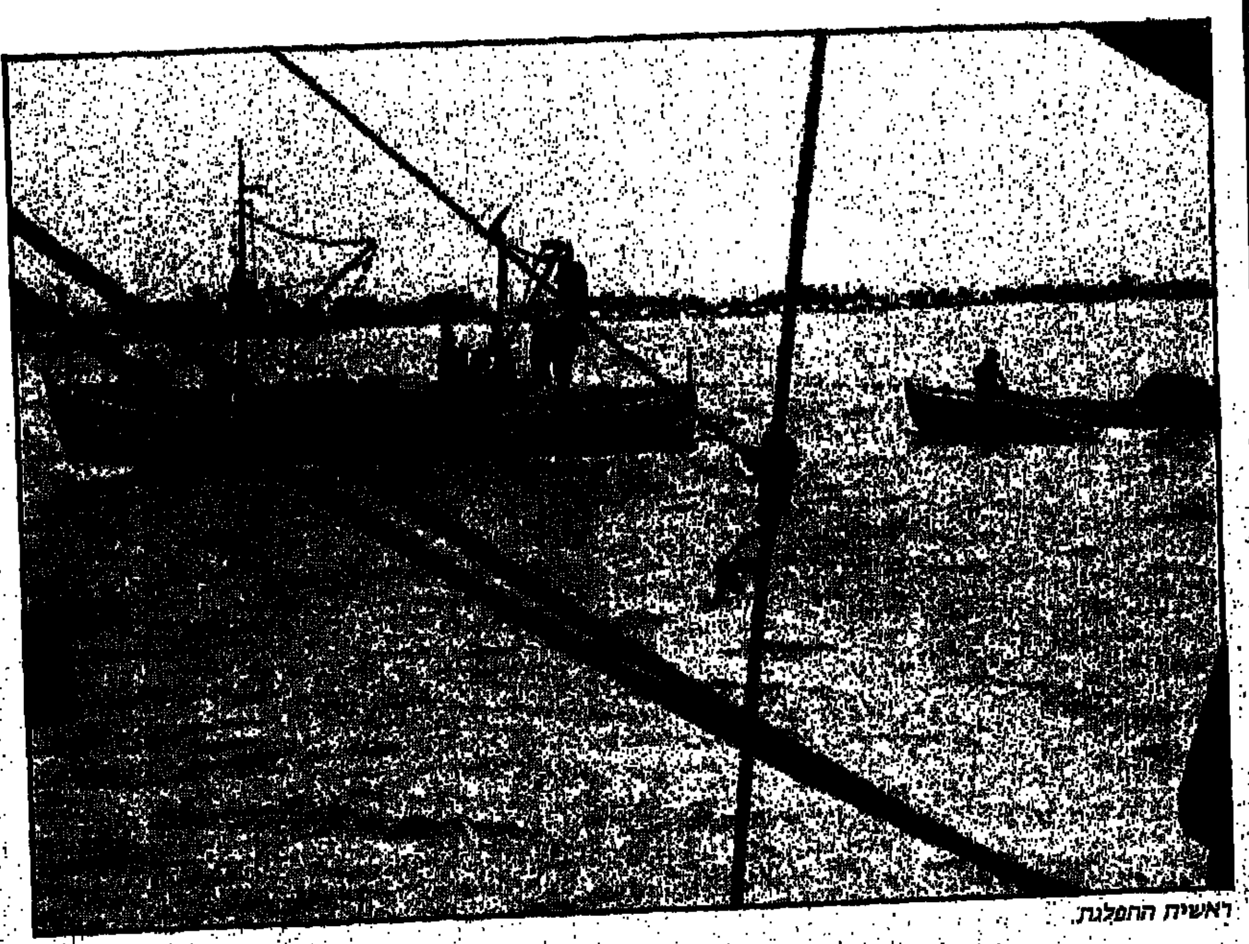

ראשית התפלגות

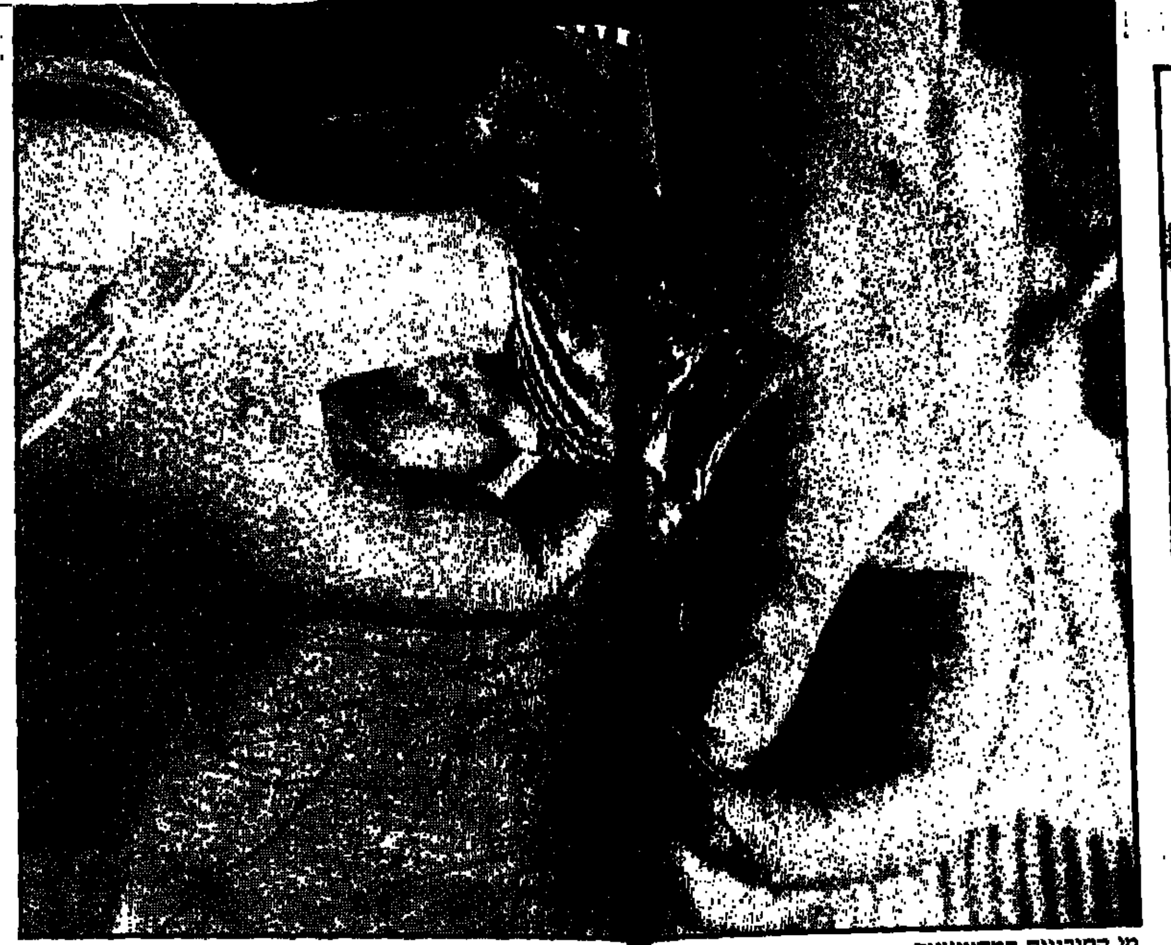

מן הסיכונים המקצועיים

ים, גלים, מרחבים — יפים
למראה, קשים לפרנסה. דייגי
עכו לא יכולים בלי הים,
אבל מתקשים במחייתם. מ...
חוץ, תברואה, עירייה — כא...
לו כולם עשו יד אחת נגדם

מאת יהודה צור צילם בועז לני...

איתני הטבע ואירועים היסטוריים לא הצליחו לנתק במשך מאות שנים את דייגי עכו מהים, שהוא אהבתם הראשונה ומקור פרנסתם. ה... המשתרע בין מפרץ חיפה לראש הנקרה... סוער, גועש, רגוע, כחול או ירוק — ... מאות שנים מקור קיום לדייגי עכו ומשפחותיהם ו... משיכה שאין לבטאה במלים. „זה לא מקצוע, זה לא ... זאת לא אהבה סתמית, זאת מחלה" — אומר ... שמשפחתו קשורה לים ולדיג זה שמונה דורות ... ובאכזיב.

„אין לי ברירה אחרת. זאת המחלה שלי, וגם אם יציעו לי עבודה שמכניסה כפול ונאכל יותר — לא אסכים לקבלה. ... אני אוהב את הים. האמת, שאולי זאת לא אהבה סתמית, ... זאת מחלה שאי־אפשר להירפא ממנה".

רבים מדייגי עכו מתקשים לבטא זאת במלים, אך אם ... עליהם ותשאל מה מושך אדם לצאת לים על סירה ... שלושה מטרים, שבקושי מסוגלת לשאת את שלושת ... תמצא שכולם, כולם, אומרים בצורה זו או אחרת את ... סעדי הגדיר כמחלתו.

גם כאשר נפוליאון צר על חומותיה של עכו, גם כאשר ... הים של צרפת, אנגליה ותורכיה הפגיזו את ביצוריה, ... האניות הגדולות הסירות הרעועות של דייגי עכו, ... בגאווה לא מוצנעת זקני הים שבמוזה של עכו. ... עכו מגיע עד לשחר ההיסטוריה של העיר, ואולי יותר. ... אוטרוק, היום בן 63, פרש מן הים בגלל נכות של ... אך פרישתו הובילה אותו למרחק 10 מטרים מהמים, ... מתפרנס מניהול מחסן לציוד דיג.

„סבא שלי עבד בדיג עד שנפטר בגיל 93 ועדיין יצא ... פרנסה, לא צרכים כלכליים, אלא הצורך להימצא על ... הסוער, הם שמשכו אותו לשם. אבי עבד 73 שנה ... בגיל 90. 200 שנה, ואולי יותר, עובדים בני משפחתי ... כמספר השנים שענף הדיג קיים בעיר", אומר ... קרוב לים וכה רחוק ממנו. את געגועיו הוא ... נרגילה ובסיפורים לצעירים על הימים המפוארים של ... בעכו.

אבו חדרה, עבד, עביד, אבו אחמד, מגדוב, ... שופאטי, סורי — אלה שמות חלק של המשפחות ...

במשך דורי־דורות לא נטשו את הים ולא פסקה אהבתם לדיג בכל מזג־אוויר.

במשך השנים והתקדמה הטכנולוגיה, אך זו שינתה רק את התפאורה של דייגי עכו: את המפרשיות, רשתות החוטים הגסות והניווט על פי מפת השמיים, החליפו רשתות ניילון, מצופי פלסטיק, סירות מנוע; פנסים רבי־עצמה מאירים את הים והופכים את הלילה ליום, וכך לוכדים את הדגים התמימים שנמשכים אל האור. אולם כל אלה שינויים חיצוניים בלבד שלא שינו במאומה את רצונם של בני אותן 200 משפחות בעכו העתיקה, רובן ככולן ערביות, להישאר קשורים לים.

קשה להתפרנס בכבוד מן הים

השנים שלאחר קום המדינה ראו את פריחת הדיג בצלן של חומות עכו, אך התעשייה שהלכה והתפתחה במפרץ החלה לפגוע בטבע. הפסולת הכימית של המפעלים האדירים, שהוקמו בעשורות השנים האחרונות במפרץ, נשפכת לים ופוגעת בדגה. אך זה לא הכל. גם בעיות הביטחון גובות מחיר כבד. לאחר מלחמת ששת הימים הלכו וגברו השיקולים הביטחוניים על הצרכים הכלכליים של דייגי עכו. הוטלו מגבלות וצומצמו השטחים לדיג המותר, אך עדיין מרחב המחיה היה רב מן האסור. עד שהגיעה מלחמת לבנון. מאורעות הדמים בארץ ערבית השפיעו גם על דייגי עכו. ספינות חיל הים השטות לאורך חופיה הצפוניים של ישראל, והמרחיקות לעתים קרובות עד לאשקלון הדרומית, הגבילו את חופש הפעולה של דייגי עכו, וכך קטנו האפשרויות להתפרנס בכבוד מן הים. בלית ברירה הסתגלו הדייגים למצב החדש, אך הפגיעה התבטאה במהרה בהכנסות הדלות. לבעיות הביטחוניות נוספו הקשיים הכלכליים, ובמקביל לצמצום שטח הדיג, להגבלות הביטחוניות, להוצאות ההולכות וגדלות נוספו עתה הגבלות מוניציפליות בעכו עצמה. לפני כשנה הוטלו חוקי־עזר עירוניים חדשים על דייגי עכו, שאסרו עליהם לסחור באורח חופשי ביבולם. לא עוד מכירה חופשית לכל המרבה במחיר של הדגים על סוגיהם השונים, לא מעבר מהיר מן הסירה למטבחים של תושבי עכו ומחלקת התברואה הטילה הגבלות. איסור על מכירה חופשית, ובמקום שכל עסקה תתבצע רק דרך חנויות מוכרות, ברשיון ובפיקוח של הגורמים התברואתיים בעיר, זה שנה קובלים דייגי עכו על אימת הפקחים העירוניים המתרסמים, לדבריהם, עוד יותר בפרנסתם ההולכת ומצטמקת. לטענתם, לא רק שהטבע (בעזרת האדם) הפחית את כמות הדגים, אלא שחוקי העזר החדשים מכריחים את הדייגים למכור במחיר זול יותר מאשר בעבר. „אנו חייבים למכור לבעלי חנויות, שמנצלים זאת כדי להציע לנו מחיר נמוך יותר כי הם יודעים שאין לנו ברירה אחרת. אנחנו לא יכולים לשלם הון כדי לאחסן את הדגים במחסן עד שישלחו אותם לקישון, שם מכירתם כדאית יותר מבחינה כלכלית. אנחנו חייבים למכור אותם מיד עם בואנו לנמל, ואז באים השוטרים ומטילים קנסות על ימין ועל שמאל, גם אם יש להם חשש קל שבקלים כי מנסים למכור באופן פרטי. אסור לנו אפילו לתת את הדגים במתנה לבני משפחותינו", אומרים לנו דייגי עכו.

„אנו חייבים קודם כל לדאוג לאינטרסים של כלל התושבים, ולא יעלה על הדעת להרשות מכירת מזון כה רגיש שמבחינה בריאותית כמו דג, ללא פיקוח של רופאים" אומר שמואל כץ מזכיר העיר „אנו לא נסכים שימכרו בתנאי היגיינה ירודים ובפינות רחוב, ללא־פיקוח. חוץ מזה זאת לא תחרות הוגנת כלפי בעלי החנויות, המשלמים מסים עירוניים. לא ייתכן שדייג שאיננו משלם מסים וללא פיקוח ימכור במחיר קצת זול יותר, וכך יפגע בפרנסתם של בעלי החנויות. אני יודע שביפו ובחיפה מאפשרים מכירת דגים ישר מן הים על־ידי הדייגים עצמם במזח, מן הדייג לקונה. אך אצלנו לא נרשה זאת, והציבור ישפוט מי דואג יותר לבריאותו".

דברים אלה לא משכנעים את דייגי עכו. ההגדרה „אימת המשטרה" איננה מושג ערטילאי במזח של עכו. דייגים מסרבים לדבר בחופשיות, אינם מרשים שיצטטו את שמותיהם, כל דבר אומרים לאחר היסוס, ורק לאחר שכנוע רב מסכימים להתראיין. עבודתו של הצלם קשה עוד יותר. רוב הדייגים מסרבים אפילו להרשות שיצלמו את כוסות הקפה הניצבות ליד הרשתות „כי בעירייה יגידו שאנחנו מרוויחים הרבה ויכולים לשתות קפה חופשי".

מכורים לדיג

בשנים האחרונות, בעקבות המשבר הכלכלי, פרח ענף הדיג בעכו, במקביל לירידה במחירים ובכמות הדגים הצטרפו עשרות משפחות, באורח חלקי, לענף הדיג הוותיק. המשבר הכלכלי, האבטלה ההולכת וגוברת, דחפו משפחות בעכו העתיקה לים ולשותפויות עם בעלי סירות ותיקים יותר. יש היום בעיר קרוב ל־200 משפחות המתפרנסות מדיג. רק 9 סירות נחשבות למסוגלות לצאת למרחק של כ־20 ק"מ מן החוף. למעלה מ־60 סירות מצוידות במנוע, ועליהן כ־3 אנשים — שליש מהצוות הרגיל שבסירות הגדולות יותר. מחירה של כל סירה כזאת, לרבות המנוע, כ־4000 דולר. ולעתים, לדברי בעליהן, היבול לא מכסה את הוצאות הדלק. קרוב ל־30 סירות פועלות בשיטה המיושנת והבטוחה של משוטים, גם מחיר זוג משוטים, מסתבר, מגיע ל־100 דולר. לא זול לכל הדעות.

הסכנה הגדולה ביותר אוסרת לדייגים של עכו שמתפרנסים ממקצועם — מתחובבים, העוסקים בדיג בסוף השבוע — שילוב של הנאה וכדאיות.

„בשבת מאות דייגים פורשים חכות ורשתות מעכו עד נהריה והיבול שלהם הוא לעתים גדול יותר ממה שאנחנו מסוגלים לדוג בשבוע עבודה" אומרים לנו דייגי עכו.

אך נזק נוסף גורמים אותם אנשים המנצלים את שעות החשיכה כדי להעלות סירות גומי, להתקרב לרשתות אשר נפרשו במרחק מן החוף ולגנוב את היבול, כאשר הדייגים שבים לאסוף את הרשתות השכם בבוקר — הם מוצאים רשתות ריקות.

„לא איתני הטבע זאת לא סגיעות מותו אדם — ... אלה, לא ידיעתנו אותם מלהמשיך בדיג. ... פרנסה אלא דרך חיים".

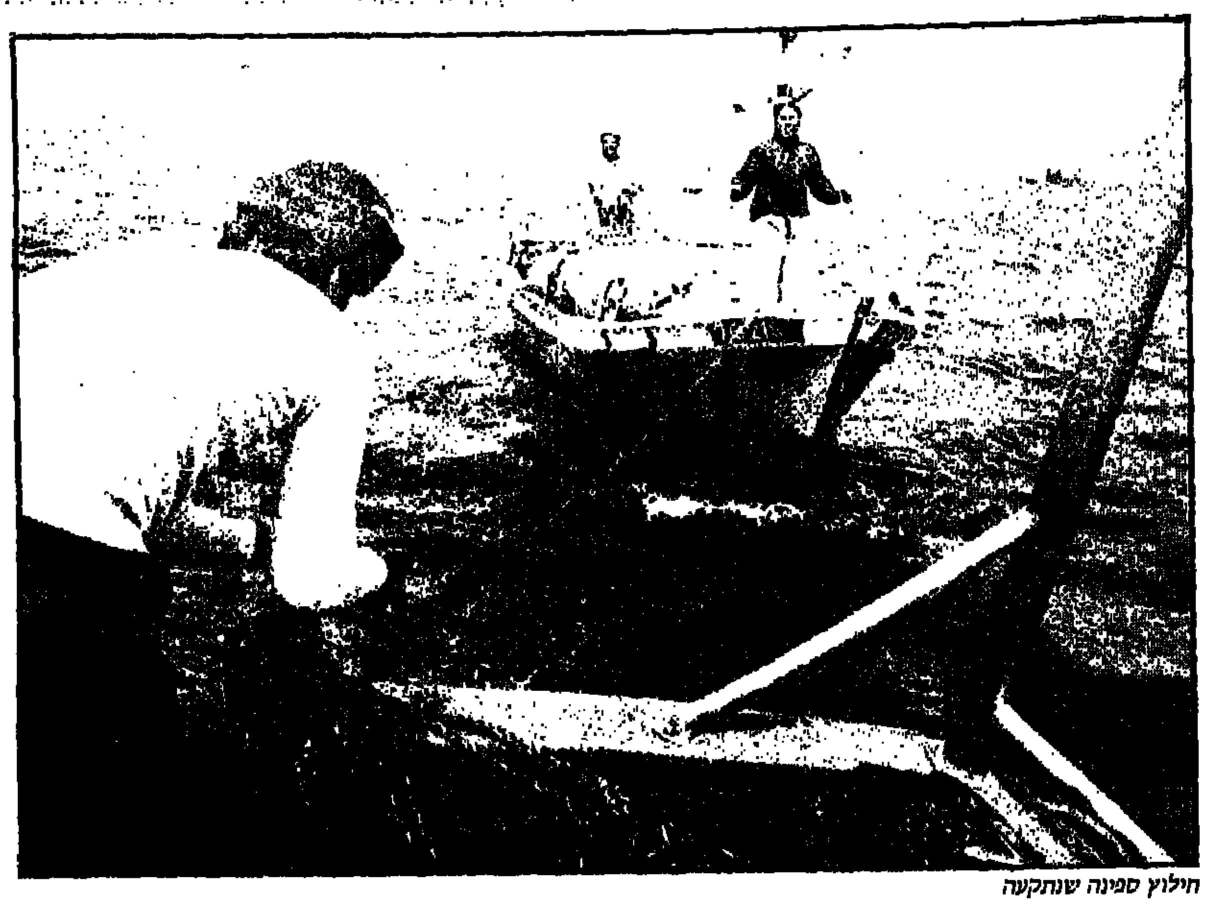

חילוץ ספינה שנתקעה

חוזרים הביתה

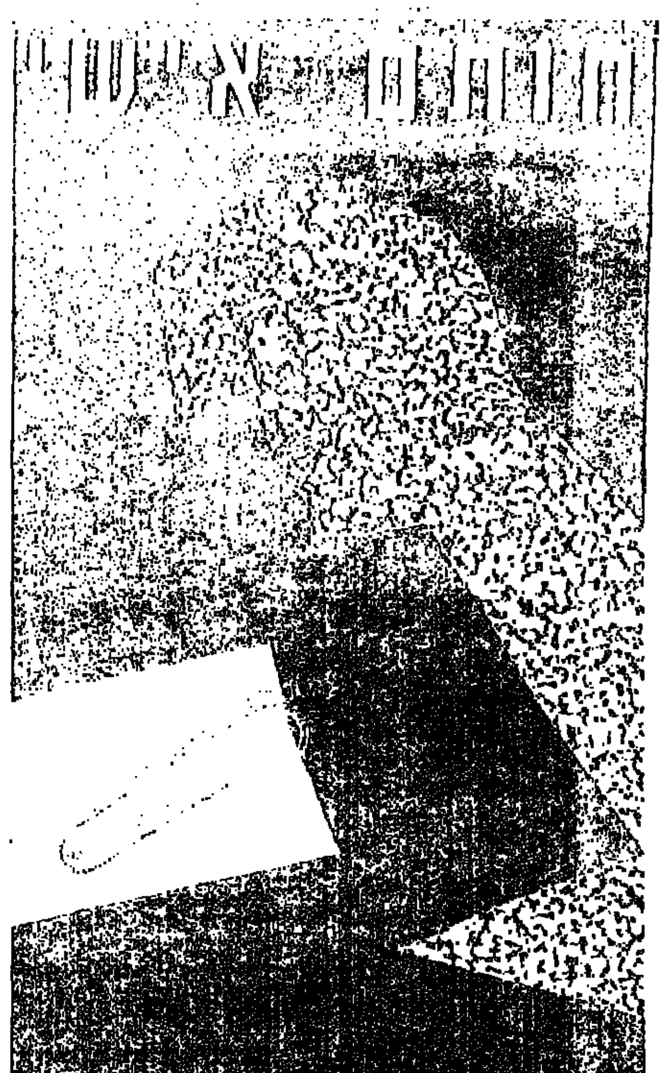

בארי צימרמן

אני: יהודי לא־רבני

העולם מלא פשרות המתחפשות לנקודות־מוצא ראשוניות. פשרות שהזמן גרמן נשכח פשרן ובכך גם מתבטלת אפשרות שובם של בעליהן אל הייחוד השלם, הבלתי־מתפשר, הנובע משורש הנשמה ממש. החכמים, בעלי־הזיכרון, מערימים על התמימים, שזיכרונם תש, ומציגים בפניהם פשרה מעשית כנקודת־מוצא רוחנית ראשונית. כך מבלבלים הם מושגי־יסוד ויוצרים קרקע נוחה לאינטרסים ארוכי־טווח שבעלי־זיכרון עוסקים בהם בכשרונם הגדול. למשל.

למשל, כל המשא־ומתן המתמשך בארצנו ובעמנו – רוחנית ומעשית – בין „דתיים" ל„חילוניים", „חרדים" ו„חופשיים" וכו'. הרי זה משא־ומתן ארוך שכבר מאחוריו שנים רבות של בעירה ודעיכה חליפות, ואין ספק שכבר אירעו בו פשרות רבות, בזמנים שונים. כלומר, הרי זה בדיוק אותו סוג של תהליך שבו צריך המשתתף לזיכרון משובח על־מנת שלא להיפתות להחליף ייחודו הראשוני בפשרה זו או אחרת שתבטל מוצא־רעיונו המקורי.

והנה, כשאתה בא לבחון כוח זיכרונם של המשתתפים במשא־ומתן הנזכר, אתה נוכח לדעת שצד אחד – הוא הצד ה„דתי" – ניחן בכוח זיכרון צלול ומדויק. כלומר, תהיה אשר תהיה הפשרה המעשית בה ייטול חלק, תמיד יזכור ויזכיר לעצמו את נקודת־המוצא ההיא, ממנה בא ואליה – לכשיכשר הדור – גם יילך.

ואילו הצד השני, ה„חילוני", כוח זיכרונו אין בו ממש. פשרה־של־דור־אחרון נקבעת בו כאבן־שתייה של חכמי הדורות כולם, ואינטריגה פוליטית שנעשתה לשעתה נדמית לו כסלע אדירים שאין להזיזו ממקומו. החפץ בחיזוק עמדת הצד ה„חילוני" במאבק המתחולל צריך לתת ידו לחיזוק הזיכרון ולהבהרת נקודת־המוצא.

חופשיות וריבוניות

ובכן, מה נקודת־המוצא שלנו: מה היא אמת־המידה היסודית?

„חילוניות"?

זו מלה מכוערת, מטעה, המקבלת על עצמה הנחת־יסוד מעליבה: „הקודש" מצוי במקום אחר. אין מלה זו עשויה לשמש נקודת־מוצא רוחנית באשר נקודת־המוצא מורה את השאיפה לנבדל, לטהור, ל„קדוש". ואיך זה תיקרא „חילוניות"?

„חופשיות"?

מה הוא חופש זה שקפץ רוגזו עלינו? שמא נכנה עצמנו „נושמים" על שום שנושמים אנו, או „שותתים" על שום שדמנו דרכו לשתות מגופנו לעת פציעה? ומדוע זה נכפיש שמם של בני־הפלוגתא שלנו במין האשמה מסותרת שהם **אינם** חופשיים? אל נעשה לאחר מה ששנוא עלינו.

„ריבוניות"?

זו מלה חדשה, יחסית, ואף נתאזרחה בקרב ציבור מסוים. גם בה יש משהו צורם, שאינו נובע מכוונתה (הטובה) אלא מתוך מה שמשותף לה ולשתי קודמותיה – הניסיון לאפיין תוכנו של מהלך רוחני רחב בשם־תואר מופשט אחד, חלקי בהכרח ועל־כן אף מזויף. כל הגדרה שכוונתה לתת ביטוי ישיר, תקיף, לתוכן הרוחני של נקודת־המוצא המבוקשת, סופה להיכשל. רבגוניות הרוח מונעת הגדרת תוכנה בשם יחיד! אדם מאנשי־שלומנו אינו „יהודי חילוני" (כי יש גם בו משהו מן ה„קודש"). אינו „יהודי חופשי" (שכן אינו חופשי מכמה וכמה דברים) ואף אינו „יהודי ריבוני" (כי לריבוניותו יש סייגים לא־מעטים). לא נותרה ברירה בידו אלא לוותר על ההגדרות ולהשאיר עצמו בגדר „יהודי" סתם, שם־תואר נאה בהחלט שאינו צריך תוספות אחריו.

לפני שנמשיך, הבה נציץ לרגע בבני־הפלוגתא שלנו. עושר רב שמור אצלם בשמות־תואר המתייחסים אל נקודת־המוצא שלהם. היהודי ה„חרדי" חרד על מצוותיו, ה„דתי" שומר עליהן, המשתייך ל„יהדות התורה" מכריז על נאמנותו לתורה, והנמנה עם „שלומי אמוני ישראל" יש לו חלק ונחלה באמונה הישראלית של כל הדורות. כל הכותרות הללו מזייפות גם הן – בחלקיותן או בחד־צדדיותן – את ההוויה הרוחנית עליה באו להכריז, בהיותן גם הן קשורות בתכניה של הוויה זו. גם כאן מונעת רב־גוניות הרוח כל הגדרה קצרה המתבססת על תיאור תוכנה של הרוח.

לא נותרה לנו, כמדומה, אפשרות אחרת זולת זו – להגדיר גם את בני־הפלוגתא שלנו וגם את עצמנו בשם־תואר שאינו מכוון אל **תכני** התופעות אלא אל **מקור התוקף** של תכנים אלה.

מיהו יהודי?

כל שם־תואר נוסף שיתלווה לשם־התואר היסודי „יהודי" – אנו אומרים – יזייף בניסיון לתאר את בעליו מבחינת התוכן הגלום בהם. היהודי ה„חילוני" (=זיוף) יתעמת בוויכוח עם היהודי „שומר המצוות" (= זיוף; וכי ה„חילוני" אינו שומר „מצוות"?) וסופו של עימות יהיה בלבול־מושגים גמור. מי מרוויח ממצב כזה? מי הוא הזוכה ביתרון כאשר השדה הסמנטי מכוסה ערפלו? בעל הזיכרון הצלול, זה שנקודת־המוצא שלו ברורה לפניו יותר. במקרה שלנו הרי זה היהודי ה„דתי", ה„חרדי", שחיים על־פי הלכת רבניו הם דגלו. ככל שיגדל הבלבול כן תקשה דרכו של ה„חילוני" אל הגדרת־עצמו כיהודי על־פי נקודת־מוצא משלו. איך יגדיר עצמו „חילוני" שומר־שבת, מקפיד על כשרות מאכליו ונוטר מזוזותיו? הרי לפנינו דוגמא למקור היווצרותו של המושג המטעה „שומר מסורת" האוצר בקרבו טענה שכביכול „הדתי" או ה„חילוני" אינם שומרי מסורת. ואם יחפוץ הלה להגדיר עצמו בדייקנות, לכנות בשם בהיר וצלול את נקודת־המוצא ממנה הוא יוצא אל חייו? מה שם יכנה עצמו?

בזכות מה מרוויחים ה„דתיים" מבלבול־המושגים הרווח אצלנו, ואילו ה„חילוניים" מפסידים בו כל העת? בזכות עובדה פשוטה אחת – „הדתיים" **יודעים** כי ההגדרה הנכונה לנקודת־המוצא שלהם, אותו שם־תואר שיש להצמידו למלה „יהודי", אינה מלה **שתתוכן** עיקרה, אלא מלה שעיקרה ציון **מקור תוקפו** של אותו תוכן.

בקצרה, יודעים הם כי הגדרתם הנכונה מתמצה בביטוי „יהודים רבניים".

מי הוא „יהודי רבני"? זה אשר מקבל על עצמו סמכותם של רבנים, ואשר סמכות זו (על מקורותיה בכתובים ובאמונה) היא נקודת־המוצא שלו לחייו. אין חשיבות לשאלה איזה תכנים מסוימים מממש בחייו האברך מכולל גור, או תלמיד ישיבת בני־עקיבא – שניהם כופפים עצמם תחת סמכות רבנית, שהיא מקור תוקפם של התכנים. הרי זו הגדרה פוליטית, יבשה, שמצליחה בנזירותה, במקום שבו אחיותיה הוללות־התכנים לא הצליחו. ולא שאין בה משום ביטוי לתכנים, אלא שאין היא מתיימרת להגדירם עד תום.

יהודי – שם־תואר מדויק

היהודים הרבניים יודעים כי רבניים הם, אך אנו אין אנו יודעים כי לא־רבניים אנו. ציבור רב של „חילוניים" חי בתחושות־אשמה על שאינו יכול להוסיף לשמור על – יהודי – כשם־תואר מדויק, וכל ימיו הוא נע ונד בין „חילוני", „חופשי", „ריבוני" ושאר בוקי־סריקי של מלים מתסכלות.

וכך צריכים אנו לומר לעצמנו:

לנו, היהודים „חילוניים" שכמונו, אין מקור תוקף יחיד לנקודת המוצא שלנו, וברור מכאן שאין אצלנו שום בעל־תפקיד בו מתגלם במיוחד תוקף זה או אחר. יהדותנו היא בלתי־רבנית – זו נקודת־המוצא שלנו. כל מה שאנו יכולים לומר על **כולנו** הוא שאיננו מקבלים על עצמנו את נקודת־המוצא של בני־הפלוגתא שלנו – סמכות רבנית כמקור תוקפם של סדרי־החיים ואופיים.

יהודי מתוך בחירה

ומכאן? לאן נמשיך מכאן?

ובכן, יהודים לא־רבניים אנו. תכנים רבים לנו והם יונקים, בראש ובראשונה, מן ההגדרה **הלאומית** בה אנו מגדירים את זהותנו כיהודים. אנו יהודים לא מפני שההלכה הרבנית פוסקת כך, אלא מפני שאנו מקבלים על עצמנו חיוביה וסמליה של הלאומיות בה נולדנו וגם, מאוחר יותר, גם בחרנו. אך לא נכנה עצמנו יהודים „לאומיים" כיוון שאין אנו רוצים ליצור את הרושם שיהודים אחרים, רבניים, אינם לאומיים. גם בהם יש לאומיות. כשם שבנו יש קיום מצוות או שמירת מסורת. ואולם בעוד שאצלם הלאומיות (באם אין הם שייכים למתנגדים לה באופן מר מאוד) נגזרת מן הרבנות, הרי אצלנו היא נגזרת מן הלא־רבנות, כלומר מרצוננו הנחוש לחיות חיי־פרט וחיי־ציבור יהודיים, בלי להיות תלויים בסמכות הרבנית.

כיצד לעשות זאת בלי להיגרר לעמדת נחיתות?

איך להנחיל זאת לדור שני, שלישי ורביעי?

איך לחיות באופן חיובי הגדרה שמטבעה היא שלילית?

יש תשובה לשאלות אלו, אך היא יכולה להינתן רק לאחר שכל אחד מאתנו יאמר על עצמו (ויבין מה הוא אומר): אני יהודי לא־רבני!

חבר קיבוץ געת־חיים איחוד. בן 34. נשוי + 4. למד בחוג למחשבת ישראל ב„אורנים". ערך את „שדמות", פרסם ספר שירה („הדיבור המתחיל"). כיום מחנך ומורה (היסטוריה של הציונות, תנ"ך) בבית־הספר המשותף „חוף הכרמל".

על קצה הלשון

יעקב רבי

הפולמוס תם אך לא נשלם

...עדיין העניין שנוי במחלוקת, לכאורה: עדיין הוא על סדר־היום של „נכון" או „לא נכון", של עברית מתוקנת או שגויה: האם נתיר בדיעבד את השימוש בצורה „יש לי את הכסף", „אין לי את הספר", „היה לי את הידע הדרוש", כפי שמציע למשל בלשן מובהק, פרופ' חיים רבין, הואיל וצורה זו מעידה על הצורך החיוני, הלגיטימי, למלא חיסרון שהעברית סובלת ממנו, חסרונו של פועל־קניין המצוי בלשונות הודו־אירופיות, כגון To have באנגלית? או שאין להשלים בשום פנים עם „יש לי את ה—", כפי שטוענים לשונאים פוסקנים (נורמאטיביסטים), משום שאין לצורה זו אחיזה כלשהי ותיעוד כלשהו בלשון הדורות, עד לעָבָר הקרוב, והיא מנוגדת בתכלית למורפולוגיה, לתורת־הצורות העברית, שלשוננו נוהגת על־פיה מבראשית (למן הפסוק הראשון שבתורת משה) ועד העיתון של היום ועד בכלל?

אלא שלפרופ' רבין יש גם טענה חלופית. כזכור לקוראי המדור, הוא אומר שאם „יש לי את הספר" נחשב לשגיאה, בדין לראות גם ב„יש לי הספר" („יש לי" בלעדי מילית — המושא — הישיר „את") משום שגיאה, כיוון שגם ל„יש לי ה—" אין שום אחיזה ותיעוד בלשון המקורות. מדוע איפוא מכשירים אנו (פוסלי „יש לי את ה—") ביטויים כמו „יש לי הכבוד", „יש לי הזכות", „היתה לי ההרגשה" וכיו"ב?

בעל קצה הלשון מ־18 באפריל הבאתי את מכתבו של דוד בן נחום, המשיג על פרופ' רבין להוכיח שלצורה „יש לי הכסף" (בניגוד לצורה „יש לי את הכסף") מצינו תיעוד בלשון המיקרא, ואפילו „מפי הגבורה": אומר דוד בן־נחום: „„לי הכסף ולי הזהב" — אלה דברי ה' מפי הנביא חגי (ב', 8): אני טוען שזוהי צורה מקוצרת של „יש לי הכסף ויש לי הזהב"... בפסוק זה הנביא ממריץ את העם לבנות את בית־המקדש, ומבטיח לו שלה' יש די כסף וזהב בשביל לבנות בית חדש שכבודו יהיה גדול אף מזה של הבית הראשון".

על השגה זו משיב עתה פרופ' רבין: „...בזה יש כביכול הוכחה שמשפטים כמו ומנו כגון „יש לי הפרטים" כשרים על פי המקורות. ואולם ההוכחה איננה הוכחה, כי הזיהוי בין „לי הכסף" וגו' ובין „יש לי הכסף" פשוט איננו נכון. אילו היתה זו המשמעות, הרי בתרגום הארמי היה צריך להיות „אית לי" (יש לי) כספא וגו' — אבל כך לא כתוב שם, אלא „דילי כספא ודילי דהבא", כלומר: שלי הכסף ושלי הזהב. כל הכסף והזהב שייך לקב"ה ולא לאחר, וכן מפרשים אבן עזרא „בכל מקום שלי הוא" ורד"ק „ביד מי שהוא שלי הוא, וברשותי לנוטלו מזה ולתיתו לזה, ואני אתן בלב הגויים להביא אל הבית הזה כסף וזהב לרוב". כן גם בדוגמה השנייה (המובאת בשם דוד בן־נחום, — י"ד), מדברי הימים א' כ"ט, 11, „לך ה' הגדולה והגבורה וגו'; התרגום הארמי כותב „דילך ה' רבותא וגו'" = שלך ה' הגבורה. * * יש להוסיף את שיר השירים ו', 3, ששם מסביר אבן עזרא „אני שלו והוא שלי", ורש"י, בהתייחסו למשמעות המטאפורית, מפרש „אני לדודי ולא אתם לו". בכל המקרים הללו המשמעות היא „שייך לפלוני" ולא „יש לפלוני". כך גם מתורגם בשלושת הפסוקים בתרגומי התנ"ך בלועזית (אנגלית, צרפתית, הולנדית, אספרנטו) שבדקתי.

„מלבד העובדה, שהפירוש המובא במאמרך (כנ"ל, בשם דוד בן־נחום, — י"ד), צריך במקרה זה גם להעיר על שיטת ההוכחה הנקוטה. מי שאומר, כי „לי הדבר" בפסוקים הנ"ל אינו אלא קיצור של „יש לי הדבר", טוען בכך שהמשפט „יש לי הדבר" (בה"א הידיעה) היה מבנה תקין בלשון המקרא, אף על פי שבכל התנ"ך אין אף דוגמה אחת של מבנה זה. * * דרך זו לנתח ולהשלים משפט מקראי על פי מבנה של העברית החדשה הינו ההיפך הגמור של הגישה, שלפיה שימוש הלשון המקראי הוא הבסיס לקביעת כללים למותר ולאסור בלשון ימינו".

עד כאן עיקר תגובתו של פרופ' רבין. אפילו אם הדין עימו, ואין לקבל את הצעת דוד בן נחום ש„לי הכסף ולי הזהב" הוא בעצם צורה מקוצרת של „יש לי הכסף ויש לי הזהב" — מכל מקום המבנה „יש לי ה—" (יש לי הזכות, יש לי הכבוד, גם יש לי הכסף) הוא מבנה כשר וישר או קָבִיל (כלשונו של דוד בן נחום), בניגוד למיבנה „יש לי את ה—", שפשט או פָשָה לאחרונה, ואף־על־פי שגם „יש לי ה—" איננו מצוי בתנ"ך. וכבר נזדמן לי להסביר במדור מ־18 באפריל מדוע טעמי ומיטב הרגשתי אומרים לי ש„יש לי הכבוד", „יש לך האומץ" וכו' הם מבנים של עברית מתוקנת. מה שגורם שביטוי כמו „יש לי את הכסף" יהיה שגוי הוא אכן שירבוב מילית — המושא — הישיר „את" אחרי „יש לי" ולפני שם־עצם מיודע, לפי שהימצאות המילית הזאת היא שיוצרת את הרושם המוטעה כי „יש לי", „אין לי", „היה לי" הם כביכול פעלים, פעלים יוצאים, פעלי־קניין.

ואף זאת: מיבנים כמו „יש לי הכבוד", „יש לי הרצון" נחשבים כשרים לשימוש גם אם אין להם סימוכין בלשון המיקרא, משום שהם חדרו לעברית ונשתרשו בה בזמן שעוד „לא היתה נורמטיביות" (כדברי פרופ' רבין במכתב קודם), כלומר בטרם נשתררה בלשון מערכת פסקי־הלכה, איסורים והיתרים ו„טעמי־מצוות" (מדוע מותר לומר כך ומדוע אסור לומר כך), ואילו השימוש ב„יש לי את ה—" החל להתפשט רק בשפת־הדיבור של הדור האחרון, לאחר שקמה לנו נורמאטיביות ולא רק חכמי־לשון מופקדים על מישמר תקנת העברית אלא כל משכיל עברי יש לו איזו תודעה של לשון מתוקנת ולשון מגומגמת, אף־כי לא תמיד מחוור לו מה מתוקן ומדוע. על כל פנים, רבים רוחשים כבוד לשפת המקורות ובראש וראשונה ללשון התנ"ך, ויש רצון לקיים ככל האפשר את הרציפות הלשונית, שכן התנ"ך וספרות חז"ל הם גם היום ספרות חיה וחשוב שנהיה מסוגלים לקרוא ולהתמצא בה באופן בלתי־אמצעי.

הפולמוס על „יש לי את ה—" ו„יש לי ה—" מן הסתם עוד לא נ ש ל ם, אבל הוא ת ם — הוא תם במ ד ו ר נ ו, כי רב־מרי נדרשנו לו והגיעה השעה לפנות את השטח לדיון בסוגיות אחרות...

כוסית

שמואל בונים

מטאטא חדש

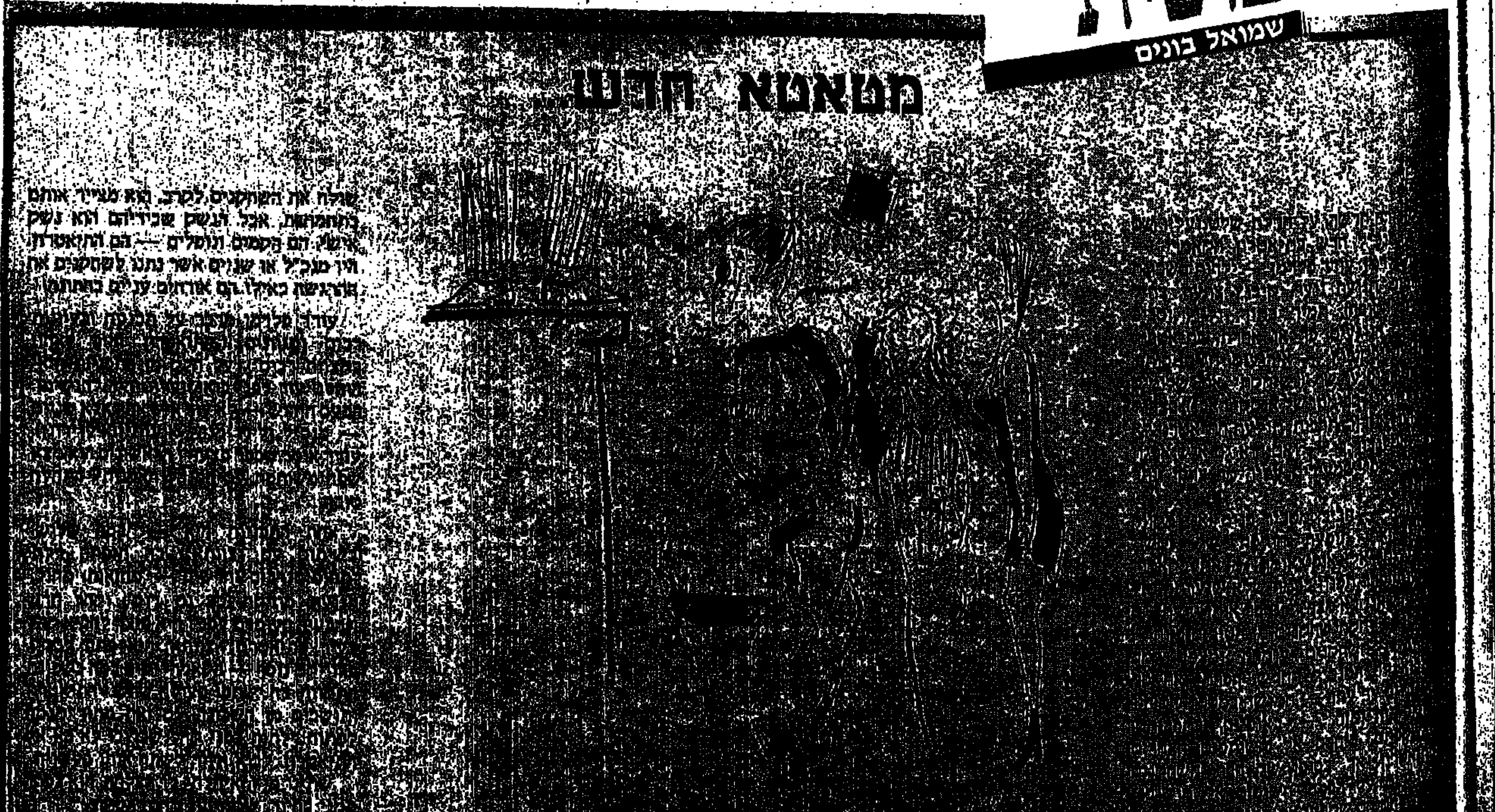

שלום בית

חיה יוסף

מבקש גב חדש — אם אפשר

גם זאת ישראל

לפני 1947 עלה משה שטיינבץ מרומניה לארץ. עבר את כל תהליכי ההסתגלות, החל ממחנה עולים, חיפוש עבודה, גיוס, מלחמת העצמאות ובינתיים אפילו התחתן ונולד לו בן. לפני 20 שנה התחיל לעבוד בתחנת דלק של חברת „פז" בכביש אלוף־שדה. תחנת דלק שמהר מאוד נהפכה לידועה מאוד אצל נהגי מכוניות — צירתים וחיילים: לא רק בגלל המסעדה של ..., אלא בזכות משה. מאז שאני מכירה אותו. זה בדיוק 20 שנה, הפך את תפקידו כמחלק דלק ושמן מנוע, למקצוע בעל ערך מקצועי (טכני) וערך אנושי (לנהגים). משה מכיר את לקוחותיו, יודע את בעיותיו של המנוע ואת בעיותיו של הנהג. מקבל את לקוחותיו תמיד בשאלה והשאלה: מה שלום הבן. או הבת. ... או הבעל? מה עם הגב ואיך נרפאה ..., והאם מצאו למה יש לך דליפת שמן ולמה ה„טורים" כל כך גבוהים? זוכר את כולם בשם ויודע מי אוהב שינקו את השמשה ומי תמיד ממהר.

משה כל כך אדיב. עד שאפילו הנהג הנרגז ביותר לא יכול להוציא את רוגזו על משה. אליו מדברים בנימוס ואומרים „תודה" ו„בבקשה" ושואלים גם מה שלומו. שלומו לא כל־כך טוב. מאז, וזה כבר כ־16 שנה, שנפטר בנו הצעיר ממחלה ממארת, משה לא מחייך. בנו השני התחתן, ונולד לפני שש שנים נכד. רק כשהוא מדבר על נכדו עיניו מחייכות.

לפני כמה חודשים זכה משה שטיינבץ לכבוד גדול. תעודת עובד מצטיין. שאלתי אותו: מה תבקש עוד? משה, בדומה לבונצ'ה שווייק ענה בפשטות: „שלא יכאב לי הגב. זה כל כך קשה לעבוד עם כאבי גב..." לו הייתי אלוהים הייתי נותנת למשה גב חדש. כל כך מגיע לו. הוא אחת מהדמויות המופלאות שאפשר עוד לפגוש בכבישי ארצנו.

בוחן כליות ולב למכוניות

עצות מהשרוול

פעם... הסבירו לנו בעלי המלאכה מה הם עומדים לעשות במכשירים „המ־קולקלים" שלנו. אמרו לנו מה נהרס, מה רצוי שיה צריך לתקן. אפילו ידענו את מחיר התיקון. היום... אתה מוסר את המגהץ או את המכונית שלך או את מכונת הכביסה שלך ואין לך מושג איזה חלק באמת החליפו, האם הפריט הוא „תחליף מחודש" או פריט חדש שמתאים למכשיר שהבאת לתיקון.

לי יש תמיד הרגשה כמו לפני ניתוח, כשאני מביאה את המכונית שלי לתיקון או אפילו רק ל„שירות" כלשהו. אסור להיכנס לאולם המלאכה, ורק מנהל העבודה מדבר אתך ואין לך מושג מי באמת טיפל במכונית שלך. אי־אפשר גם לדעת האם באמת החליפו את הפריט המקולקל בחדש או מחודש, ואין לך ברירה אלא לחייך ולשלם את המחיר, שתמיד נראה מוגזם ביותר.

יש עוד בעיה במוסכים שלנו: אתה בא ואומר שהמעצורים לא בסדר. אז מתקנים אותם, ואם יש עוד אי־אלה בעיות — הן המוסכניק והן אתה לא יודעים על כך, כי כדי לברוק את יצירת המאה שלנו, המכונית, צריך לפתוח את כל המערכת ובכלל... אתם יודעים היטב כמה זה יעלה, כי זה תמיד יעלה עוד יותר מאשר חשבתם ומחוץ לזה, לא תמיד אנחנו בטוחים שהיה קלקול דווקא בפריט זה או אחר.

יש חרשות לכל הנהגים שאכפת להם שהמכונית שלהם תהיה בסדר, ותקבל אך ורק את הטיפול הנחוץ לה: „אלטו מערכות", יבואנית ציוד למוסכים ולתעשייה, הביאה לישראל מחשב „אול־טסט" לאבחון תקלות במנוע. כיוון שהמכונית המסכנה שלי, אוטוביאנקי, הייתה אחת משפני הניסיון, אני מוסרת ברצון ובהתלהבות את המידע שקיבלתי. לאחר תהליך הבדיקה שנמשך בדיוק 7 דקות והשאיר אותי עם פתק ביד, בו נרשם בדיוק על־ידי המחשב מה חסר למכונית, מה בסדר, ומה צריך לתקן.

הפעלת האול־טסט מאוד פשוטה. ליד המכונית הנבדקת עומדת עגלה שעליה מותקן מחשב האול־טסט, המובא לישראל מארצות־הברית. את העגלה אפשר להעמיד בכל מוסך או אפילו במגרשי חניה. למחשב אין צורך בחיבור לחשמל, הוא מופעל על־ידי מצבר המכונית הנבדקת. הוא מתייחס לנקודות־מגע ובכלים תשמליים שבמנוע ומסביבו, ללא פירוק חלקים. המחשב „שואל" והמחשב „עונה". ממצאי הבדיקה נראים ויזואלית על צג, וגם מודפסים על־גבי דפים. המראה דומה מאוד למעקב אחרי חולה הנמצא בטיפול נמרץ.

המכשיר בודק את חום המנוע בתנועה, מצב מצבר ומתנע, זרם בתנועה, מתח בתנועה, סיבובים בתנועה, השוואות לחץ הדחיסה, תת־לחץ במנוע, ועוד בדיקות רבות. בסוף מקבל בעל המכונית מסמך וכו הוא יכול לקרוא ולדעת בדיוק מה מצב המנוע של מכוניתו. צוות המוסך לא צריך להתווכח עם הלקוח, כי לפי סיכום המחשב יודעים בדיוק מה צריך לתקן במנוע.

בחודשים הקרובים תזמין חברת אלטו בעלי מוסכים ומכונאים להדגמת המחשב, שהוא קל לשימוש וברור לבעלי רכב כלשהו.

מגדלים לעשירים בלבד

הקניה הנכונה

גיה ברורי נולדה לפני הרבה שנים בירושלים. אביה, המחנך והוגה הדעות א.מ. ליפשיץ, היה ממקימי החינוך העברי בישראל. הוא הקים סמינרים למורים וכיהן כמפקח על בתי־ספר דתיים. בגיל 19 עברה גיה מירושלים לתל־אביב ולמדה את מלאכת התפירה. מהר מאוד הפכה לתופרת־צמרת, מעין לולה בר של הימים ההם, ואולי אפילו מפורסמת יותר. התחתנה עם איש תל־אביבי ידוע, נולדו להם שתי בנות, וביתם היה אחד המרכזים התרבותיים של תל־אביב הקטנה. הם גרו ברחוב יבנה, בדירת פאר גדולה, ואחרי שהבנות עפו מן הבית, והבעל נפטר בשיבה טובה, עברה גיה לגור בדירה יפה ונוחה במרכז העיר ברחוב בזנון. לפני שבועות אחדים רציתי לבקרה והתברר שגיה עזבה את דירתה ועברה לגור בבית אבות.

הייתי המומה כי גיה, בעלת מכונית, חברה בחברה לארכיאולוגית, מרצה ומייעצת בבית־ספר לאופנה ולמלאכת יד — גיה עברה לבית אבות. גיה, שעברה את גיל ה־70 הרגישה לא בטוחה בבית לא מוגן וחיפשה דרך ליהנות מחייה מבלי לפחוד ולדאוג. היא מצאה מקום מגורים העונה, לדבריה, על כל דרישותיה: מגדלי הים התיכון, בבת־ים. מרכז מגורים לאוכלוסיה בוגרת. המגדלים הם, בעצם, מלון מפואר. בכל דירה שני חדרים מצוידים בארונות קיר, מטבחון, שירותים נאים, טלפון, מיזוג אוויר ומראה מרהיב לים מכל החדרים. פעם בשבוע מנקים את הדירה, ומלבד חימום וקירור ומים משלמים הדיירים את כל ההוצאות ומרהטים את הדירות ברהיטים האישיים של עצמם.

הלכתי, אפוא, אל גיה כדי לראות אותה ולקבל מידע על החיים החדשים שלה. נכון, הדירה מקסימה, אך נוחה. נכון, היא כבר לא גרה בתל־אביב, אך בת־ים קרובה לעיר. נכון, זה מאוד ביוקר. אך עבור המגורים המתאימים, אמרה גיה והתברר: דמי־כניסה לדירת חדר אחד הם 31,300 דולר, לדירת שני חדרים לבודד — 47,000 דולר; לזוג — 52,000 דולר בדירה יוקרתית — 67,600 דולר. המחיר כפול אם קונים את הדירה לכל החיים. הסכום שיש לשלם מדי חודש (כלי ארוחות) — 300 דולר. אפשר לקבל ארוחות במגדלי ים־התיכון עבור תשלום נוסף.

לא אכנס יותר לפרטים. בוודאי קיבלתם מושג על תנאי הכניסה ל„מלון" כזה. רוב המגורים המוגנים הפרטיים עובדים על אותו פרינציפ, ולא יאומן כמה בתי־אבות יוקרתיים כאלה נבנים, למרות השפל בבנייה היום. רוב הפרוייקטים מוקמים בגלל הביטחון אליו שואפת האוכלוסיה המבוגרת (גילאי 55־80 וככל שהגיל גבוה יותר — המחיר נמוך יותר) וכדי לא לרדת ברמת החיים שלהם הם מוכנים לשלם מחיר גבוה עבור נוחיות זאת. דמי הכניסה נעים בין 30 ל־100 אלף דולר, והסכום החודשי נע בין 300 ל־1000 דולר. בתי־אבות יוקרתיים נבנו ואוכלסו כבר בכפר־סבא, ראשון־לציון, רעננה, רמת השרון, חיפה, רחובות, באר־שבע, אשקלון, תל־אביב ולפני שבועות אחדים סיפרנו על בית־אבות מפואר של חברות ויצ"ו. יש מקומות בהם קיימת אפשרות של החזרת חלק מדמי הכניסה ליורשי הדיירים אחרי מותם. יש אפשרות של כניסה בדמי מפתח, קנייה לכל החיים או שכר חודשי. בכל מקרה מכבדים את הכסף, כלומר נותנים לדיירים את המקסימום של נוחיות וביטחון, טיפול בימי מחלה, בידור, מתאים לגיל והבריאות ו... במקסימום של כסף.

יש, כמובן, גם בתי אבות ודירות מוגנות מאוד־מאוד טובות, שנבנו על־ידי „משען", קרן הגמלאים, ועוד עובדים. עליהם בפעם אחרת.

גיה מאושרת בביתה החדש, למרות שפתאום היא חיה בדירה קטנה. היא אומרת שאינה נמצאת הרבה שעות בדירתה. במגדלים יש אולמות קריאה, חדרי עיון, בריכת שחייה, מגרשי משחקים וספורט וכל זה, במקרה, שיש גם מצב טוב בבנק.

העידן הבא במכוניות מסחריות התחיל

מאז ירדה הטרנזיט הראשונה מפסי הייצור ועד היום נמכר מספר מדהים של מעל 2 מיליון כלי רכב מדגם זה. זהו ללא ספק אחד מסיפורי ההצלחה הגדולים בענף הרכב המסחרי במאה הנוכחית. עכשיו התחיל הפרק החדש.

זו לא רק התפתחות זו גם מהפיכה.

מדוע מצאה לנכון חברת פורד לבצע שינויים ברכב כל־כך מצליח, השולט על שליש משוק המכוניות המסחריות בעולם? התשובה פשוטה: כדי לעשות את אותו רכב מוצלח עוד יותר. פורד שילבה בתכנון הטרנזיט החדשה את כל התכונות המצליחות של הטרנזיט בשנים האחרונות עם הטכנולוגיות המודרניות המתקדמות ביותר.

הטרנזיט החדשה חסכונית ונוחה עוד יותר, בעלת כושר העמסה גדול יותר ונוחיות גישה להעמסה טובה עוד יותר.

פריצת דרך בצריכת דלק והוצאות אחזקה.

פורד עשתה את הטרנזיט החדשה חסכונית יותר לאחזקה. האירודינמיות משפרת באופן דרמטי את מקדם הגרר של המכונית כך שרק מכוניות מעטות יכולות להשתוות אליה. מנוע ה־2 ליטר בנזין הוא מבין המנועים האמינים ביותר והחסכוניים ביותר. אף רכב אינו יכול להתחרות בתצרוכת הדלק הנמוכה של מנוע ה־2.5 ליטר דיזל, עם הזרקת דלק ישירה. הוסף לכך את מסורת ההילוכים האמינה של פורד ויש לך נוסחה מוצלחת ביותר לחסכון בהוצאות.

(בטרנזיט החדשה ממסרה בת 5 הילוכים כסטנדרט בדגמי הדיזל ו־4 הילוכים כסטנדרט במנועי הבנזין).

מימד חדש בנוחיות הנוסעים ובהובלת מטענים.

באשר לנוחות ולכושר ההעמסה, הטרנזיט החדשה מתפארת בהם עד אפילו יותר מאשר בדגמים הקודמים.

טרנזיט קומבי - השילוב המושלם בין מכונית נוסעים חדישה לבין מכונית מסחרית יעילה. הגישה העיצובית החדישה מאפשרת הסעת 11 נוסעים בנוחות מירבית. זוהי למעשה מכונית פרטית ל־11 נוסעים.

טרנזיט מסחרי - דגמי הטרנזיט המסחרי מעניקים שיפור של 13% בשטח ההעמסה, עם תא מטען של 6 מטר מעוקבים. ניתן לקבל את הטרנזיט המסחרי גם עם הגבהת גג חלקית, דבר שמשפר את נפח ההעמסה ב־22% נוספים. כושר ההעמסה של הטרנזיט המסחרי, הוא בין המעולים ביותר בין המכוניות המסחריות.

דלת הזזה צדדית חדשה וקלה במיוחד לפתיחה ולסגירה משפרת את הגישה להעמסה ומאפשרת הכנסת מטענים רבים ללא כל מאמץ.

העיקר שהנהג יהיה מרוצה.

480 מיליון דולר הושקעו בפיתוח הטרנזיט החדשה, תוך שימוש בטכנולוגיות חדישות, חומרים מתקדמים והנדסת אנוש מתוחכמת. כל זאת כדי להעניק לך הנהג את הרגשת הנוחות של נהיגה ברכב פרטי עם השילוב של רכב מסחרי יעיל ופונקציונאלי. בטרנזיט החדשה, בתא הנהג 30% יותר שטח חלונות וגם דלתות רחבות יותר. המושבים נוחים ובטוחים, אפילו יותר מהתקנים המחייבים של השוק האירופאי המשותף. בדגמי הטרנזיט החדשים מערכת מיתלים קדמיים עצמאית נפרדת לכל גלגל המעניקה נוחיות רבה בנהיגה ושליטה מעולה ברכב. הוסף לכך את יתרון ההנעה האחורית המבטיחה אחיזת כביש מעולה ונהיגה בטוחה ונעימה - ויש לך את השילוב המושלם של מכונית נוסעים חדישה ומסחרית מעולה.

הכנס עוד היום לאחת מסוכנויות פורד ברחבי הארץ.
בסיפור ההצלחה הנקרא פורד טרנזיט העידן החדש התחיל גם אצלך.

Ford

פורד טרנזיט החדשה

חברה ישראלית לאוטומובילים בע"מ מפיצי פורד בישראל
תל־אביב, רח' יגאל אלון 59 פינת יצחק שדה, טל. 03-333221.
ירושלים, רח' המלך דוד 14, טל. 02-226141, חיפה, רח' יפו 145, טל. 04-531171.

סוכני משנה: מוסך דוב, קרית שמונה - 067-40205, פריד דאהר, נצרת - 065-55266. אריה חלקי חילוף, טבריה 067-91317. שחף, עפולה - 065-23875. מוסך שביט, רמת ישי - 04-934933. חברת מרון בע"מ, חיפה - 04-731291. אחים קפלן, חדרה - 063-22937. מוסך מיכה חיץ, כפר חיים - 053-91462. סע-נת, נתניה - 053-23852. מוסך החוף, הרצליה 052-555463. אחים לוי, גבעתיים - 03-768011. מוסך רייכמן, רמת החייל - 03-479244. ק.פ.ב., יפו - 03-823449. אחים זלצמן, ראשון לציון - 03-941385. מוסך נאמן קסטינה, באר־טוביה - 055-82454. מוסך היימן ש.ח.ה., אשדוד - 055-56778. אלדן אשקלון התחבורה בע"מ, - 051-22284. עזרא ירוחם ובניו בע"מ, באר־שבע - 057-72277. מוסך דיזל אילת, אילת 059-76913.

„לגדול עם אוסף דיין"

מאת חיים מאור

יש שגדלו עם זה, יש שגזלו את זה. לנו נותר להתבונן. מוצגים מן התערוכה

צעצוע בצורת איל (נגרר באמצעות חוט דרך החורים ברגליים) מהמחצית השנייה של האלף השני לפנה"ס

מצבת קבורה מצרית, (כורכר) 1300 לפני הספירה

אשה (חרס) תקופת הברונזה המאוחרת ב' 1400—1300 לפני הספירה

ארונות קבורה (חרס)

השם „דיין" שייך לרשימת השמות שאנשים אוהבים להשמיץ. לרבים יש אפילו סיבות טובות לכך. אחרים קושרים לשם מיתוסים – ארץ־ישראליים־גבריים.

אבי, חינך אותי להתרחק מפוליטיקאים ולא לתת אמון במיוחד בבעלי דם־כחול, מדי חאקי ו„תיבות פנדורה"... לכן, אין בכוונתי כלל להיכנס לסוגיית „הדרכים השונות" בהן „השיג" דיין את האוסף הארכיאולוגי שלו, במרוצת הקריירה הצבאית־מדינית שלו. ינוחו עצמותיו בקברו בין קברי נהלל ובבניין ישראל ננוחם.

עצמותיהם וחפציהם השונים של „ילידי העת־העתיקה בא"י" זוכים, אף הם, סוף־סוף, למנוחה נכונה, דהיינו בתוך ויטרינות במוזיאון ישראל בירושלים. שם מקומם „הטבעי" ולשם היו צריכות להגיע כ„דרך־כל־בשר ארכיאולוגי". הצופה אשר יבוא, בין החודשים אפריל־אוקטובר 1986, על מנת להתבונן באוסף „האיש וארצו" יוכל להתעלם מן הסוגיה המשפטית־תחוקתית־תקדימית של „האיש וחוקי ארצו" ולהתפעל מן הממצאים.

התערוכה כוללת כ־900 חפצים ארכיאולוגיים, בהם ארונות קבורה גדולי־ממדים, כלי־חרס, צלמיות ופסלי דמויות אדם ובעלי־חיים. חפצי האוסף מייצגים את רוב השלבים הארכיאולוגיים בא"י מן התקופה הניאוליתית ועד כלי־חרס מוסלמיים מן המאה ה־13 לסה"נ.

מוזיאון ישראל טרח רבות ברכישת האוסף, בהכנת הממצאים לתצוגה, במיפוים וקטלוגם, כי מדובר באוסף של אדם, שעסק בנושא לא כארכיאולוג מלומד, האוסף בשיטתיות; אלא כ„רומנטיקן המתרפק על עברה של הארץ", בניסוחו המחניף של פרופ' יעקב משורר, אוצר התערוכה. הקטלוג המפואר, המלווה את התערוכה, מכיל הסברים מפורטים על כל ממצא. יעל דיין, בדברי־הקדמה לקטלוג, מספרת, בלא־מעט נוסטלגיה, על „העניין והעיסוק שהיה לאבא בארכיאולוגיה"; על ה„קסם" שנחשף לעיניהם, לא כ„צעצועי" ילדות, אלא חלקי־תשבץ, כתבי־חידה, עדות לחיים, עדות לתפארת והרס, עדות לתרבות הקבורה והמוות"...

היא מסכמת: „החוויה העצומה של „לגדול עם האוסף"... בוודאי השאירה חותם שונה על כל אחד מאתנו".

עתה מתאפשר גם לנו „לגדול עם האוסף" ואני מקווה כי לאחר הצגתו כתערוכה המלווה בשערוריה־תקשורתית־מושכת־קהל, ידאגו עובדי המוזיאון לפזר את תכולתו בין המוצגים הקיימים באגף הארכיאולוגי ושכבת אבק־הזמן תכסה על „אבק הכוכבים".

אשה ערומה, שוכבת (לוחית אבן) כנראה מנחה לוואי לקבר (1400־1200 לפני הספירה)

„מסכה" (אבן גיר), כנראה לפולחן מתים;

כל יום

22.5—16.5.86

מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

16.5.86

08.15 קשת וענן — חלום ישן מדינה חדשה
08.40 מסך לספרות (יסודי) — לאן נעלמת השמש
09.00 מוסיקה ד'־ו' — מי בחלילית 14 — קופצים אוקטבה
09.20 לשון ותקשורת ג'־ה' – הכללה 2
10.10 חשבון ו'
10.30 הגיל הרך — בבית של פיסטוק — לנצח להפסיד
11.00 מדעי הטבע (יסודי) — תעבורה בהליקופטרים
11.15 חברה ותרבות (יסודי) — סופרים מספרים — אורי אורלב
11.45 אזרחות (חטה"ב) — דעיכה והתעוררות — יהדות ברית המועצות
12.15 חברה ותרבות (על־יסודי) — ישר ולעניין — מאחורי הקלעים
12.45 מוסיקה על־יסודי — העשרה — קולות וצלילים — צלילי המיתרים
13.30 דיזי גילספי — החצוצרן דיזי גילספי בהופעה עם להקת הג'אז

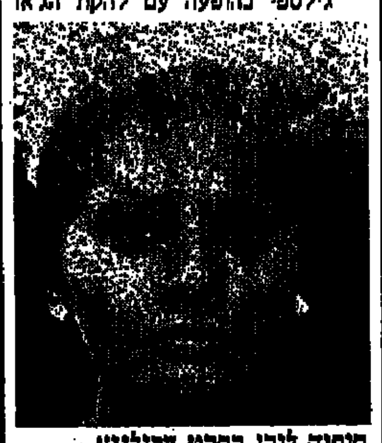

סופיה לורן בסרט הקולנוע „נישואין נוסח איטליה" (22.00)

שלו בפסטיבל הג'אז הבינלאומי במונטריאול
14.30 האוניברסיטה הפתוחה: דמוקרטיות ודיקטטורות — נשיא ארה"ב — כח רב מדי? נקודת מבט — חיידקים ותזונה
15.00 התפוצה האידית — קורותיה של התפוצה האידית במזרח אירופה
16.00 ערב חדש — מוסף לשבת
16.30 קיצור החדשות (ערבית)
16.32 צוות לעניין — סדרת סרטי פעולה
17.20 לקט שירים (ערבית)
17.30 סרט ערבי
19.20 על המרקע (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 שירים לשבת
20.05 ערב שבת — סדרת שיחות של הרב שמואל אבידור הכהן
20.15 מבט ליל שבת
21.15 תוצרת הארץ — עם אריק איינשטיין
22.00 נישואין נוסח איטליה — סרט קולנוע
23.40 פסוקים לשבת וחדשות.

סרט קולנוע — „נישואין נוסח איטליה". *אלמן איטלקי אמיד נושא לאישה את מי שהיתה שנים רבות סוכנת הבית שלו וגם פילגשו. יש לו הסתייגויות חברתיות ולבטים רבים בקשר לרעיון ההתקשרות איתה בנישואין, אך היא מצליחה להביא אותו לכך. זו סאטירה חברתית נוקבת על מנהגי האיטלקים הנאפוליטנים, שנכתב במקור כמחזה קומי אדוארדו דה פליפו. בתפקידים הראשיים: סופיה לורן ומארצ'לו מסטרויאני. במאי: ויטוריו דה סיקה. שנת ההפקה: 1964. שעה — 22.00*

שבת טלוויזיה

17.5.86

16.00 ידיד לעת צרה — שם הפרק: הכבאי — חלק ב'
16.30 איש הסואץ — סדרת דרמה
17.30 קיצור החדשות (ערבית)
17.32 מצעד להיטים (ערבית)
18.00 שיגעון המכוניות — סדרת תעודה פרק רביעי: המשוגעים לרכב. השפעת המכונית על החברה ועל הסביבה
18.30 תכנית מיוחדת לחודש רמדאן (ערבית)
19.00 מגזין לאמנות: 1) על הסרט נאריה, 2) על הסרט חיוך הגדי, 3) עבודה משותפת של סדנות יהודים וערבים בבאר־שבע, 4) בגלריות — תערוכת בית־משותף, 5) מבזק ידיעות (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 צירופים, חיים זיסוביץ מארח אישים ואמנים בנושאים הקשורים למורשת ישראל
20.30 קרובים קרובים — סדרה משעשעת
21.00 מבט לחדשות
21.20 ספורט: משחק השבת
22.20 מאגנום, חוקר פרטי — סדרת סרטי מתח ופעולה
23.05 פרדייז — תכנית בידור בהפקת הטלוויזיה האיטלקית, על בימת הבידור באולם פרדייז, מגוון של הופעות: ריקודים בנוסחי עמים שונים, באלט, זמרים ידועי שם, ליצנים, להטוטנים ועוד. המנחים הם: אורסטה ליונלו והזמרת האיטלקית הידועה — מילווה

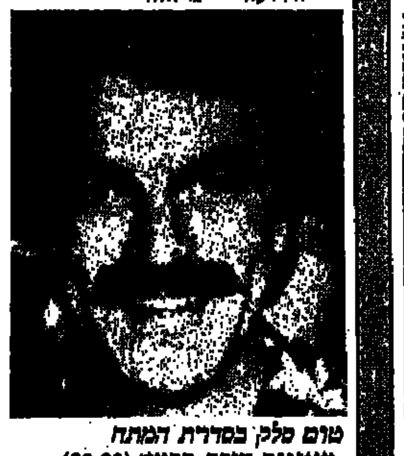

טום סלק בסדרת המתח „מאגנום חוקר פרטי" (22.20)

24.05 פסוקו של מקום — היכן עין שמש המוזכרת במקרא? חדשות.

סדרת דרמה — „איש הסואץ". *פרק שלישי: פרדינאנד דה־לספס משכנע את סעיד, שליט מצריים, להתחיל בחפירת תעלת סואץ. אולם תורכיה המושפעת מאנגליה, מתנגדת בתקיפות לתכנית. דה־לספס יוצא לאירופה, כדי לשכנע את המנהיגים בחשיבות חפירת התעלה. בחוזרו למצרים מתקיף אותו מרגל תורכי, והוא כמעט נהרג. למרות פציעתו הקשה הוא מחליט לנסוע לסודאן דרך המדבר כדי להצטרף לסעיד. שעה — 16.30.*

„קרובים קרובים" — שם הפרק: „אחוזה שוממת". *פעילות רבה בזיטק פ: מצד אחד נערכת המשפחה להצגה בנושא „עמל כפיים", בביתם של גליה וכולו, ומצד שני יש חברה להתמודד עם קיצוצים בתוצאות ועד הבית. שחקנים אורחים: שמואל סגל, חיה רוזובסקה, דוד שמול, חגית רכבי. שעה — 20.30.*

סדרת סרטי מתח ופעולה — „מאגנום, חוקר פרטי". *שם הפרק: „אין צורך לדעת". מאגנום נשכר מטעם ממשלת ארה"ב לאבטח אורחים השוהים בהווילה. מפעיליו מסרבים לגלות לו במה המדובר, ובכך העלילה מסתבכת והולכת. שעה 22.20*

ראשון טלוויזיה

18.5.86

08.15 תלמוד — שניים אוחזין — מאי טעמא
08.40 מסך לספרות (יסודי) — מספריים גנרל ומכנסיים ארוכים
09.00 אנגלית ו'
09.20 השעה שלנו — פרחי בר
10.10 אנגלית ז'
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמד — עקבות בחול
11.00 חשבון ה' — רוחו של קפטיין פיל
11.15 צרפתית
11.30 גיאוגרפיה ה'־ו' — מנהיגות וזהות — מצרים
12.00 ספרות (על־יסודי) — מעשה בנעלים ב'
12.25 אנגלית ט'
13.00 אנגלית י'
14.00 מה זאת אומרת — בג"צ
14.20 פרלודים — ד' — המנצח והמלחין אנטוני הופקינס מביא דברי הסבר קצרים על הפרלודים של רחמנינוב
14.45 ידידי קוראים לי טוני — סיפורו של ילד קנדי עיוור
15.00 האוניברסיטה הפתוחה: מבוא למדעי החיים — מפתחות גן העדן, אמנות בעידן הטכנולוגי — ג'קסון פולוק
16.00 רחוב סומסום — צילום רחוב
16.30 שדון קטן וטוב — פרק 5 — שמחה מהולה בצער בכפר. הכל נערכים לקראת הלווית הגברת מקמיש ונישואי העוורת בטי לדונלד העגלון
17.00 ערב חדש — מנחה דן מרגלית
17.30 בית קטן — סדרת דרמה שם

זוג צעירים בסידרה האנגלית המשעשעת „מלוא הבית" (23.05)

הפרק: חבט אחורה ליום אתמול — חלק ב'
18.20 סרט הנפשה
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 תכנית מיוחדת לחודש רמדאן (ערבית)
19.00 יומן השבוע (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 „להיט בראש" מצעד להיטים עבריים על פי המצעדים של רשת ג' וגלי צה"ל, משולבים גם פזמונים מלהיטי חו"ל, מנחים: שרי צוריאל ומשה מורד
21.00 מבט לחדשות
21.30 סוכן חשאי — סדרת ריגול ומתח הפרק השלישי והאחרון: הקצין הרי מקסים מצליח לגלות את פרטי עברו של אסטרטג הגרעין פרופ' טיילר
22.25 סוף ציטוט
23.05 מלוא הבית — סדרה אנגלית משעשעת שם הפרק: זה רק כסף. פול מהמר בקלפים על סכומים גבוהים, ודיאנה עסוקה במשחק אחר, שמטרתו להביא את בן־זוגה אל החופה. ובתוך כל אלה שני הזוגות עומדים על סף גירוש מביתם המשותף
23.35 פסוקו של יום וחדשות.

תכנית בענייני ספרות — „סוף ציטוט". *התכנית עוסקת הפעם באדיפוס. סופוקלס חיבר לפני כ־2500 שנה את המחזה „אדיפוס המלך". מאז מוזכר שמו של אדיפוס בקשר לתסביך שהגה פרויד. בתכנית ידונו בהיבטים הספרותיים, החברתיים והפסיכולוגיים של המיתוס „אדיפוס". המשתתפים: ד"ר דבורה גילולה, פרופ' שלמה ג. שורש, ד"ר יורם בילו והמחזאי ניסים אלוני. מנחה: ירון לונדון. שעה — 22.25*

שני טלוויזיה

19.5.86

08.15 אזרחות (חטה"ב) — השוק הפתוח (סובלנות)
08.40 בלי סודות — חולם 1
09.00 אנגלית ה'
09.20 חשבון פשוט ד' — ריצופים ופינות
10.05 ארץ מולדת — המלחמה לעצמאות
10.30 הגיל הרך — רגע עם דודלי — מה הבעיה
11.00 ערבית מדוברת — מראג'עה ג'
11.15 אנגלית ו'
11.30 מדעי הטבע ז'־י"ב — גנו של אלדין
12.00 תלמוד — שניים אוחזין — מנא הני מילי
12.25 אנגלית ז'
12.45 צרפתית — העשרה
13.00 אנגלית ח'
14.00 בבית של פיסטוק — לקחת בלי רשות
14.20 אקלימה של ארצות הברית
14.30 המרוץ אחרי השמש — סרט על בעיות אנרגיה סולרית
14.45 FOLLOW ME — קורס באנגלית מדוברת למבוגרים
15.00 בוקר טוב לטל — סרט שמתאר ילד אוטיסט, ומראה בעיות יום יום שאופייניות לו ולמשפחתו, הסרט משודר במסגרת מבצע ההתרמה של אלו"ת
15.20 בלי סודות — ביניים צירה
15.50 מאה ציורים מפורסמים — ציד — ברויגל
16.00 כלבם של בני באסקרוויל — פרק ד' — מתברר שאין זה סר

אושיק לוי, בתכנית הילדים „בלי סודות" (15.20)

הנרי שנרצח אלא גופתו של סלדן האסיר הנמלט שנרצח בטעות במקום סר הנרי. שרלוק הולמס מגלה את קלפיו
16.30 שניים אוחזין — ורמינהו ב'
17.00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף
17.30 עליזה בארץ הפלאות שם הפרק: טווידל די וטווידל דם. טווידל די וטווידל דם התאומים רבים כל הזמן, ותושבי ארץ הפלאות מצפים לראות סוף סוף קרב הגון
18.00 באותו עניין — סידרה שבועית המעלה בעיות של תלמידי תיכון בדרך של פסיכודרמה ומשחקי תפקידים. מנחה: אלירן אלירז
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 סקירת תכניות (ערבית)
18.35 ספורט (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 תהילה — סידרה, שם הפרק: דני דה ברז'ראק
20.50 נקודת חן
21.00 מבט לחדשות
21.30 אין כמו בבית — סידרה אנגלית משעשעת
22.00 זה הזמן — תכנית אירוח
22.50 דמפסי ומייקפיס — סדרת סרטי מתח אנגלית
23.40 פסוקו של יום וחדשות.

סידרת טיולים עם אודי דביר — „נקודת חן". *לקראת ל"ג בעומר נראה מערכות מגורים ומיסתור בחורבת חזן ליד מושב אמציה. מערכת אחת מתוך רבות ששימשו את התושבים ואת המורדים גם בתקופת מרד בר־כוכבא. שעה — 20.50*

שלישי טלוויזיה

20.5.86

08.15 חשבון פשוט ד' — חילוק ארוך
08.40 בלי סודות — חולם 2
09.00 אנגלית ח'
09.20 מדעי הטבע ה'־ו' — התפקוד והמבנה של מערכת העיכול
10.10 אנגלית ז'
10.30 הגיל הרך — רחוב סומסום
11.00 צרפתית
11.15 חשבון ה' — מוטי כופל שברים
11.30 גיאוגרפיה ז'־ט' — אקלימה של ארה"ב
12.00 ארץ מולדת — תצלצל שפתנו בפעמון הכסף
12.25 ספרות (על יסודי) — הוק — שלום עליכם
13.00 מוסיקה ע"י העשרה — באך — קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 4
14.00 השועל — אריק אשבי הוא חוקר בריטי המצלם שועלים במשך ארבעים שנים
14.25 לורל והרדי
14.45 HELLO ISRAEL
15.00 רחוב סומסום — צמאים ועייפים — יום קיץ חם
15.30 קשת וענן — ומה אומר רש"י
15.50 פרפר נחמד — צמיחה
16.15 דיק טרפין — פרק 13: השועל (ב') סוויפטניק מצליח להימלט מהמעצר. הוא מציל את טרפין ויחד הם משחררים את ליידי מאנדרפל מנישואיה הכפויים
17.00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף
17.30 זנב לחדשות
18.00 התלת רגליים — סדרת הרפתקות בדיונית. הפרק החמישי: הנערים מוצאים מקלט

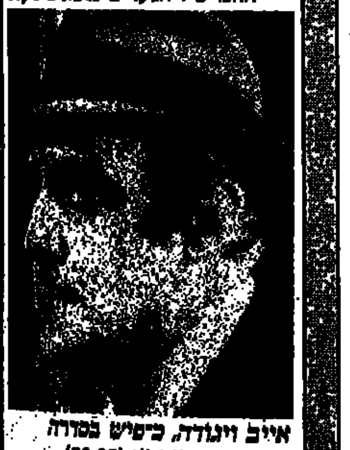

איב וינגדה, כפיש בסדרה „משפחה במבחן" (20.02)

בדירתו של הברון ריקווה, בצרפת. בעזר וויל מתיידד עם אלואיז — בת הברון. הנרי ובין פול מבקשים לעזוב ולהמשיך בדרכם, בינתיים הדוכס מלה מנסה להתנכל לשלושה
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 טלוויזיה — פרק שלישי: ונעבור בשידור חי אל... השידור החי — יתרונה הגדול של הטלוויזיה מכלי תקשורת אחרים
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 משפחה במבחן — סידרה משעשעת חדשה
20.30 כלבוטק — מגזין לצרכנות ולאיכות חיים
21.00 מבט לחדשות
21.40 מבט שני
22.20 גלריה — תכנית העוסקת באמנויות בארץ ובעולם
23.00 האחיות המכוערות — חדשה קומית
23.30 פסוקו של מקום — מבט אל חצוה, המוזכרת במקרא חדשות.

סדרה משעשעת חדשה — „משפחה במבחן" (FISH). *בלש בדימוס של משטרת ניו־יורק ואשתו החשוכה לילדים אומנים לחמישה ילדים של פיש. הבלש שאולין לפרוש. נענה לתחינה של אשתו, ובתום האו... נחיה לביתם של חבורת... בעייתיים, שאיתם הוא צריך להתמודד, בנוסף לכך עליו להתמודד עם טכנותו של ... לביתם. איב וינגדה, פלורנס סטנלי ובארי גורדון, בתפקידים הראשיים. הפרק הראשון: „יום האריה" ... שעה — 20.02*

רביעי טלוויזיה

21.5.86

08.15 ארץ מולדת — המלחמה לעצמאות
08.40 אנגלית ו'
09.00 מדעי הטבע (יסודי) — האם אני נחמד
09.20 אנגלית ז'
10.10 מדעי הטבע ה'־ו' — העיכול
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמד — עקבות בחול
11.00 חשבון ו' — קפטיין האף וקפטיין גרף
11.15 HELLO ISRAEL — MYSTERIES
11.30 מושגים ביהדות — הגענו למצוות
12.00 אנגלית ח'
12.25 אנגלית י'
13.00 מדעי הטבע (חטיבה עליונה) — שעונים ביולוגים בטבע
14.00 העיר האסורה — היא חלק מהעיר סקיין
14.30 מהי עיר?
15.00 האוניברסיטה הפתוחה: צמיחת המדינות באפריקה — אלג'יריה צרפתית
16.00 בלי סודות — ביניים צירה
16.20 פיצוחים — שעשועון טלוויזיה נושא פרסים
16.45 כלכלון — צמיחה כלכלית
17.00 ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר
17.30 שמיניות באוויר — תכנית שבועית בשידור ישיר
18.30 קיצור החדשות (ערבית)
18.32 על ספרות ותרבות 1) אלבר קאמי — סקירה על יצירתו

יונה אליאן, בתכנית על קולנוע „סיפורי בדים" (20.02)

וקטע מסרט מצרי שהופק על פי מחזהו, 2) נעים עריידה — פגישה עם המשורר, 3) מוראד מיכאל — שיחה עם נג'יב נבואני על מוראד מיכאל. מנחים: פרופ' שמואל מורה, פרופ' מ' מילסון, ענן ספרי (ערבית)
19.00 נקו הבריאות: נושא התכנית: סרטן השד א) הגילוי המוקדם וחשיבותו המכרעת, ב) ניתוחי כריתה ושחזור של השד, ג) הדרכה לבדיקה עצמית (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 סיפורי בדים — תכנית דו־שבועית על קולנוע
20.30 שניים אוחזין — על כבוד האדם, כפי שהוא מוסבר בתפיסת המחשבה היהודית, וכיצד הוא משתקף בראי העיתונות
21.00 מבט לחדשות
21.30 מוקד
22.05 רחובות זועמים — סרט קולנוע
23.55 פסוקו של יום וחדשות.

סרט קולנוע — „רחובות זועמים". *סרטו של הבמאי מרטין סקורסזה מבוסס במידה רבה על זכרונות נעוריו. סקורסזה גדל ברובע הניו־יורקי המכונה „איטליה הקטנה", ובו מתרחשת עלילת הסרט. סיפוריהם של צעירים בשנות העשרים המוקדמות שלהם, כולם קשורים עם המאפיונר השולט ברובע, כל אחד מהם ושאיפותיו — מגשים אותה בדרכו. הארווי קייטל בתפקיד הראשי, וכן רוברט דה־נירו שזו הופעה חשובה בקריירה שלו. שנת ההפקה: 1973. שעה — 22.05*

חמישי טלוויזיה

22.5.86

08.15 קשת וענן — סוד המדורות
08.40 בלי סודות — חולם 3
09.00 ארץ מולדת — תצלצל שפתנו בפעמון הכסף
09.20 מדעי הטבע (חטה"ב) — זרימת המטענים במעגל החשמלי
10.10 אנגלית ה'
10.30 הגיל הרך — רחוב סומסום
11.00 אנגלית ו'
11.15 ערבית מדוברת — בדי הרדה
11.30 מדעי הטבע (חטיבה עליונה) — שעונים ביולוגים באדם
12.00 אנגלית ח'
12.25 הסטוריה על־יסודי — העשרה
13.00 אנגלית ט'
14.00 התנין — עיבוד של סיפור מאת הסופר הרוסי פיודור דוסטוייבסקי
14.40 כלכלון — צמיחה כלכלית
14.45 צרפתית
15.00 רכבת ההפתעות — סרט אנימציה
15.20 נילס הולגרסון — פרק 47: הנפח הטוב ביותר — נילס ואוגי עפים על גבו של העורב לחגיגה בכפר הסמוך. בין התחרויות היתה גם תחרות פרזול סוסים ונילס הציל סוס מידיו של נפח בלתי מיומן
15.45 קוסמוס — פרק ח': מסעות בזמן ובחלל — המושג שנת אור
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית
17.30 קיד וידאו — שם הפרק: צרה כפולה
18.00 ילדים בעולם — סדרה
18.25 פסוקו של מקום — מבט אל עין גדי
18.30 קיצור חדשות (ערבית)
18.32 רוצה פתרון — אדם חולה הנאלץ

„נילס הולגרסון", סדרה מצויירת לילדים (15.20)

לבלוע כדורים מידי יום ביומו אינו יכול לצום. אנשי דת ישוחחו על הפתרון לבעייתו (ערבית)
18.45 חידושים והמצאות 1) עיצוב תעשייתי במחשב 2) חקלאות מסוג חדש 3) קשיי הליכה — מעברה ממוחשבת מנחת את בעיותיהם של המוגבלים בהליכה ועוזרת בפתרון לבעיותיהם (ערבית)
19.00 חדשות (ערבית)
20.00 כותרות מבט
20.02 מבט ספורט
20.45 לקראת שידור
21.00 מבט לחדשות
21.30 חיים שכאלה — עם יפה ירקוני החלק השני
23.15 אלה והאחרים — סדרה צרפתית של קלוד ללוש הפרק השלישי
00.10 פסוקו של יום וחדשות.

תכניות טלוויזיה ביום שישי — 23.5.86

בשעה 21.15 — „מסיבה למסיבה".

בשעה 22.15 — סרט קולנוע — „הבה נתאהב". *מולטי־מיליונר צרפתי מעמיד פני שחקן מתחיל, כדי לזכות בקרבתה של נערת מקהלה שהתאהב בה. איש מאנשי הלהקה אינו מעלה על הדעת שהשחקן חסר הכשרונות הזה הוא האיש רב העוצמה שמממן את ההפקה כולה. שני כוכבי־על בסרט זה: מרילין מונרו, ואיב מונטאן. סרט משעשע שבו ריקודים ושירים ידועים והופעות אורחים של: מילטון ברל, בינג קרוסבי וג'ין קלי. במאי: ג'ורג' קיוקר. שנת ההפקה: 1960*

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 16.5.86

13.00 וודי וודפקר. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט — „ווקר". 16.30 ספיידרמן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 מרק ומינדי. 18.30 ווכסטר. 21.00 חיים אחרים. 21.30 סרט ערבי — שעיר לעזאזל.

שבת 17.5.86

13.00 פלאש גורדון. 13.30 הקטנים. 14.00 פליפר. 14.30 ספר ההרפתקאות. 15.30 ימי העמק האבודים. 16.00 כדורסל נ.ב.א. 17.00 ספורט מהעולם. 18.00 כדורגל. 20.00 היאבקות. 21.00 סרט — „מהגיהנום לטקסס". חדשות.

יום ראשון 18.5.86

13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 בית־חולים (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 חדשות. 15.00 סרט. 16.30 תוכנית לילדים. 17.00 הבית המעופף. 17.30 החבובות. 18.00 מטיילים. 19.00 תרבות. 21.00 שעת משפחה. 21.30 סרט.

יום שני 19.5.86

13.00 וודי וודפקר. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 ימים מאושרים. 18.30 לברן ושירלי (סדרה). 19.00 חדשות. 20.00 מאגנום. 21.00 חיים אחרים. 21.30 כדורסל. מועדון 700. חדשות.

יום שלישי 20.5.86

13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 הענק המרהיב. 17.00 הבית המעופף. 17.30 החבובות. 18.00 מלחמת הכוכבים. 19.00 חדשות. 20.00 רפטייד. 21.00 חיים אחרים. 21.30 סימון וסימון. 22.30 זאב אוויר. חדשות.

יום רביעי 21.5.86

13.00 וודי וודפקר. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 ספר הספרים. 17.30 החבובות. 18.00 באק רוג'רס. 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 חיים אחרים. 21.30 רמינגטון סטיל. 22.30 קגני ולייסי. חדשות.

יום חמישי 22.5.86

13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 הולק הענק המרהיב. 17.00 הבית המעופף. 18.00 לוסי. 18.30 ספורט. 19.00 חדשות. 20.00 הרדקסל ומקורמיק. 21.00 חיים אחרים. 21.30 שישים דקות. 22.30 המירוץ אחרי הגלימה. מועדון 700. חדשות.

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 16.5.86

12.30 כדורגל בינלאומי וספורט כללי (רק בערוץ 3). 14.20 אביר בדרכים (סידרה לנוער, רק בערוץ 3). 16.30 סרט עלילתי בצרפתית. 18.00 חדשות בצרפתית. 18.15 שירים בצרפתית. 18.30 חדשות בעברית. 19.30 מר בלוודיר (קומדיה). 20.10 אחי יונתן (דראמה אנגלית). 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 פלקון קרסט (סידרה נוסח דאלאס).

שבת 17.5.86

15.20 ביל וסבסטיאן (רק בערוץ 3). 15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 3). 16.10 סרטים מצויירים. 17.00 בית ספר לילדים (בצרפתית). 17.20 על טעם וריח (ערוץ 3). 18.00 חדשות בצרפתית. 18.30 חדשות בעברית. 19.30 מסור ממכס (קומדיה אנגלית). 20.00 כוכב מציג את עצמו. 20.30 בידור חו"ל. 21.00 חדשות באנגלית. 21.10 סרט עלילתי.

יום ראשון 18.5.86

17.20 סרטים מצויירים. 17.30 סידרה מצויירת לילדים (בצרפתית). 17.45 הישרדות (רק בערוץ 3). 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 אני ונערתי (קומדיה אנגלית). 21.10 אדם ומוסיקה (סידרה דוקומנטרית על התפתחות המוסיקה). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 מונלייטינג (סידרת מתח אמריקנית).

יום שני 19.5.86

16.20 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 16.50 מועדון מיקי מאוס (גם בערוץ 3). 18.00 תכנית בצרפתית. 18.10 ילדת הפלא (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 קרול בורנט מציגה את ידידיה. 21.10 לב התבל ההררי (בנירידלנד). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 דאלאס.

יום שלישי 20.5.86

16.20 בראבא (רק בערוץ 3). 16.30 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 17.40 אל תאין בי (לילדים). 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 כל המתרחש במספר 20 (קומדיה אנגלית). 21.10 הבריף — התיק (סידרה חדשה). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 אקווליזר (סידרת מתח אמריקאית).

יום רביעי 21.5.86

17.20 תיאטרון האגדות. 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 תיאטרון הבולהור הצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלושה בדירה. 21.00 סידרה דוקומנטרית בנושאים שונים (מדע, רפואה, חלל, ועוד). 22.00 האבקות חופשית (רק בערוץ 3). 22.00 חדשות אנגלית. 22.10 חטאים — סידרה אמריקאית עם ג'ון קולינס.

יום חמישי 22.5.86

16.20 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 17.30 ציוד לעבריים (לילדים). 18.00 תכנית בצרפתית. 18.20 מופע הקסמים של פול דניאלס (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 אל תחכה לי (קומדיה אנגלית). 21.00 בחזרה לעדן (המשך הסדרה). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי, באורך מלא.

שישי רדיו

16.5.1986

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר
07.07 בוקר טוב
07.30 שחרית מוסיקלית
08.30 קונצרט בקר
11.57 מגישים שיר
12.05 במחציתו של.. מגן הקרן הרמן באומן, לקראת הופעתו בארץ. „מוסיקה קלאסית קלה".
14.00 „בואי אתי אל ארמונו", חיי מוצרט.
15.00 „מאולמי הקונצרטים שלנו". התזמורת הפילהרמונית הישראלית.
17.00 „דור הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות, הסטוריות. תכניתו של רם עברון.
18.00 „לבקשתכם"
19.47 „מגישים שיר"
20.05 מוסיקה קאמרית.
21.00 „קונצרט ליל השבת"
23.00 „קולות".

רשת א'

07.30 „פעמי המזרח" — מצעד פזמונים בסגנון מזרחי עם רם תרמור.
09.30 מפגש – מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי.
10.30 „רדיו קל" — תכנית יומית בעברית קלה.
11.05 רגע של עברית.
11.10 השידור היומי לבתיה"ס „לקראת שבת" — לכתות הבינוניות והגבוהות „פעמי גאולה" — מאת שפרה ספרא.
11.30 „השכלה ודעת לכל" „היי, נואו נדבר אנגלית".

חנה מרון, „בגוף ראשון" (רשת ב', 18.06)

12.05 „האר עינינו" — שירים וניגונים.
14.06 „לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים א) „ילדי המחתרת" — תסכית מאת כרמלה רואק ב) „שלכם בברכה" — שירים וברכות — עם רעיה ארמוני.
15.00 „קבלת שבת" — פרשת „בהר".
16.05 „עם אנשים" — עם סימה סקורקביץ — שחקנית אידית.
17.10 „ליל־שבת" — שירים עבריים.
18.06 „מוסף רדיו לספרות".
19.05 „שבי השלמית" — קטעי הזר ושירה לשבת.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 „בין הגוונים".
23.05 „במחשבה שניה" — נושאים נבחרים בכתבי־עת במערב. עורך ומגיש: יצחק נוי.

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה" — עורכים: יורם אבנר ושלום קיטל
08.05 „כל צבעי הרשת" — מגזין יומי — עם יוסי גרנל.
12.10 „שריקת פתיחה" — לקראת משחקי הכדורגל בשבת.
13.00 „בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 „תן חיוך" — מערכונים וקטעי הומור.
15.11 „עד כאן" — מופע ראיונות וקטעי של „קול־ישראל" מנחה: אבי אתגר.
05.17 „מאחורי הכותרות" — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעיתונות, עורך ומנחה: אברהם מרון.
18.06 „בגוף ראשון" — בעריכת רות נבו. והפעם: עם השחקנית חנה מרון (ש.ח)
19.05 „הסוד הקטנטני"
20.05 „אני תפילתי".

גלי צה"ל

05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.05 פזמונים לכולכם.
06.30 „פוקחים עין" — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום. עם: לאה עוז.
07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף השבוע.
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם ראובן בנזימן, יצחק בן־נר אילנה דיין ויעל דן.
09.05 בילוי נעים — עם מולי שפירא.
11.05 קולה של אמא — עם אלכס אנסקי.
12.05 „סנדלים" — שעתיים נעולות עם דורי בן זאב.
14.05 עוד לא שבת — עם שלמה ארצי.
15.05 תאטרדיו— תזמורת ח"א מארחת את אני טולרנו במלאת 20 שנה לפעילותו האמנותית — חלקו הראשון של המופע המיוחד שהוקלט אי שם בדרום הארץ. עוד משתתפים בתכנית: עירית ענבי, דודו דותן ואריה מוסקונה. (ש.ח)
16.05 שיר בשקט בשקט. עם מירב אופיר.
17.05 רבעים דוקומנטריים מעבר לגדר הבלנה. שירי משוררים עם קום המדינה. שיקום שכונות ופרק א' — שיתוף התושבים.
18.05 „חיילים, אנשים צעירים" — עם פנינה בת צבי.
19.05 שעה הסטורית — אלכס אנסקי ומיכאל הר סגור. שטן גאון ומשתחרר־לורד בירון.
20.05 „לא על הלוף לבדו" — שעתיים של מוסיקה ומשחקי רדיו נושאי פרסים.
22.05 עשן בעינייך — שעתיים של שירים עם גדי לבנה.
00.05 מופע הרדיו והטרנזיסטור של יואב קוטנר.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.
21.05 „השושנה פורחת" — לקט רומנסות ושירי־עם ספרדיים.
22.05 „עוד לא רקדתי די" — ריקודי עם.
23.05 „בין שישי לשבת" — שיחה בשניים — עם יצחק לבני.
00.10 „שיר אינו רק מנגינה" — שירים עבריים בנושא אחד.

רשת ג

06.11 „יום שישי חור" — שירים עבריים.
08.05 „להיות שם" — שעה אחת, שעה אחת.
09.05 „אגן היסמתיכון".
11.05 „משהו משהו" — עם מנחם פרי.
13.05 „צפיחית ברבש" — עם דן כנר.
15.05 „לפנות ערב" - שירים עבריים.
17.05 „כאן, שם ובכל מקום".
19.05 „ומר שכוה" — שירים עבריים.
20.05 „צליליל שבת" — עם לאה ליאור.
22.05 „טיול לילי" — שירים עבריים.
23.05 „רדיוטק" — פזמונים בשצף קצף.

שבת רדיו

17.5.1986

קול המוסיקה
07.11 "שחרית לשבת"
08.30 "דומינוער" — לילדים
09.00 "למי סידורה?לפסול" בשידור חי.
09.55 "מגישים שיר".
10.00 "קונצרט השבת".
12.00 "רדיו דראמה". "עקידה" מאת עירא דביר.
13.20 "אמנים שהקלטנו" עמנואל קרסובסקי, פסנתר.
14.05 "מירקם".
15.00 "קונצרט לצהרי שבת".
17.00 "בואי אתי אל ארמוני" חיי מוצרט.
18.30 מוסיקה מן העבר הרחוק.
19.00 "קונצרט הערבית של מוצאי השבת".
20.05 אופרה.
23.00 "מוסיקה קאמרית".

רשת א'
06.58 אות רשת א' (+ רשת ה').
07.00 א"ז — אנגלית (+ רשת ה')
08.30 א"ז — רוסית.
09.05 "עולם המדע".
09.30 "סיפורדיו" — הורייה ליום העצמאות" — מאת יצחק אורפז מגיש: שמואל עצמון.
10.05 "מגישים שיר".
10.09 "מוסיקה לבוקר שבת".
11.05 "פרופיל — ריוקן ישראלי — משרטט: אמנון אחי־נעמי — עם פרופ' אהרון הורוביץ · פלנולוג.
12.05 "מישדר תעודה" — "מרדכי שוורץ — גיבור שנשכח".
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים. א) "שירים הם

גלי עטרי, "הכל זהב" - (רשת ב', 11.05)

חברים של ספורים". "ההפתעה" — מאת רות טילס־טנא (ש.ח) ב) "ילדי המחתרת" — תסכית מאת כרמלה דואק. (ש.ח) ג) "ספור לשבת" — "מיצי חולה בשפעת" — מאת אילנה ארוד קוראת: חיה בח"אל (ש.ח).
15.05 "דרכי ארס" — עם רחל חלפי.
16.05 "מילים שמנסות לגעת".
17.10 "בימות ובדים".
18.00 "רדירדרמה" — "חלום אחר" — מאת עירון בניאל ובכימויה. משתתפים: יוסי ידין, שלום שמואלוב, פביאנה מיוחס, גיל אלון, גדי יגיל ואילי גורליצקי (ש.ח)
19.05 "אנתולוגיה קטנה לשירה".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 "שיחת חולין" — דיון בעניני היום. מנחה: שמואל אלמוג.
23.05 "עכשיו ספרות".

רשת ב'
06.58 אות רשת ב'.
07.11 "זמר זמר לך".
08.05 "מי ישן?" מגישה: מיכל גוית א) "אור ואלכסנדרה" · ספור בהמשכים מאת יצחק נוי וכבצועו. ב) "בריה" — ספורה של נערה ערבייה מאת: גלילה רון־פדר. קוראת: סועד ג'ראייסי. ג) "במכי" — מאת: פליקס סלטן פרק שני.
09.05 "שאלה של טעם" — עם חיים קינן.
09.55 עוריה אלון מספר על נוף הארץ.
10.05 יומן השבוע — עורך ומגיש: דור ריצטום.
11.05 "הכל זהב" — סימני דרך בזמר העברי עורך ומגיש אהוד מנור והפעם: עם גליה עטרי ואלבום הסולו הבכורה שלה "נסיך החלומות".

12.05 "זוג משמיים" — שעשועון לזוגות נשואים תכניתם של שמואל שי ורחל הרמתי.
13.10 "תמונות בשחור לבן".
15.05 "דף ועוד דף" — שבת בשלוש — עם יעל בן־יהודה.
16.05 "שירים ושערים" — דיווחים על השערים שיובקעו במשחקי הליגה הלאומית בכדורגל.
18.06 "מפיק ורי" — עם דלית אורמיאן.
18.30 "ממגרש הספורט".
19.05 "הקול קולנוע".
20.05 "יומן השבוע" — עורך ומגיש: דור ריצטום (ש.ח)
21.08 "ניגונים" — מביאים לשרוה: אברהם דורון ובתיה כהן.
22.05 פרקי היום בתנ"ך.
22.10 "מלווה מלכה".
23.05 "הכל זהב" — סימני דרך בזמר העברי עורך ומנחה: אהוד מנור.

אנא שימו לב
מאחר ובחצות נכנס לתוקפו שעון קיץ, כלומר זזים קדימה בשעה, השעה 24.00 הופכת להיות 01.00. לכן תהיה קפיצה מחדשות השעה 24.00 ל־ 01.10 — סיום.

גלי צה"ל
06.10 צלילי בוקר.
07.05 יופי של שירים — שירים עברים.
08.05 "מעל ומתחת לשמיכה".
09.05 מקהלה עליזה · שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון.
10.05 "טוב לשמוע" — מאגזין לבידור וזמר עברי מכל התקופות.
11.05 "במצב הנוכחי" — תמונת אקטואליה שבועית עם יוסי עבארי ורגי וסלי.
12.05 "הדרן" — הויברפוניסט גארי ברטון בישראל, לקט מהקונצרט שנערך בהיכל התרבות בת"א עם ויברפוניסט הג'אז הנודע גארי ברטון וחמישיית הג'אז שלו. בקונצרט השמעו יצירות שמלוות את האמן בלמעלה מעשרים שנות קריירה, בצד קטעים חדשים.
13.05 שאלות אישיות־יעקב אגמון משוחח עם הסינולוג פרופ' דן דאור על האוטופיה הסינית בפוליטיקה ובפילוסופיה.
14.05 הכל זורם — עם דובי לנץ.
16.05 סינמה. שבת — תכנית דו שבועית על סרטים וקולנוע. בתוכנית הפעם ע"י ספרו של ויליאם פוקנר "רקויאם לנזירה".
18.05 "משלנו" — מצעד הפזמונים העברים.
19.05 מצעד הפזמונים הלועזיים.
20.05 הלילה בטיילת — שירים מן הריביירה הצרפתית.
21.21 05.05 "מסורת מסורת" — במוצאי יום מנוחה.
22.05 "קול הג'אז הזה" — עם דני קרפל.
00.05 ציפורי לילה מארח — קובי מידן מארח את מבקר הקולנוע מאיר שניצר המגיש את השירים האהובים עליו.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר.

רשת ב'
07.11 "צלילים למזכרת" — שירי העבר.
08.05 "נוגנים" — שירים עבריים.
10.05 "על בטוח" — להיטי כל הזמנים.
12.05 "להיטים לוהטים".
14.06 "כוכבים".
15.05 "עונג שבת" שירים עבריים.
17.05 "שיר בין־ערביים".
18.05 "זמר שכזה" — שירים עבריים.
20.05 "פזמונהמון" — מחרוזות פזמונים.
22.05 "פרח בנני" — תכנית כבקשתך.
23.05 "הצעקה האחרונה" — עם יגאל רביד.

ראשון רדיו

18.5.1986

קול המוסיקה
06.02 צלילי בוקר
07.07 בקר טוב
07.30 שחרית מוסיקלית
09.30 קונצרט בוקר
11.57 מגישים שיר
12.05 אמנים באולפן — רות תבור · סופרן / אשר פיש־פסנתר
13.00 קונצרט צהרים ·
15.00 מילון מוסיקלי
15.05 למי — סידורה? לה פה סול (ש.ח.)
16.00 קונצרט מנחה: מורטון גולד: מחרוזת מחולות; פגניני: מוסיקה לבאלט "וריאציות על נושא קומי", לכנור ותזמורת; גונו: אריה מתוך סאפפו; שוברט: וריאציות על השיר "פרחים יבשים", לחליל ופסנתר; היידן: הפתיחה "הדייגים"; מוצרט: קונצ'רטו מס. 20 ברה מינור לפסנתר ותזמורת, ק. 466; שנברג: "ליל הוד", אופ. 4.
18.30 מוסיקה ליום ראשון
20.05 "ערב טוב": באך: פרלודים ופוגות מס. 14, 15, 16, 17 מתוך הפסנתר המושווה, חלק א'.
20.27 מגישים שיר
20.30 הקונצרט הקאמרי השבועי
22.25 מילון מוסיקלי
22.30 מסורות מוסיקליות בארץ
23.00 מוסיקה מן העבר הרחוק

רשת א'
07.30 היו שירים · פזמונים ישנים ואהובים
08.05 חוגה · עם בני הגדל
09.05 השיר לא תם — שירים עבריים
09.30 מפגש — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי

ד"ר מאיר פעיל, "התפתחות כח המגן העברי" (גל"צ 06.05)

10.30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה
11.05 רגע של עברית
11.10 השידור היומי לבתיה"ס ספור וצליל — תכנית לגיל הרך: הבלון שלא רצה לישון — מאת יעל רבון
11.30 השכלה ודעת לכל — צרפתית למתקדמים
12.05 בערוגות הבושם
14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א) שירים הם חברים של ספורים — הבית על הגבעה — מעשייה עממית בעיבוד נירה הראל; ב) מוק הדוד הקוסם — מאת אריקה מן — פרק שישי
14.45 לילדים הגדולים — חתול בשק — ילקוט כלי־בו
15.30 עולם המרע
15.55 ספר חדש — סקירה
16.05 לאור הזכרונות עם הסופר יעקב אביצוק (ש.ח.)
17.10 רגע של עברית
17.12 מגישים שיר
17.20 האוניברסיטה הפתוחה — צמיחת המדינות החדשות באפריקה — בהדרכת ד"ר בנימין נויברגר: שורשי יציבות פוליטית בקניה הפוסט־קולוניאלית
18.06 מינחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת
18.50 פרקי היום בתנ"ך
19.05 מחשבת ישראל — סדרת שיחות מפי איתמר גרינוולד
19.30 שידורים לעולים
22.05 תפוח ועץ — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי עם ד"ר עמירם רביב — פסיכולוג חינוכי קליני; וד"ר סינטיה קראל והפעם: התפרציות ותגובות במצבי־רוח אצל מתבגרים.

רשת ב'
06.53 אור ירוק — פינה יומית לנהג ולנוסע
06.57 רגע של עברית
07.00 הבוקר הזה — עורכים: יורם אבנר ושלום קיטל
08.05 סעו לשלום — מנחה: גדעון הוד
09.05 ביקור בית — עם רבקה מיכאלי
10.10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי
12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים
13.00 בחצי היום — חדשות ופזמונים
14.06 יש ענין — עם גבי גזית
15.05 רגעי קסם
16.05 שירים ושעורים
17.10 יומן כלכלה
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה
18.06 מסיבת עתונאים — עורך ומנחה: יצחק גולן
18.45 היום בספורט — היום הזה — עורכים: גלעד שר ומרדכי חיימוביץ
19.35 עם ישראל — מוסף לענינים יהודיים בעולם
20.05 שלום לבן דודי · פיוט וברכה בשידור חי
22.05 תזמורות כלי־נשיפה — זרעי הזמן — להקות ג'ז הפועלות בהרכב נשיפה
22.58 רגע של עברית
23.05 צלצול שלישי — שבועון לאומנויות בשידור חי

רשת ג'
06.11 בחזרה לאושר — להיטים וותיקים
07.07 שיר בבוקר בבוקר · שירים ופזמונים ישראליים
09.05 מה, כבר תשעז — עם אבי אתגר
10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר
11.05 רק מוסיקה
12.05 שעה תמימה — עם מלאכי חוקיה
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי
14.06 לי ולך — שיר וברכה
15.05 חדש, חדיש ומחודש — עם שוש עטרי
16.05 מוסיקה לענין
17.05 הצגה יומית
18.06 מצעד הפזמונים הלועזיים
21.05 ארום עתיק — שירים שלא נס ליחם — עם מרים אלון
23.05 הלילה הוא שירים

גלי צה"ל
05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.05 אוניברסיטה משודרת: התפתחות כח המגן העברי ארגון בר גיורא והשומר. מרצה: דר' מאיר פעיל.
06.30 פוקחים עין — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום. עם לאה עוז
07.07 שבע אפס שבא — עם אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם ראודור בנזימן, יצחק בן־נר אילנה דיין ויעל דן
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי
10.05 הפסקת 10 — עם מיכל ניב
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף
13.05 קשר רדיו — עם אברי גלעד
14.05 דו רה יומי — עם דובי לנץ ורני קרפל
15.05 פגישה יומית — עם אורלי יניב
16.05 רדיו ספורט — מגאזין ספורט
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.30 כוונת — מאגזין גלי צה"ל לענייני צבא ובטחון. עורך ומגיש: אורי פז
17.50 יומן ספורט
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן
18.55 הודעות לחיילים
19.05 מה יש — עם ארז טל
20.05 זה קורה — מגאזין מוסיקה של גלי־צה"ל
21.00 מבט לחרשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: התפתחות כח המגן העברי ארגון בר גיורא והשומר. מרצה: דר' מאיר פעיל
22.05 על הדבש ועל העוקץ · שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 שיחת חצות — עם ניצב דר' ברוך לוי מפקד המשטר הארצי
00.05 ציפורי לילה משוחחות — שלמה ארצי משוחח עם מאזינים
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

שני רדיו

19.5.1986

קול המוסיקה
06.02 "צלילי בוקר"
07.07 "בוקר טוב"
07.30 "שחרית מוסיקלית"
09.30 קונצרט בוקר".
12.05 "מאוצר הסרטיה".
13.00 "קונצרט צהריים"
15.00 "מילון מוסיקלי"
15.05 "מוסיקה ויוה"
16.00 "קונצרט מנחה
18.30 קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ים רשה"ש.
20.05 "ערב טוב": היידן רביעיית גיטרה ברה מג'ור.
20.27 "מגישים שיר".
20.30 "מאולמי הקונצרטים בעולם". המקהלה והתזמורת של רדיו צפון גרמניה.
22.25 "מילון מוסיקלי".
22.30 "מן המקורות" — חמת החלילים הסקוטית.
23.00 "מירקם".

רשת א'
07.30 "היו שירים" — פזמונים ישנים ואהובים.
08.05 "חוגה" עם בני הגדל.
09.05 "השיר לא תם" — שירים עבריים.
09.30 "מפגש" — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי.
10.30 "רדיו קל" — תכנית יומית בעברית קלה.
11.05 רגע של עברית.
11.10 השידור היומי לבתיה"ס "ספור אני שומע" — לכתות ב', ג': "מעשה העז" — מאת ש"י עגנון.
11.30 "השכלה ודעת לכל" "תל־אביב — הדור הראשון" — "1906" 1936 והפעם: "תל־אביב כמרכז

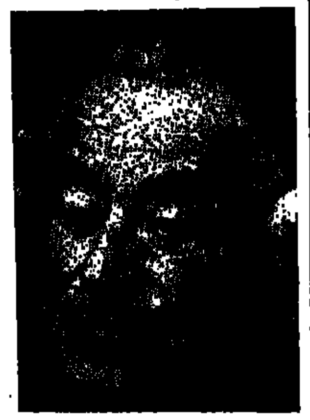
ש"י עגנון, סיפור - "מעשה העז" (רשת א', 11.10)

התרבותי של הישוב בשנות ה־"20" — ד"ר מרדכי נאור.
12.05 "אורח לשעה" — עם דודו רותן.
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים א) "קוקי הבקר קוי" — מאת טובה הרשקוביץ קוראת: נילי המאירי. ב) "מוק הדוד הקוסם" — מאת אריקה מן — פרק שביעי ג) "סמור תשבוע" — "זכותו של הקצב" — מאת יוסף חנני קוראו יעקב בורך.
15.00 לילדים הגדולים "חי, צומח דומם" — שעשועון בשידור חי מנחה: דן כנר.
15.25 "הכדור עגול" — ספורט לנוער — עם דני דבוריין.
15.53 "מאוצר הספרים" — סקירה על ספר חדש.
16.05 "רדיו דרמה" — "מצבי־רוח" — מאת גי לנן. משתתפים: תחיה דנון, מתי משנוב ורמי ברוך (ש.ח)
17.10 רגע של עברית.
17.12 "מגישים שיר".
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה" "הטלאי הצהוב" — סדרת משדרים על תקופת השואה מנחה: גדעון גריף. והפעם: "הציונאציזם והאנטישמיות בזמננו" ד"ר דינה פורת.
18.06 "מינחת ערב" — משדר יומי להווי דתי ומסורת.
18.50 פרקי היום בתנ"ך.
19.05 "עיונים בפרשת השבוע" והפעם פרשת "בחוקותי".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 "אני חייתי שם" — עם אסירים מבלא מעשיהו.

רשת ב'
07.00 "הבוקר הזה" — עורכים: יורם אבנר ושלום קיטל.
08.05 "סעו לשלום" — מנחה גדעון הוד.
09.05 "ביקור בית" — עם רבקה מיכאלי.
10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי.
12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים.
13.00 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים
14.06 "יש ענין" — עם גבי גזית.
15.10 "רגעי קסם".
16.05 "שירים ושעורים" — בעריכת יעל בן־יהודה.
17.10 "יומן כלכלה" — עורך: גדעון זלינגר.
17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה עורך: יצחק טישלר.
18.06 "שעה חפשית" — מגזין שבועי לעניני חנוך מגיש: נחום עידן.
18.45 היום בספורט.
19.00 "היום הזה" — עורכים: גלעד שר ומרדכי חיימוביץ.
19.35 "דין ודברים" — מגזין לענייני חוק ומשפט.
20.05 "סולם הזמירות".
22.05 "פינת הג'אז".
23.05 "מחפשים את המטמון" — בעריכת זאב ענר מגיש: גבי טימור

גלי צה"ל
05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.05 אוניברסיטה משודרת: ציוני דרך בחקר החמה מטפרים ועד אפלטון. מרצה פרופ' פרץ לנ...
06.30 "פוקחים עין" — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום עם לאה עוז
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.05 בוקר טוב ישראל־שעת אקטואליה יומית עם ראודור בנזימן, יצחק בן נר אילנה דיין ויעל דן.
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי.
10.05 "הפסקת 10" עם מיכל ניב
11.05 נכון לעכשיו עם רפי רשף.
13.05 "קשר רדיו" — עם אברי גלעד.
14.05 "דו רה יומי" — עם דובי לנץ ורני קרפל.
15.05 "פגישה יומית" — עם אורלי יניב.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 "משהו עולמי" — מגאזין גל"צ לעניני חוץ
17.50 יומן ספורט.
18.05 "השישה שקרעו לב'נשמה" של הקורס היומי של "ההגנה".
18.55 הודעות לחיילים.
19.05 "מה יש" עם ארז טל.
20.05 "בלוז רה לוקס" — עם דני קרפל.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת: ציוני דרך בחקר החמה מטפרים ועד אפלטון. מרצה: פרופ' פרץ לנ...
22.05 "על הדבש ועל הכיפאק" — שירים שהחבר'ה אוהבים.
23.05 "לילה לילה" — עם יואב קוטנר.
23.55 "שיחת חצות" — עם פרופ' חיים ברקאי.
00.05 ציפורי לילה עם גילה ... תוכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר.

רשת ג'
06.01 "בחזרה לאושר" — להיטים וותיקים.
07.00 "שיר בבוקר בבוקר" — שירים ופזמונים ישראליים.
09.00 "מה, כבר תשע?" — עם אבי אתגר
10.00 "דברים טובים" — עם שמירה אימבר.
11.05 "רק מוסיקה".
12.05 "שעה תמימה" — עם מלאכי חוקיה.
13.05 "רק בימי חול" — עם מנחם פרי.
14.06 "לי ולך" — שיר וברכה.
15.05 "חדש, חדיש ומחודש" — עם שוש עטרי.
16.05 "מוסיקה לענין".
17.05 "הצגה יומית".
18.06 "אתם הבוחרים את השירים"
20.05 "קצת אחרת" — עם אורלי ...
22.05 "משלנו" — שירים עבריים.
23.05 "הלילה הוא שירים".

שלישי רדיו

20.5.1986

קול המוסיקה
06.02 "צלילי בוקר"
07.07 "בקר טוב"
07.30 "שחרית מוסיקלית"
09.30 "קונצרט בוקר"
11.57 "מגישים שיר"
12.05 "מוסיקה קאמרית"
13.00 "קונצרט צהריים"
15.05 "ממרף התקליטיה"
16.00 "קונצרט מנחה" היידן: קונצ'רטו לכנור ותזמורת מס. 1 בדו מג'ור "עונות השנה" אורטוריה
18.30 "אתנחתא" — שידור חוזר
20.05 "ערב טוב": היידן: סונטה מס. 33 בדו מינור לפסנתר
20.27 "מגישים שיר"
20.30 "מאולמי הקונצרטים שלנו" — התז. הפיל. הישראלית (טשטקשקו) סולן: אריה ורדי· פסנתר
22.25 "מילון מוסיקלי"
22.30 "עם ועוד" — וויליאם תומאס מקקלי. אטיוד מס. 1 (1973)
23.00 "ברק הברוק ודסיסי רנסנס" (ש.ח)

רשת א'
07.30 "היו שירים" — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 "חוגה" — עם בני הגדל
09.05 "השיר לא תם" — שירים עבריים
09.30 "מפגש" — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 "רדיו קל" — תכנית יומית בעברית קלה
11.05 רגע של עברית
11.10 השידור היומי לבתיה"ס

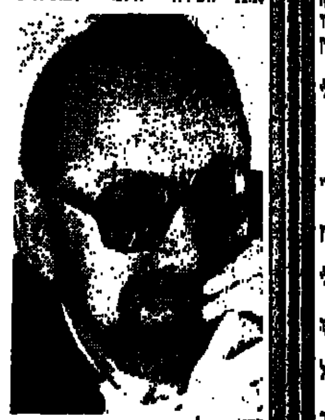
פרופ' שלמה ז. שוהם, "מרד יצירה והתגלות" (גל"צ, 06.05)

שידורים לחינוך המיוחד יועצת. כרמלה ארנן ספור על הסוסה "אילה" — מאת רעיה בלטמן
11.30 "השכלה ודעת לכל" "קהילות ישראל" · בהדרכת ד"ר יוסף טובי: "סוריה"
12.05 "מצלילי המזרח כבקשתך"
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" א) 1. "מי ראה את יעל" 2. "האופניים של אסנת" קוראת. יהודית בן־יעקב 3 ספורים מתוך ספרה של גילה הראל "אסנת ואני" ב) "מוק הדוד הקוסם" — מאת אריקה מן. פרק שמיני ג) "ילדי הבית המזור" — מאת משה ברשאול קריאה בהמשכים מפי מרים הרמן
14.45 לילדים הגדולים "חתול בשק" — ילקוט כל־בו
15.30 "השכלה ודעת לכל" "היי, בואו נדבר אנגלית"
15.55 "ספר חדש" · סקירה
16.05 "מוקי נירנברג" (ש.ח.)
17.12 "מגישים שיר"
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה" "תורת ההגה" "תרומת מחקר ההיסטוריה של העברית על הבנת העברית של ימינו" — שיחה עם פרופ' עוזי ארנן
18.06 "מינחת ערב" — משדר יומי להווי דתי ומסורת
18.50 פרקי היום בתנ"ך
19.05 "שעור בתלמוד"
19.30 שידורים לעולים
22.05 "שנינו ביחד וכל אחד לחוד"

רשת ב'
06.36 סקירת מאמרי המערכת של עתוני הבוקר
06.53 "אור ירוק" — פינה יומית לנהג ולנוסע
06.57 רגע של עברית
07.00 "הבוקר הזה" — עורכים: יורם אבנר ושלום קיטל
08.05 "סעו לשלום" — מנחה גדעון הוד
09.05 "ביקור בית" — עם רבקה מיכאלי
10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי
12.10 "גל פתוח" — חרשות ופזמונים
13.00 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים
14.06 "יש ענין" — עם גבי גזית
15.10 "רגעי קסם"
16.05 "שירים ושעורים"
17.10 שידור משחקי חצי גמר גביע המדינה בכדורגל
19.00 "היום הזה" — עורכים: גלעד שר ומרדכי חיימוביץ
19.35 שידור משחקי חצי גמר גביע המדינה בכדורגל — המשך
21.05 פרקי חנות "כבקשתך" — מזמור שיר
22.05 "עוד פעם אחת" — תכניות בשידור חוזר והפעם: "רדו" — משדר מיוחד במלאת 10 שנים למותו חלק ראשון
23.05 "קפה ראשו" — חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים עם שמוליק רוזן

גלי צה"ל
05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.05 אוניברסיטה משודרת: מרד יצירה והתגלות הניכור והמוצא. מרצה: פרופ' שלמה שוהם
06.30 "פוקחים עין" — מידע ומוסיקה לתחילתו של יום עם לאה עוז.
07.07 שבע אפס שבע — עם איתן ליפשיץ
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם ראודור בנזימן, יצחק בן־נר אילנה דיין ויעל דן.
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי.
10.05 "הפסקת 10" — עם מיכל ניב.
11.05 נכון לעכשיו · עם רפי רשף
13.05 "קשר רדיו" — עם אברי גלעד
14.05 "דו רה יומי — עם דובי לנץ ורני קרפל
15.05 "פגישה יומית" · עם אורלי יניב
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.50 יומן ספורט.
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן
18.55 הודעות לחיילים
19.05 "מה יש" — עם ארז טל
20.05 "זה קורה" — מגאזין המוסיקה של גלי־צה"ל.
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת. מרד יצירה והתגלות הניכור והמוצא. מרצה: פרופ' שלמה שוהם
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 "לילה לילה" — עם יואב קוטנר
23.55 "שיחת חצות" — עם מנכ"ל "תאטרון הקאמרי" עודד פלדמן.
00.05 ציפורי לילה — עם דורי בן זאב. תוכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה עם מירב אופיר
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'
06.11 "בחזרה לאושר" — להיטים וותיקים
07.07 "שיר בבוקר בבוקר" — שירים ופזמונים ישראליים
09.05 "מה, כבר תשע?" — עם אבי אתגר
10.05 "דברים טובים" — עם שמירה אימבר
11.05 "רק מוסיקה"
12.05 "שעה תמימה" — עם מלאכי חוקיה
13.05 "רק בימי חול" — עם מנחם פרי
14.06 "לי ולך" · שיר וברכה
15.05 "חדש, חדיש ומחודש" — עם שוש עטרי
16.05 "מוסיקה לענין"
17.05 "הצגה יומית"
18.06 "מקום במצעד" — מצעד הפזמונים הישראלים
21.05 "ארום עתיק" — שירים שלא נס ליחם · עם קובי ברקאי
23.05 "מניני ג'אז"

רביעי רדיו

21.5.1986

קול המוסיקה
06.02 "צלילי בוקר
07.07 "בוקר טוב"
07.30 "שחרית מוסיקלית"
09.30 "קונצרט בוקר"
11.57 "מגישים שיר"
12.05 "רפי פסנתר"
13.00 "לבקשתכם של אמצע השבוע"
15.05 "בין חברים"
16.00 "אמנים באולפן" ברט ברמן · פסנתר
17.00 "מוסיקה כאן ועכשיו"
18.00 מאולמי הקונצרטים בעולם
19.30 "רומינוער" — לנוער המתבגר
20.05 יוסף היידן —לידתה של סונטה
20.57 "מגישים שיר"
21.00 "אופרה של יום רביעי"
22.55 "מילון מוסיקלי"
23.00 "צלילי ליל"

רשת א'
07.30 "היו שירים" — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 "חוגה" — עם בני הגדל
09.05 "השיר לא תם" — שירים עבריים
09.30 "מפגש" — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי
10.30 "רדיו קל" — תכנית יומית בעברית קלה
11.05 רגע של עברית
11.10 השידור היומי לבתיה"ס "ואלה תולדות" — סדרת תכניות בנושאים יהודיים: "רבותי ההסטוריה מזמרת" — נילי כתבה: רעיה ארמוני ודויד גרוסמן.
11.30 "השכלה ודעת לכל" — "השתקפות השאלה הערבית בספרות

ד. גרוסמן, "רבותי ההיסטוריה מזמרת" (רשת א', 11.10)

העברית": "ארם כשורת מערכה" — שיחה עם אהוד בן־עזר
12.05 "מהוי המזרח" — מבחר שירים מזרחיים
14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים "מי ישן" — עורכת: דליה סיגן מגישה: מיכל גוית (שידור שני) א. "אור ואלכסנדרה" · ספור בהמשכים מאת יצחק נוי ובביצועו ב. "בריה" — ספורה של נערה ערבייה — מאת גלילה רון־פדר קוראת: סועד ג'ראייסי. ג. "במכי" · מאת פליקס סלטן והפעם: פרק שני.
15.00 "התולופון" — מומחים באולפן משיבים לשאלות המאזינים
15.55 "מאוצר הספרים" — סקירה על ספר חדש
16.05 "מועדון שעון הזהב" — מעולמו של האדם המבוגר
17.12 "מגישים שיר"
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה" — "שנאת ישראל ואנטישמיות" "פרשת דרייפוס והבטיה החברתיים" — חלק ראשון
18.06 "מינחת ערב" — משדר יומי להווי דתי ומסורת
18.50 פרקי היום בתנ"ך
19.05 סיכום ההלכה היומית
19.30 שידורים לעולים
22.05 "חבר מאותו כוכב" · תכנית היכרויות רדיופונית בשידור חי · עורכת ומנחה. מילכה לטרן

רשת ב'
06.57 רגע של עברית
07.00 "הבוקר הזה" — עורכים: יורם אבנר ושלום קיטל
08.05 "סעו לשלום"
09.05 "ביקור בית" — עם רבקה מיכאלי
10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי
12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים
13.00 "בחצי היום" — חרשות ופזמונים
14.06 "יש ענין" — עם גבי גזית
15.10 "רגעי קסם" — בעריכת אפרים רייל
16.05 "שירים ושעורים" — בעריכת יעל בן־יהודה
17.10 "יומן כלכלה" — עורך: גרעון זלינגר
17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה
18.06 "ורקור" — עורך ומנחה. יצחק גולן
19.00 "היום הזה" — עורכים: גלעד שר ומרדכי חיימוביץ
19.35 "מוסף לעניני צבא ובטחון — עורך. רוני דניאל
20.05 "מבט לפולקלור" — יום בעירה — על טבריה בשבוע הילולת מאיר בעל הנס
21.05 "שיר לדרך"
22.05 "עוד לא רקדתי די" — ריקודי־עם
23.05 "משחקי לילה" · בעריכת זאב ענר

גלי צה"ל
05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
06.05 אוניברסיטה משודרת: משמעות הצורה בצמחים הקשר בין פוטוסינטזה וצורה. מרצה: פרופ' צבי זקס.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם ראודור בנזימן, יצחק בן־נר אילנה דיין ויעל דן.
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי
10.05 "הפסקת 10" · עורך: שרון מולדאבי עם מיכל ניב
11.05 "נכון לעכשיו" — עם רפי רשף
13.05 "קשר רדיו" — עם אברי גלעד
14.05 "דו רה יומי" — עם דובי לנץ ורני קרפל.
15.05 "פגישה יומית" — עם אורלי יניב
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים
17.00 יומן גלי צה"ל
17.30 "ערנסק" — מגאזין לענייני המזרח התיכון. עורך ומגיש: אלדד בק.
18.05 "עד משורר" – מגאזין לענייני צבא וביטחון. עורכים ומגישים. יצחק טוניק ויוסי עבארי.
18.55 הודעות לחיילים.
19.05 "מה יש" — עם ארז טל
20.05 "לא רק פופ" — עורך ומגיש שרון מולדאבי.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת: משמעות הצורה בצמחים הקשר בין פוטוסינטזה וצורה. מרצה: פרופ' צבי זקס.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 "לילה לילה" — עם יואב קוטנר.
23.55 "שיחת חצות" — עם העיתונאי יצחק ליבני.
00.05 צפורי לילה קלאסית — עם ארי מרנקל.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה. עם לאה עוז.
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'
06.11 "בחזרה לאושר" — להיטים וותיקים
07.07 "שיר בבוקר בבוקר" — שירים ופזמונים ישראליים
09.05 "מה, כבר תשע?" — עם אבי אתגר
10.05 "דברים טובים" — עם שמירה אימבר
11.05 "רק מוסיקה"
12.05 "שעה תמימה" — עם מלאכי חוקיה
13.05 "רק בימי חול" — עם מנחם פרי
14.06 "לי ולך" · שיר וברכה
15.05 "חדש, חדיש ומחודש" — עם שוש עטרי
16.05 "מוסיקה לענין"
17.05 "הצגה יומית"
18.06 "היה היו" — מצעד להיטים ישנים
20.05 "עם כל הנשמה" — עם משה מורר
22.05 "משלנו" — שירים עבריים
23.05 "הלילה הוא שירים"

חמישי רדיו

22.5.1986

קול המוסיקה
06.02 צלילי בוקר
07.07 בוקר טוב
07.30 שחרית מוסיקלית
09.30 קונצרט בוקר
12.05 מאוצר הסרטיה
13.00 קונצרט צהריים
15.00 מילון מוסיקלי
15.05 מפגשים מוסיקליים
16.00 אתנחתא שלישיית אדם א. סילבר — פסנתר / א. שולמן — כנור / ד. טוויסטר — צ'לו
17.30 קונצרט מנחה: אנסקו: פואמה רומנית אופ. 1; ברוך: פנטסיה סקוטית לכנור ותזמורת קליבודה: סימפוניה מס. 1 מס. במה מינור; רבוז'ק: חמישיית כלי־קשת מס. 3 מי במול מג'ור; ל. ברנשטיין: מלחים בחופשה * מוסיקה לבאלט
20.05 ערב טוב: כויס: סימפוניה מ. 7 בסי במול מג'ור. ויואלדי: קונצ'רטו בסול מינור לשני צ'לי, תזמורת כלי־קשת וקונטינואו
20.27 מגישים שיר
20.30 קונצרט התזמורת הסימפונית יים רשה"ש מס. 5 בסדרה "קלסיקל" — שידור ישיר מבנייני האומה.
21.30 אנתולוגיה קטנה לשירה.
23.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות הסטוריות — תכניתו של רם עברון

רשת א'
07.30 היו שירים — פזמונים ישנים ואהובים
08.05 חוגה — עם בני הגדל
09.05 השיר לא תם - שירים עבריים
09.30 מפגש — מגזין לבעיות משפחה וחברה בשידור חי

איציק מאנגר, "צימוקים ושקדים" (רשת ב', 22.05)

10.30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה
11.05 רגע של עברית
11.10 השידור היומי לבתיה"ס · הבעה ולשון: תאורים המסתנים ומתגוונים לפי צרכיו של הקורא המשוער — הירושה מאת מלכה סטי
11.30 השכלה ודעת לכל — שנות חיינו הראשונות — בהדרכת יהודית שטורדרותן והפעם: בעיות התפתחות אצל ילדים רכים
12.05 ליבי במזרח — מבחר שירים מזרחיים אותנטיים
14.06 לבן ולבן ולכל המתעניין — כלינו־יקט — בעריכת רעיה ארמוני ומאיר שטיין: בו ילדי הבית המזור — פרק שני
14.45 לילדים הגדולים — ותולקט — מבחר מתכניות ותול בשק
15.25 עוריה אלון מספר על נוף הארץ (ש.ח.)
15.30 קתדרא — במת רדיו — פרופ' משה דוד הר — מקומה של ההלכה בספרות היהודית בימי בית שני
15.53 ספר חדש — סקירה
16.05 צומת המזרח־התיכון
17.10 רגע של עברית
17.12 מגישים שיר
17.20 האוניברסיטה הפתוחה — צרפתית למתקדמים
18.06 מנחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת
18.50 פרקי היום בתנ"ך
19.05 שעור בגמרא
19.30 שידורים לעולים
23.05 חלומות באספמיה

רשת ב'
06.53 אור ירוק — פינה יומית לנהג ולנוסע
07.00 הבוקר הזה · עורכים: יורם אבנר ושלום קיטל
08.05 סעו לשלום — מנחה: גדעון הוד
09.05 ביקור בית — עם רבקה מיכאלי
10.10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי
12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים
13.00 בחצי היום — חדשות ופזמונים
14.06 יש ענין — עם גבי גזית
15.10 רגעי קסם
16.05 שירים ושעורים — בעריכת יעל בן־יהודה
17.10 יומן כלכלה — עורך: גדעון זלינגר
17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה עורך: יצחק טישלר
18.06 יש שאלות — עם יצחק אלון
18.51 היום בספורט
19.00 היום הזה — עורכים: גלעד שר ומרדכי חיימוביץ
19.35 השבוע בכנסת
20.05 שורשים — מגזין לעניני עדות ופולקלור
22.05 צמוקים ושקדים — מבחר שירים ביידיש והפעם: שירי איציק מנגר במלאת 85 שנה להולדתו
23.05 בינינו לבין עצמנו — שיחות עם מאזינים בשידור חי מנחה: רעיה גניאל

גלי צה"ל
05.05 צלילי בוקר
06.05 אוניברסיטה משודרת: עליתם ונפילתם של משטרים צבאיים באמריקה הלטינית — אמריקה הלטינית בתת יבשת. מרצה: דר' ארי קאופמן
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם מיכה פרידמן, יצחק בן נר אילנה דיין ויעל דן
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי
10.05 הפסקת 10 — עם מיכל ניב
11.05 נכון לעכשיו — עם דן שילון
13.05 קשר רדיו — עם אברי גלעד
14.05 דו רה יומי — עם דובי לנץ ורני קרפל
15.05 פגישה יומית — עם אורלי יניב
16.05 ארבע אחר הצהרים — שעה של שירים עבריים
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 יומן גלי־צה"ל
17.50 יומן ספורט
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן
18.55 הודעות לחיילים
19.05 מה יש — עם ארז טל
20.05 זה קורה — מגאזין המוסיקה של גלי־צה"ל
21.00 מבט לחרשות
21.30 אוניברסיטה משודרת: עליתם ונפילתם של משטרים צבאיים באמריקה הלטינית — אמריקה הלטינית בתת יבשת. מרצה: דר' ארי קאופמן
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 לילה לילה — עם יואב קוטנר
23.55 שיחת חצות — עם העיתונאית רות בתרי
00.05 ציפורי לילה — עם רוני תורן. תכנית מוסיקלית בנימה אישית
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר

רשת ג'
06.11 בחזרה לאושר — להיטים וותיקים
07.07 שיר בבוקר בבוקר — שירים ופזמונים ישראליים
09.05 מה, כבר תשעז — עם אבי אתגר
10.05 דברים טובים — עם שמירה אימבר
11.05 רק מוסיקה
12.05 שעה תמימה — עם מלאכי חוקיה
13.05 רק בימי חול — עם מנחם פרי
14.06 לי ולך — שיר וברכה
15.05 חדש, חדיש ומחודש — עם שוש עטרי
16.05 מוסיקה לענין
17.05 הצגה יומית
18.06 קוליזי — שבועון פופ
20.05 טופ רוק — עם דליה כהן
22.05 משלנו — שירים עבריים
23.05 הלילה הוא שירים

תשבצים

תשבץ 134

אפקי: 1. כנוי למגעט; 5. משמש כרעל או כתרופה; 8. נוצרים שאינם מאמינים בנציג של ישו עלי אדמות (בניגוד לקתולים) והמשתייכים לכנסיות רפורמיות שונות (בפרט הקלוויניסטים); 9. זוחל אמפיבי גדול; 10. מין יצור חד־תאי; 12. מושב בצפון השרון, שמו הקודם: „צפון המעפיל"; 14. אילוח; 17. עירת פתוח מדרום לרחובות (ע"ש עיר פלישתית); 19. מין מכונית צרפתית; 20. מורשה לאשור מסמכים רשמיים.

אנכי: 1. סוג של צמחי בר ממשפחת הקטניות המשמש מאכל לבהמות; 2. אלת הנקמה במיתי היוונית; 3. שר, מושל (במדינה ערבית או בתורכיה); 4. מעבד עורות; 6. מין אריג דק; 7. שבוי המשמש כפקדון; 11. קבוצת כוכבים זוהרת בשמי החרף, המכונה במקרא: כסיל; 12. מתנה, מנחה; 13. קבץ ספרותי, מאסף; 15. חמר הגורם לצבע הכהה ברשתית העין; 16. קטן, זעיר; 18. משקף דמויות.

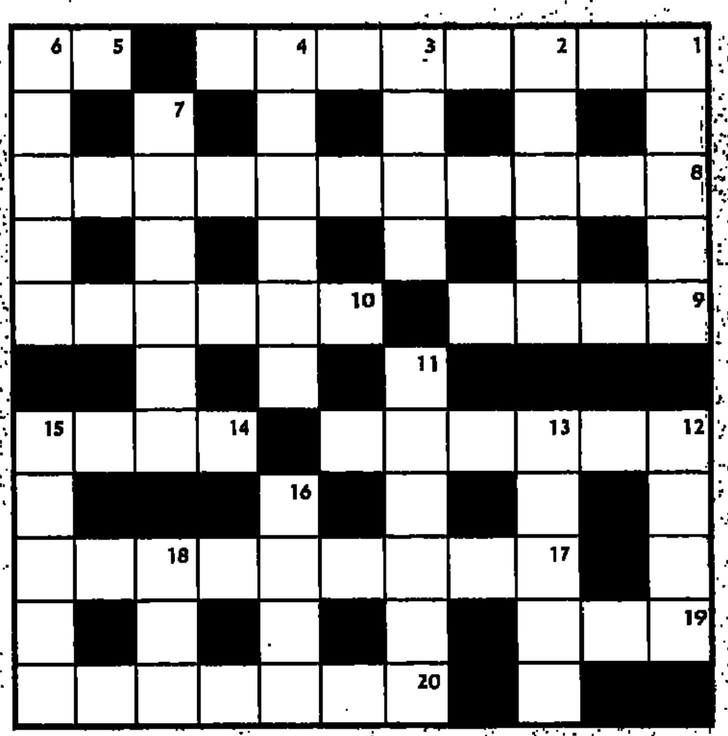

אגוזן 134

אפקי: 1. אם לא טרו תסלקו מן הארוחה (5,3); 5. זו בחזרה למקום אחר (2); 8. שדרנית פעילה במיוחד בצרנוביל (או: בטוי שיתאים לשאפה משהו משהו, המקרינה מזופיה על סביבותיה) (11); 9. אימה משפחה (4); 10. אפשר לכתוב עליו מכתבים (אים בעמק יזרעאל) (3,3); 12. היכן אפשר למצוא גם בית חמים בתקופה גיאולוגית? (6) (כ"מ); 14. איזה חלק יש לי בשש? (4); 17. שימו מים מים, צוף, זית, ערבבו ותקבלו משקה טעים (6,3); 19. נכנס למים בלי סוף? זה בכלל לא נורא! (3); 20. מין יבלת בסלע (7).

אנכי: 1. המדען הרוסי אמר שאינו במיעוט, אבל עדיין בגלות (5); 2. איזה משקה דרוש לקליטה? (5); 3. מהו האור לנביאו? (4); 4. חיוני לבריאות המתחרת שהיתה בדרמ"ז אסיה; 6. אם איכשהו החלמת תוכל להעזר בה לסדנר בגדיך (6); 7. הטיל שנתקע בגל בריא (6); 11. הקיץ יוצא מעותו: זה מן החרקים (6); 12. הלמודים מוצגים שם באור טוב (4); 13. הרץ מבריאו או איכשהו יהיה שיר למנצח (5); 15. אין מה לעשות עם שומו (5); 16. כמו קטנות אבל בחשבון זה מאה אחוז יותר? (4); 18. יש הטוענים שעדיף שיהיה כזה לאריות (אפילו שרק יגרש זבובים) (3).

פתרונות

תשבץ 133

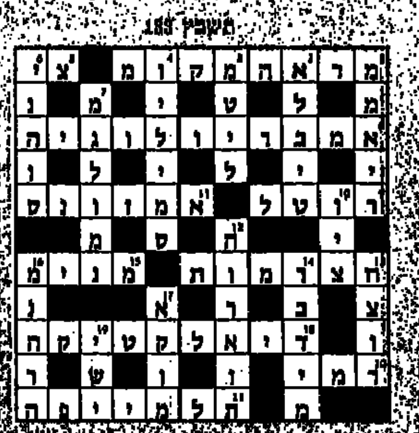

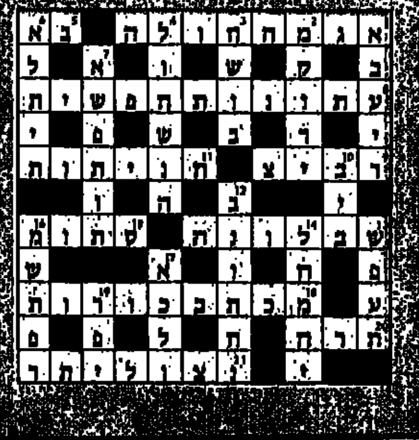

חידות

תשבץ סכומים 134

עליך לרשום בכל משבצת ריקה, ספרה מבין הספרות 1 עד 9 ועד בכלל, באופן שסכום הספרות יהיה הסכום המודפס בגוף התשבץ.

סכום הרשום מעל לאלכסון מתייחס לספרות שיש לרשום מימינו וסכום הרשום מתחת לאלכסון מתייחס לספרות שיש לרשום מתחתיו.

בכל סכום, כל הספרות שונות זו מזו.

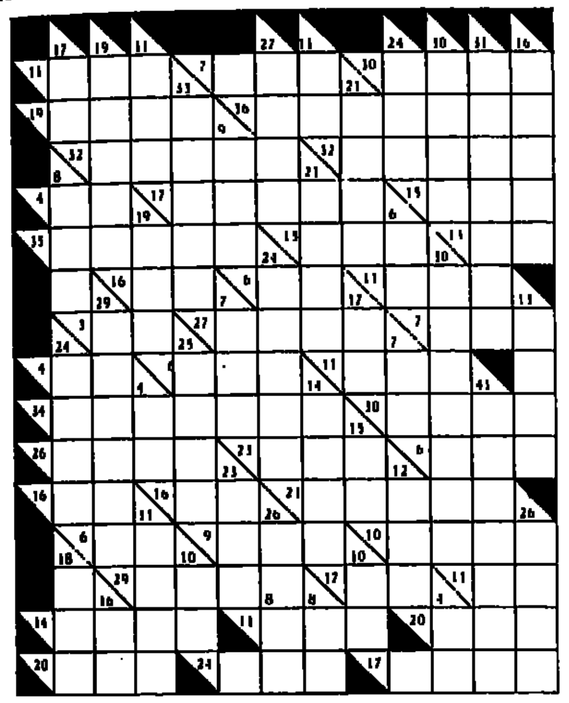

כתב סתרים 134

בפעולת החילוק הבאה, שבה מיוצגות כל עשר הספרות, מופיעות רק הספרות 0 ו־6 (כל הספרות 0 ו־6 מופיעות). עליך לשחזר את הפעולה, כלומר למצוא את הספרות במקומות המסומנים באותיות.

```
ה 6 6 6 | פ ת
  ל א   | ש 6 ר
נ כ 6
ב ח 0
  י מ 6
  ו ז 6
    ע 0
```

לאחר מכן עליך להציב את האותיות המתאימות בריבועים להלן, המסומנים על ידי ספרות. אם כן תעשה, אימרה של טיטוס ליוויוס תקבלו.

```
4 1 8 2 1 5 | 1 1 8 8 | 1 1 4 8 9
1 8 | 1 1 7 1 1 1 | 5 5 1 1 4 | 1 5 1 3 5
1 1 1 | 1 1 1 4 8
```

פתרון תשבץ סכומים 133 (שורה אחר שורה)

357.1; 2397; 41	289; 216; 613
124; 379; 1472	2; 7896; 13; 48
3521; 183795	49578; 65987
7; 91; 879; 987	513; 71283; 8
97; 713; 6132	12; 1598; 4126
31295; 2735; 6	241; 14267; 15
869; 813; 6859	5321; 839; 147

פתרון כתב סתרים 133: אין די במתנה המידות הטובות אלא עלינו להתאמץ לרכוש אותן ולהשתמש בהן.

מתתיהו ורונה עוז

ברידג'

כל קלף הינו בעל חשיבות

בידנו 13 קלפים אולם אנחנו מתייחסים בחשיבות גדולה יותר לקלפים הנכבדים ובזלזול מסויים לקלפים הקטנים. ביד הבאה נראה שלכל קלף תפקיד ואל לנו לזלזל בקלפים הקטנים, הנראים כבלתי משמעותיים.

מחלק: צפון פגיעים: אף אחד

ההכרזה:

```
♠ 9 5 2
♥ 7 6 3 2
♦ A Q J
♣ A 8 2

♠ A K Q J 10
♥ A
♦ 10 9 6 2
♣ 5 4 3
```

צפון	מזרח	דרום	מערב
---	---	1 ספייד	---
2 בלי שליט	---	3 דיאמונד	---
3 ספייד	---	4 ספייד	---

מערב מוביל במלך הארט, כיצד תתכנן את ביצוע החוזה כשחלוקת הספייד היא 1:4 (משום שבחלוקה של 2:3 אין כל בעייה, ובחלוקה של 5:0 חייבים לבצע עקיפה בדיאמונד).

הכרוז זוכה אם האלוף בידו וממשיך בספייד, הכרוז משחק שלוש פעמים ספייד ורואה שהחלוקה היא של 1:4. הבעייה שנגלויה, כיצד יכול הכרוז גם למשוך את הספיידים, גם לפתח את סידרת הדיאמונד, וגם לחזור לידו כדי לממש את סידרת הדיאמונד שבידו.

הכרוז שיחק את הספייד הרביעי הרביעי והשליך את ה־3 הארט מהדומם, לכאורה נראה מהלך זה כמהלך בלתי חשוב (כאילו אין הבדל אם ישליך הארט או קלאב או אולי עלה במוחו הרעיון להשליך את האלוף דיאמונד) [illegible] ממשיך באלוף דיאמונד ובמלכה דיאמונד, מזרח זוכה במלך וממשיך בהארט, הכרוז משליך קלאב מידו, המתנגדים ממשיכים בהארט ושוב משליך הכרוז קלאב [illegible] והארט מהדומם, המתנגדים ממשיכים בהארט ועתה משליך הכרוז את הנסיך דיאמונד מהדומם וחותך בידו והחוזה מבוצע. [illegible] שאם הכרוז אינו יכול להפטר מהנסיך דיאמונד שבדומם החוזה יוכשל משום שחסר לו כניסה ליד, אולם כרוז זה התגבר בצורה [illegible] הבעייה. היד המלאה:

```
          ♠ 9 5 2
          ♥ 7 6 3 2
          ♦ A Q J
          ♣ A 8 2
♠ 4 3               ♠ 6
♥ K Q 10            ♥ J 9 8 5 4
♦ 7                 ♦ K 8 5 4 3
♣ K J 9 7 6         ♣ Q 10
          ♠ A K Q J 10
          ♥ A
          ♦ 10 9 6 2
          ♣ 5 4 3
```

[illegible]

מתחבות הקולנוע

חודש בשטח

יחסים אסורים

[illegible] גירה בהונגריה 85, סיפורם של אח ואחות [illegible] בלי שידעו על הקשר המשפחתי, [illegible] שנתגלה להם הדבר זה כבר מאוחר מדי. בני המשפחה ותושבי הכפר הקרטני מתנכלים להם [illegible] מלשינה עליהם לשלטונות. נערך משפט [illegible] נשלחים לכלא לחינוך מחדש בעוון גילוי עריות. אך זה לא עוזר לאהבה. הם ימשיכו לחיות [illegible] להביא ילדים לעולם — כמו כל זוג אחר. לא [illegible] ולא המימסד יצליחו להפרידם. הבמאי [illegible] קורי קובאץ', המבקר כיום בארץ, והיה [illegible] שנים עוזרו של הבמאי הנודע מיקלוש [illegible] — עשה דרמה ניאוריאליסטית ברוח [illegible] הניאוריאליסטים הגדולים, שיר הלל [illegible] סיפור אנושי שמסופר בפשטות, [illegible] למלודרמה צעקנית, הביקורת [illegible] מאוד היא מחאה נגד חברה [illegible]

הסרט „סלוואדור" הוא בעד האמת בכל מחיר ובעד שלום, ומציג מראה עגום של מציאות פוליטית מדכאת בעולם כולו. מציאות ללא־תקווה על־פי הסרט.

שודדי השחקים

האוסטרלים הולכים בדרכי האמריקנים ומנסים גם הם את כוחם בסרטי הרפתקות נוסח שפילברג, כמו ב„אינדיאנה ג'ונס" או „בעקבות אוצר הנילוס", גם כאן יש צמד רומנטי שנקלע לסוגי הרפתקות לעוסים. הזמן הוא קצת אחרי מלחמת העולם ה־2: האריס הטייס הנועז העשוי־ללא־חת וזוגתו הקטנה מחפשים אבן אגדית בעלת עוצמה קוסמית שהותירו מבקרים מפלנטה אחרת לפני מליוני שנים. בדרך הם נלחמים ברעים, משחקים ברולטה רוסית כמו ב„צייד הצבאים", נתקלים בכריש כמו ב„מלתעות", נוסעים ברכבת ומשוחחים שיחה רומנטית הוויה ברמזים מיניים כמו בסרט הישן של היצקוק: „מזימות בינלאומיות" וכו'. הבעיה היא שבמקרה הטוב [illegible]

[illegible] מתוך הסרט האוסטרלי „שודדי השחקים"

הסרט נראה כמורכב מפסולת עריכה מסרטי שפילברג: „אינדיאנה ג'ונס", „הגונים", „מירמורדת הפחד", ורק „אי.טי." חסר שם. [illegible]

[illegible] על חריגים. סרט המתאר [illegible] הכפר והילים בהונגריה, וקורא [illegible] לילי מונורי, בתפקיד האחות, [illegible] נשכח, עצור ומלא גינאנסים.

נשר הברזל

[illegible]

שחמט

קרבות ותחרויות

הפסד לאלופים בליגה

האלופה, אס"א אוניברסיטת תל אביב, נוצחה בסבוב השמיני של משחקי הליגה הלאומית בשחמט שנערכו בשבת האחרונה על ידי הפועל חדרה/רמת־גן – 3:2. ליד הלוח הראשון נוצח האלוף החדש – ישן של ישראל בשחמט, נתן בירנבוים מאס"א על ידי ישראל גלפר. התוצאות האחרות (שמות שחקני הקבוצה המנצחת ראשונה) גלר הפסיד לקריידמן, מלאכי הפסיד לכגן, שניידר ניצח את להב וליס ניצח את שבתאי. יצויין שמשחקי הסבוב השביעי בליגות הלאומיות והארציות עדיין לא נערכו והם יתקיימו ב־31 במאי. בראש הדרוג מוליכה באר שבע, אלופת ישראל בשנים 84־1981 שגברה על „הפועל־פלדקליין" ראשון לציון – 1:4, (אלון גרינפלד ניצח את בוריס גוטקין ואליהו שווידלר ניצח את זכריה זברסקי) קבוצת ביכורי העתים א' ת"א הביסה את הפועל רחובות – 0.5:4.5 (מוריי ניצח את טבאדידישבילי, אפק גבר על גל) קבוצת בוק לאומי ת"א הפתיעה בנצחון 2:3, על אס"א טכניון חיפה (מרנץ־בליימן – תיקו, זיק הפסיד למנור, ויסטאנייצקי בן ה־76 ניצח את וולמן) אס"א ירושלים הפתיעה בנצחון 2:3 על הפועל הרצליה. היה זה ניצחונה הראשון, השנה, בליגה של אס"א ירושלים שזכתה בכל שלושת נצחונותיה ליד הלוחות הראשונים. מאנייביק, פאנציאס ודרור ניצחו את סטפק נורמן וסבי. הדרוג לאחר משחקי השבת האחרונה: באר שבע – 24.5, אס"א ת"א – 22.5, ביכורי העתים – 20, חדרה/רמת־גן – 19.5, בל"ל ת"א ואס"א, טכניון – 17 כל קבוצה, ראשון לציון – 15.5, הרצליה – 14, רחובות – 13.5, אס"א ירושלים – 12.

צשקובסקי – אלוף ברה"מ

בקייב, העיר השלישית בגודלה בברית המועצות הסתיימה ב־28 באפריל (דהיינו לאחר אסון הכור בצ'רנוביל) תחרות הגמר ה־53 לאליפות ברית המועצות. מהתחרות השנה נעדרו טובי השחמטאים בעולם, בהם קספרוב, קרפוב, יוסופוב, סוקולוב, ואגניאן, טל ועוד.

באליפות ניצח רב האמן היהודי ויטאלי צאקובסקי שצבר – 11 נקודות ב־17 משחקים (+6-10-1) בהקדימו את האמן הבינלאומי ולאדימיר מאלאניוק והאמן הבינלאומי וייציסלב איינהורן – 10 נקא. תוצאות שאר המשתתפים עדיין אינן ידועות לנו, אך השתתפו באליפות שחמטאים ידועי שם כבלייאבסקי, באלשוב, גאבריקוב, מ. גורביץ', חליפמן, באדייב, לרנר ועוד.

פתיחה אנגלית

לבן: פלאסקט · שחור: מאיילס

לונאנו, מרס 1986

1. ג4, ה5; 2. ח3, ד6; 3. פ־ג3, 6; 4. 3ו, ד־ז2; 5. ד־ז2, פ־ה7; 6. ד4, ס־ס7; 7. פו־ה2, פ־ד7; 8. ס־ס, 8ו; הלבן בחר בנוסח רגוע בפתיחה ובעקבות זאת ניסה מאיילס לרכוש את היוזמה. 9. דו־ה5, ד־ה5; 10. ב3, 6ו; 11. ר־א3, מה־ה8; 12. 4ו, ח4; 13. מה־ד6, צ־ז7; 14. צא־ד1, פ־ו8; 15. צ־ד2, פ־ח6; 16. ר־ח3, 5ו!! הסתכנות בטורה לטמון מלכודת למלכה הלבנה. 17. ו:5ו, פ־ז6; 18. ד:5ו! ד־ו8; המלכה הלבנה לכודה. אך מרגע זה ואילך נוכל לחזות בזיקוקין דינור.

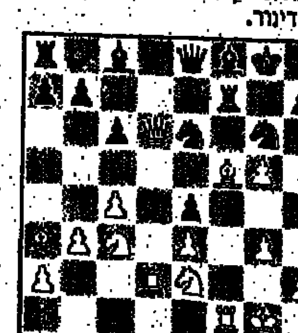

19. פ:ה4!! למעשה, הקרבה כפויה של המלכה, אך הלבן התכונן לה. עתה יוכח ביוזמה מאד מסוכנת. 19... ד־ו6, 20. פ־ד6, מה־ד8! 21. צ־ד3, צו5; 22. פג5, מה:ד5!!? לאחר המשחק סיפר פלאסקט שהופתע מאד ממסע זה וציפה רק ל 22... מה־ד3; המשך שהיה מוליך, קרוב לודאי לתיקו. לאחר 23. פ־ח6 + מ־ח8; 24. פ־ז7 + מ־ז8! וחוזר חלילה, 23. ח4! מה־ח5!; 24. ו4!! תחבולה מקסימה. 24... מה:ו4 + 25. פה־ו3, מה־ח3; 26. פ־ח6+ מ־ז7; 27. פ8 +5ו; פ־ו6!! ו:חוזר 27... מ־ו8; אך נראה שמאיילס הימר על דוחק הזמן החריף אלו נקלע יריבו. 28. פ־ח5+! מ־ח8; 29. פ־ו7, סוגר את המלכותו. 29... מה־ז4!; 30. ד־ב2+ מ־ח6; 31. פ־ז7+! מ־ח7; 32. ד־א4+ (השחור נכנע)

אבי אמיר

בעיות וסיומים

העורכה ותודה ליוחנן אפק אשר עם פירסום המדור הפעם מסיים שלוש עשרה שנות „בעיות וסיומים של שחמט" בגליונות הוחם ברכה ועידוד ליוסי רטר המחזיל במלאכה במקומו

המערכת

בעיות השבוע

התחרות הבריטית האחרונה לתלת־מסעיות הצטיינה ברמחה הגבוהה ביצירה האמריקנית (5292) יש שינויים משובחים של התשובות הלבנות לאחר מפתח מצויין.

צמד פתרונים מפתיעים, ברוח הזמן, העניקו ל־5293 את הבכורה בתחרות היוקרה ההולנדית.

5292. ד"ר מילן ווקצ'ביץ'

פרס 1־2, „דה פרובלמיסט" 1982

מט בשלושה מסעים · 11+2

5293. יורי צבטקוב

פרס 1, „פרובלמבלאד", 1984

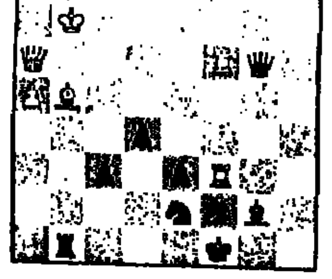

מט־עזר בשני מסעים · 6+9

שני פתרונות

פתרונים יש לשלוח אל העורך הנכנס, יוסי רטר, רח' רמת הגולן 43, ירושלים.

עורך המדור מצרף מילת פרידה בתום קרוב לשלוש עשרה ומחצה שנות „שירות". מודה לכל אותם מאות שעמדו בקשר קבוע או חולף במרוצת השנים ומאחל ליוסי רטר, מטובי המחברים בעולם, ולקוראיו, שנים הרבה של חדווה יצירתית.

פתרונים

5258 (וולגוס): 1. מהד2!
5259 (ראם): 1. צז3, ר:ד7, 2. מהה4, רג6, 3. רה2, רז7×. ב) 1. רה2, צ:ד7, 2. מהו4, צו7, 3. צו3, רג6×.
5260 (דומברובסקיס): 1. פד4!
5261 (בוניץ): 1. צה4, רז5, 2. פה6, רה8×; ב) 1. רה4, רו2, 2. פד3, רד1×.
5262 (מלאדנוביץ'): 1. פג3!
5263 (טורא): 1... צ:4/מ:4; 1. פד3!
5264 (קוזובקוב): 1... מהא6/מה:2!; 2. פד6+/פ:3+ פתרון: 1. פו8! (2. רו6+) מהא6/מה:2; 2. פז3+/פד6+.
5265 (קאיו): 1. צ:8ו, 1:8פ, 2. פו5, פו4×; 1. מה:ה8, ו:ה8ר, 2. פד5, פד4×.
5266 (ואסילנקו): 1. מהד2!
5267 (רן): 1. מהד5, פג6, 2. מג4, מד4×; 1. מהג5, פו7+, 2. מג4, פד8×, מצ"ס: 1. מהג6, צד7; 1. מהג2, צג ועוד.
5268 (לובוסוב): 1. א8מ!
5269 (מטקוב): 1. צב5!
5270 (ויידר): 1. מהד2! (2. צ:ז5+) רו5/רד7, 2. מד1+/מג1+.
5271 (באקשיו): 1. ז: חו6, צו3; 2. החו4, צו4×; ב) 1. זו1, רג6, 2. זו1, רח4×.
5272 (וולקר): 1. צב3! (2. צא3+) פג6/פב7, 2. מד6/פד4!
5273 (לנדר): 1. טו1! (2. מה:ה4+) ד5/פג5, 2. מהה5+/מהד6+
5274 (אהואס): 1. ד7ג!
5275 (אינגטייב): 1. רג3, רו6, 2. צו7, רד4, 3. רב4, רג4× 1. פד5, צח4, 2. רח3, צג4, 3. פב4, צג3×.

וזכים בפרסים: חיים גיבה, חיפה; אביעזר לב, רמת־גן; יהודה סמגי, אופקים; מנחם אלקלעי, חיפה; ישראל אמיר, המעפיל.

יוחנן אפק